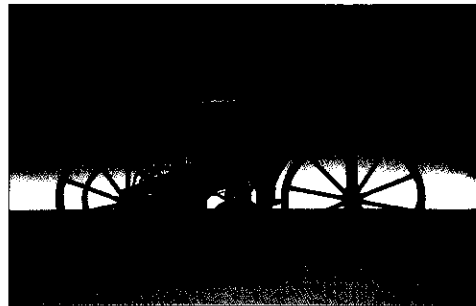
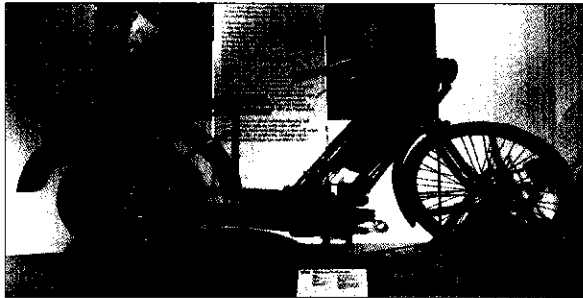

ሀ. ለ. ሀ. ለ.

ሀ. ብሞቶር ሃፋ ትድፋእ ሞቶ 1885 3.6.1*

ለ. ጎትሊብ ዳይምላር ዝመሃዛ ብሞቶር በንዚን እትድፋእ ሞቶ 1885 3.6.2*

ቀዳመይቲ ብተርታ ዝፈረየት ብነዳዲ እትድፋእ ሞቶ 1894 3.6.3*

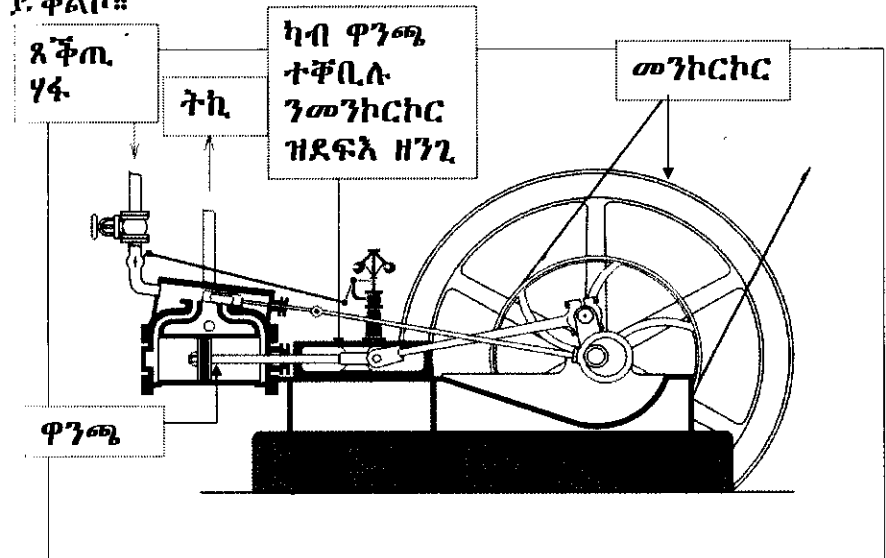
ምህታት ከም ነጻግ በንዚና፡ ካልእ እውን ነዳዲ ቀጻሊ ኣብ ሞቶር እናሃብካ ነቲ ዝድለ መጠነ ፍጥነት ክመጣጥን ከምዝክኣል ዝገበረ ምህታት ብዊልህልም ማይባኽ ዝተባህለ ጀርመናዊ ምስተማህዞ እቲ ጠለብ ዓማውል እናዓዘዘ ከደ። ብድሕሪዚ እውን ማግነታዊ ብልጭታ ኣብ ሞቶር ዝልግስ ምህታት ብሮበርት ቦሽ ኣብ 1901 ምሂዙ ነቲ ሕደሳታት ናህሪ ወሰኸሉ። ኣብ ዝተፈላለዩ ቦታታት ኣሜሪካ ድማ ከም ኢንዲያን ዝበሃላ ኩባንያታት ምምሕያሻት ብምግባር ሞቶታት ብኢንዱስትሪ ደረጃ ብብዝሒ ከምዝፈርያ ኮና።

ምዕራፍ 4

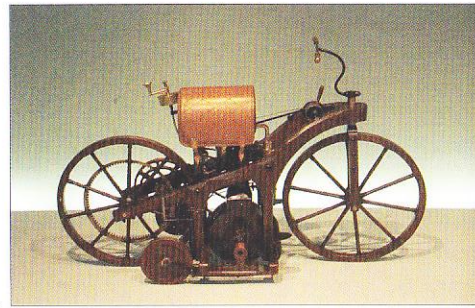
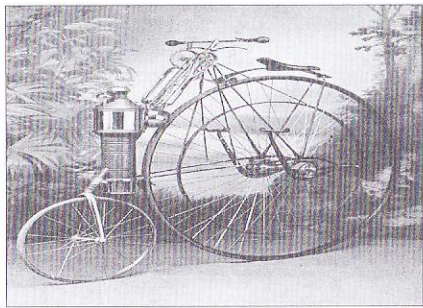
ምህታት ባቡር ሃፋ፡

4.1 ሞቶር ሃፋ፡ ከመይ ይሰርሕ?

ኣብ ፈርዲኦ ዝፈልሕ ድስቲ ማይ፡ መኽደኒኡ ከም ዝደፍእን ቡግ በግ ከምዘብሎን ዝኾነ ምስ ኣዲኡ ዝዓቢ ቆልዓ ዝዕዘቦ ተርእዮ እዩ። ምጫቕ ወይ ፍሉሕ ማይ ንመኽደኒኡ ጸቕጢ ይፈጥረሉ እሞ መኽደኒኡ ከንቀሳቕስ ይኸእል። እቲ ኣይሊ ጸቕጢ ከዓቢ ወይ ከንእስ ዝተፈላለዩ መጠነ ሙቕት ይሓትት። ማይ ረስኒ ክረክብ ከሎ እናለበጠ ይኸይድ፡ መኽደኒኡ ይመውቕ ግን ኣይንቀሳቕስን። እኹል ጸቕጢ ስለዘይረኽበ። እቲ ማይ ዚያዳ ረስኒ ምስትህቦ ይፈልሕ ይሞሩቕን ይሸሉቕን እዩ። በዚ መጠንዚ ከኣ እቲ ድፍኢት እናዓበየ ይኸይድ። ኣብ ባቡር ሃፋ ብተመሳሳሊ ንህሪ ከሰል ንማይ የፍልሑ። ሸልቁ ሃፋ ዚያዳ ጸቕጢ ይፈጥር። እዚ ኣያል ጸቕጢ ካብ ኣደ ቆፎ ሃፋ ወጺኡ ብቲቦታት ብምሕላፍ ምስ ዘንጊ ዝገጠመ ዋንጫ ሞቶር ይደፍእ። እቲ ዋንጫ ብወገኑ ብኸልእ ነዊሕ ምስ መንኮርኮር ዝገጠመ ዘንጊ ስለዝእሰር ንመንኮርኮር ተሸከርካሪት ከም ዝዘውር ይኸውን። ኣብዚ ብዙሕ ተሞክሮ፡ ምልክት ስራሕ ናይዚ ዓውዲዚ ቀንዲ ረጃቢታት ኮይኖም ጐኒ ንጐኒ ከኣ ሞያዊን ስእላዊን ኣበሬታ ምስ ዝህሉ ተመሳሊኡ ነቲ ስራሕ ኣሳልጦ ይቕልቦ።

ሪቻርድ ትረቪቲክ ዝሰርሒ ቀዳመይቲ ማሽን ሃፋ 1801 4.1.1*

ሀ.ብሞቶር ሃፋ ትድፋእ ሞቶ 1885 3.6.1*

ለ.ጎትሊብ ዳይምሳር ዝመሃዛ ብሞቶር በንዚን እትድፋእ ሞቶ 1885 3.6.2*

ቀዳመይቲ ብተርታ ዝፈረየት ብነዳዲ እትድፋእ ሞቶ 1894 3.6.3*

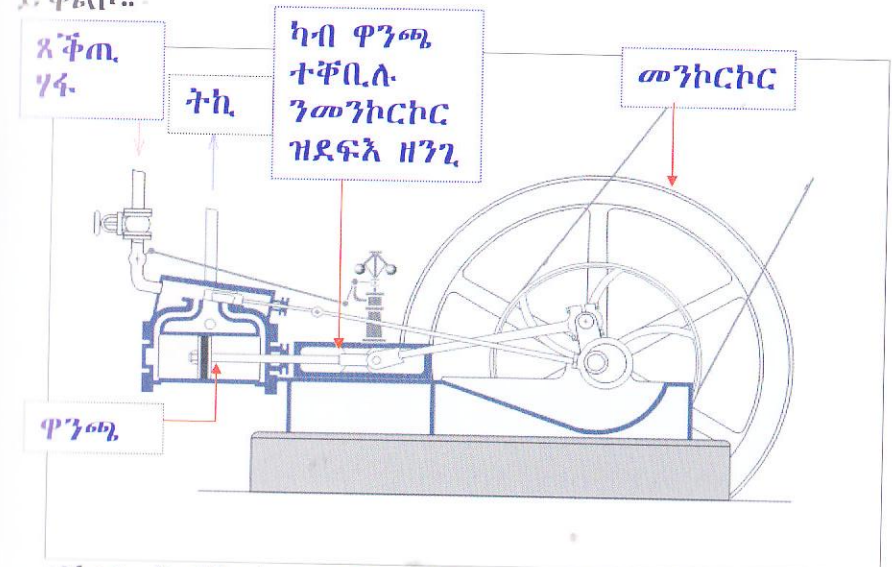
ምህታት ከም ነጻግ በንዚና፡ ካልእ እውን ነዳዲ ቀጸሊ ኣብ ሞቶር እናሃብካ ነቲ ዝድለ መጠነ ፍጥነት ከመጣጥን ከምዝክኣል ዝገበረ ምህታት ብዊልህልም ማይባኽ ዝተባህለ ጀርመናዊ ምስተማህዘ እቲ ጠለብ ዓማውል እናዓዘዘ ከደ።ብድሕሪዚ እውን ማግነታዊ ብልጭታ ኣብ ሞቶር ዝልግስ ምህታት ብሮበርት ቦሽ ኣብ 1901 ምሂዙ ነቲ ሕደሳታት ናህሪ ወሰኸሉ።ኣብ ዝተፈላለየ ቦታታት ኣሜሪካ ድማ ከም ኢንዱያን ዝበሃላ ኩባንያታት ምምሕያሻት ብምግባር ሞቶታት ብኢንዱስትሪ ደረጃ ብብዝሒ ከምዝፈርያ ኮና።

ምዕራፍ 4

ምህታት ባቡር ሃፋ፡

4.1 ሞቶር ሃፋ፡ ከመይ ይሰርሕ?

ኣብ ፈርዲሎ ዝፈልሕ ድስቲ ማይ፡ መኽደኒኡ ከም ዝደፍኦን በግ በግ ከምዘብሎን ዝኾነ ምስ ኣዲኡ ዝዓቢ ቆልዓ ዝዕዘቦ ተርእዮ እዩ። ምዉቕ ወይ ፍሉሕ ማይ ንመኽደኒኡ ጸቕጢ ይፈጥረሉ እሞ መኽደኒኡ ከንቀሳቐስ ይኸእል። እቲ ኣይሊ ጸቕጢ ክዓቢ ወይ ክንእስ ዝተፈላለየ መጠነ ሙቕት ይሓትት። ማይ ረስኒ ክረክብ ከሎ እናለበጠ ይኸይድ፡ መኽደኒኡ ይመውቕ ግን ኣይንቀሳቐስን። እኹል ጸቕጢ ስለዘይረኸበ። እቲ ማይ ዚያዳ ረስኒ ምስተህቦ ይፈልሕ ይሞሩቕን ይሸሉቕን እዩ። በዚ መጠንዚ ከኣ እቲ ድፍኢት እናዓበየ ይኸይድ። ኣብ ባቡር ሃፋ ብተመሳሳሊ ንህሪ ከሰል ንማይ የፍልሖ። ሽልቑ ሃፋ ዚያዳ ጸቕጢ ይፈጥር። እዚ ኣያል ጸቕጢ ካብ ኣደ ቆፎ ሃፋ ወጺኦ ብቲቦታት ብምሕላፍ ምስ ዘንጊ ዝገጠመ ዋንጫ ሞቶር ይደፍእ። እቲ ዋንጫ ብወገኑ ብኸልእ ነዊሕ ምስ መንኮርኮር ዝገጠመ ዘንጊ ስለዝእሰር ንመንኮርኮር ተሸክርካሪት ከም ዝዝውር ይኸውን።ኣብዚ ብዙሕ ተሞክሮ፡ ምልክት ስራሕ ናይዚ ዓውዲዚ ቀንዲ ረጅሒታት ኮይኖም ጐኒ ንጐኒ ከኣ ሞያዊን ስእላዊን ኣበሬታ ምስ ዝህሉ ተመሳሊኡ ነቲ ስራሕ ኣሳልጦ ይቕልቦ።

ሪቻርድ ትረሲቲክ ዝሰርሖ ቀዳመይቲ ማሽን ሃፋ 1801 4.1.1*

ቀጻሊ ጉዕዞ ባቡር ከሀሉ ቀጻሊ ዝእከብ ከሰል፡ ዝእኦድ ሓዊን ዝፈልሕ ማይን የድሊ። ይኹንም በር ጸዓት ጓህሪ ኣብ መካኒካዊ ጽዓት ወይ ናብ ዙሪት መንኮርኮር ክሓብ ዝቐየር ወይ እቲ ረስናዊ ጽዓት ኣብ መዓላኡ ክሓብ ዝውዕል 90% ናብ ብላሽ ይጠፍእ እዩ ዝነበረ። ብላሽ ዝጠፍእ ጽዓት ክንብል እንክሎና፡ ድፍኢት ኣይህብን፡ ንዙሪት ሞተር ኣየሕግዝን ማለት እዩ። ናብ ትኪ ኮነ ናብ ሙቐት ከባቢያዊ ኣየር ዝዛሪ ስለዝኾነ ክሓራ ኢልና ንጽውዖ። እቲ ኣብ መዓላኡ ዝውዕል ጽዓት ግን 10% ይኸውን። ኒው ካመን ዝመሃዛ ናይ መጀመርያ ማሽን ሃፋ ኣብ ኣገልግሎት ስራሕ ኣብ ምዝዋር መንኮርኮር ዝውዕል ጽዓት 1% ጥራሕ ነበረ። ጀምሶዎት ድማ ነቲ ናብ ብላሽ ዝዛሪ ዝነበረ ጽዓት እናነክየ መጀመርያ ናብ 3% በብቐሩብ ከኣ ናብ 5% ከምኡ እናበለ ሪቻርድ ትሪቪቲክ ዝሰርሓ ተሽከርካሪት ሃፋ ናብ 10% ናይቲ ረስኒ ናብ ኣገልግሎት ሞቶር ከተውዕል ትኸእል ነበረት።

4.2 ብሃፋ ዝዘውር ሞቶርን፡ ልደት ባቡር ሃፋን፡

እንግሊዝ መሪሕ ተራ ናይ ኢንዱስትሪያዊ ሰውራ ዝተጻወተት ሃገር ጥራሕ ዘይኮነት እተን ቀዳሞት ብሃፋ ዝሰርሓ፡ ዝድፍእ ማሽናት ዝተፈለመላ ሃገርውን እያ። እዚ ብዓለም ደረጃ በርሃውታ መዋእል ዝኸፈተ ምህዞ ሞቶር፡ ዓቕን ጉልበት ብምብራኽ ብላሽ ዝጠፍእ ዝነበረ ጽዓት ብውሕልነት ብምንካይ ዕግበትን ጣቂን ጽዓት ምሉእ ንምግባር ኣብ ዝተፈላለየ ዞባታት እንግሊዝ ይፈታተን ነበረ። ኣብዚ ዓውዲዚ ጉድለታት ሰርሓት ሪቻርድ ትሪቪቲክ መመላእታ ብምግባር፡ ዱልዱል መገዲ ባቡር ብምስራትን ብምምድማድን ሓደገኛነት ዘጉድል ብልሓታት እናሓረየ፡ ን10 ዓመታት ከይተሓለለ ዝሰርሕ ዝነበረ ጆርጅ ስተፈንሶን ዝተባህለ እንግሊዛዊ ኣብ 1814 ንህዝቢ ንብረትን እተመላልሰ ጥራይ ዘይኮነት ንግዳዊ መልክዕ ከምእትሕዝ ዝገበረት ባቡር ሃፋ ሰራሖ ወድኣ። ኣብ ካልኣት ሃገራትን ክፍለ-ዓለማትን ኣርኣያ ብምጃን ከም ተስፋሕፍሕ መቐጽልታ ምህዞ ሪቻርድ ትሪቪቲክ ኣብ መዓላኡ ከውዕል ዝኸኣለ መሃንዲስ ተባሂሉ ከኣ ተባረኸ።

እቲ ንመንገዲ ኣፍራስ ተባሂሉ ብመንግስቲ እንግሊዝ ዝተሰርሐ ሓዲድ ስቶክቶን-ዳርሊግቶን 41 ኪ.ሜ ንባቡር ሃፋ ክፈታትነሉ ምስ ሓተተ ተፈቐደሉ። ኣፍራስ ይጠምዩን ይሓሙን መግቢ ኣፍራስ ድማ ብምኸንያት ውግእን ካልእን (ቁጠባዊ ቅልውላው ኤውሮጳ እሳተ ጎመራ ታንቦራ ተመልከት) ኣዝዩ ከቢሩ ብምንባሩ፡ ባቡር ሃፋ ተመራጺት ኮነት። ተፈተነት ድማ። ንመጀመሪያ ጊዜ ህዝቢ ንብረትን ሒዛ ኣብዚ መስመርዚ ክትሕምበብ ጀመረት። ህዝቢ ሃብታማትን

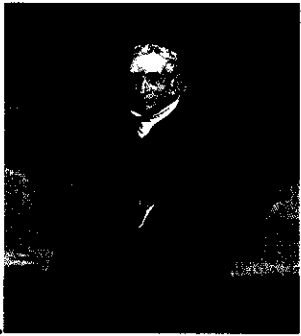
መውልቲን ብትኩረት ድሕሪ ምዕዛቦም እታ ምህዞ እምብዛ ዓጀቦቶም። ዘገጥም ዝነበረ ጸገማት መጓዓዝያ፡ ናይ ህዝቢ ምህርቲን ከሰልን ኣብቲ እዋንቲ ብምግንዛብ ገንዘብ ከዋፍሩ ኣብዚ ምህዞቢ ባህጎም ምንባሩ ድሕሪ ምግላጽ ስተፈንሶን ዚያዳ ተተባብዑ። ዓሰርተ ሓዲ ዓመት ዝወሰደ ጸዕርን ትዕግስቲን ወሰኽ ምምሕያሻት ናይ መጓዓዝያ ባቡር ድሕሪ ምግባር፡ ኣብ 27 መስከረም 1825 መጓዓዝያ ናይ ህዝቢን ጽዕነትን ሎኮሞቲቭ ቁ.1 ዝተባህለት ኣብዚ መስመርዚ ብወግዲ ጀመረት። ጆርጅ ስተፈንሶን ምስ ወዱ ሮበርት ስተፈንሶን ድማ ቀንዲ መሃዝቲ ተባህሉ። እታ ሎኮሞቲቭ ቁ.1 ዝተሰምየት ባቡር ሃፋ ትጓዓዘሉ ዝነበረት ሓዲድ ዝነበረ ንቡር ጋግ 1435 ሚ.ሜ ነበረ። ጋግ ስተፈንሶን ተባሂሉ እውን ይጽዋዕ እዩ። እዚ ጋግ መስመርዚ ጽበት ወይ ግፍሒ ሓዲድ ባቡራት ኮይኑ ኣብቲ ጊዜቲ ዝጀመረ ክሓብ ሎሚ ኣብ ብዙሓት ሃገራት ዓለም ተቐባልነት ስለዝረኸበ ንቡር መዐቀኒ ሓዲዳት ዓለም ኮይኑ ክሰርሕ ይርከብ ኣሎ።

ጆርጅ ስተፈንሶን ብቐልዕነቱ ብምኸንያት ድኽነት ናይ ትምህርቲ ዕድል ኣይረኸበን። ወዲ 14 ዓመት እንክሎ ኣብ ኩባንያታት ዕደና ከሰል ይሰርሕ ነበረ። ኣቡኡ ውን ኣብቲ ጎቦታት ዕደና ከሰል እናሰርሐ ከሎ ብናይ ማሽን ሃፋ ዝተፈጥረ ሓደጋ ዓይኑ ነቐሩ ከምዝነበረ ይንገር። ስለዝኾነ ድማ ጆርጅ ስተፈንሶን ኣሰራርሓን ጸገማትን ባቡር ሃፋ ክፈልጥ፡ ክመራመርን ጉድለታት ክምልእን ከመሓይሽን ከይተሓለለ ይሰርሕ ነበረ። ሮበርት ዝበሃል ወዱ ኣብ 1803 ተወልደ። ሰበይቱ ድማ ድሕሪ ክልተ ዓመት ብሞት ተፈልየት። ካብዚ መዓልቲዚ ነቦን ወዲን ሕይወት እሾኽ ኮነቶም። ካብ እሾኽ ዕንባባ ከተውጽእ ከምትኸእል ብምእማን ብሙሉእ ኒሕን ሓቦን ህይወቶም ምምራሕ ቀጸሉ። ጆርጅ ስተፈንሶን ንወዱ ኣዝዩ ይፈትዎ ብምንባሩ ይድንግጽሉ ነበረ። ብዘይ ኣደ ዝዓቢ ቆልዓ ምንባሩ ንሱ ዘይረኸበ ትምህርቲ ወዱ ክረክብ ትምኒቱ ኮነ። ግን ቁጠባዊ ኩነታት ስለ ዘየፍቀደ ድማ ባዕሉ ከምህሮ ብድሕሪኡ ምሽታዊ ትምህርቲ እናወሰኽ ምምሕያሽን ምድልዳልን ባቡር ሃፋ ብልቢ ተተሓሓዘም።

ሪቻርድ ትሪቪቲክ ፈላሚት ባቡር ሃፋ ኣብ ህዝቢ ብ 1803 ከላልያ ከሎ ሓያል ክብደት ስለዝነበራ እናተንሸራተተት ሓደጋ ትገብር ብምንባራ ከም ህዝባዊ መጓዓዝያ ኮይና ከተገልግል ኣይበቐዕትን። ኣብ መስከረም 1825 ስተፈንሶን ዘመሓየሾ ድልዱል መንገዲን፡ ዝሰርሓ ጉልበት ዝደለበት ባቡር ሃፋን ግን ቀዳመይቲ ንግዳዊ ጐኒ ዝሓዘት ኣብ ኣገልግሎት ህዝቢ ዝወፃለት መጓዓዝያ ናይ ዓለም ኮነት።

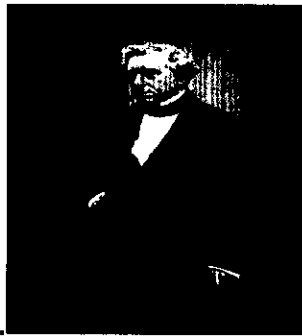

ሪቻርድ ትረቪትክ 1771-1833 3.3.5*

ሀ.

ሀ. ጆርጅ ስተፈንሶን (አቦ) (1781-1848) 4.2.1*

ለ.

ለ. ሮበርት ስተፈንሶን (ወዲ) 1803-1859 4.2.2*

ጆርጅ ስተፈንሶን ካብ ዝሰርሐን ቀዳሞት ባቡራት ሃፋ (The Rocket) 1829 4.2.3*

እዚ ምህዞ እዚ ንመጀመርያ ጊዜ 38 ተሰሓብቲን እኸሊን ከሰልን ዝጸዓና፡ ገሊኡን ናይ ህዝቢ ኮፍ መበሊ ዝተሰርሓለን ተሰሓብቲ፡

ከሰርሐ ምኽኣሉ ንታሪኽ መንግሥታዊ ብመሰረቱ ቀየሮ። ኣብዚ መስመርዚ ሰቶክቶን ዳርሊንግቶን ብኡ ንብኡ ሰለስተ ስርሓት ባቡር ሃፋ ብሰሊዳ መደብ ሰዓት እናሓለዎ ጉዕዞ ጀመራ፡ ኣፍራስ ድማ ካብቲ መስመር ከኸወሉ ጀመሩ።

ቀጺሉ ካብ ኢንዱስትሪያዊት ከተማ ማንቸስተር ጀሚሩ ናብ ወደብ ሊቨርፑል መስመር ባቡር ኣበሪኹ ብምጽግሕን ብምምድማድን ኣሲታት 48 ኪ.ሜተር ኣብ ሰዓት እናጉየየት እትመላለስ ባቡር ሃፋ ብምስራሕ ሓረግ ምዕባሌ መንግሥታዊ ክጭብጭብን ከስፋሕፍሕን ኩሉ ዝከኣሎ ገበረ።

ካብ ኢንዱስትሪያዊት ከተማ ማንቸስተር ናብ ወደብ ሊቨርፑል ትጉዓዝ ዝነበረት ባቡር ሃፋ 1830 4.2.4*

ባና ብሰራት፡ ግስጋሴ ባቡር ሃፋ፡ ብኹሉ መኣዝን ተወርወረ። ኣቦን ወዲን ኣገናዕ ተባህሉ። ወርቃዊ መዳልያ ተሰለሙ። ጆርጅ ስተፈንሶን ኣቦ ናይቲ ምህዞ ኮነ። ዶክቶር ማሽናት ባቡር ሃፋ ተባህሉ። ምኽንያቱ ኣብዚ ክልተ መስመራትዚ ዝተራእየ ምንቅስቃሳት መንግሥታዊ ዘስዓቦ ለውጢ ዳይናሚካዊ ምንባሩ ጥራሕ ዘይኮነ ኣብ ዝተፈላለየ ምንቅስቃሳት ዝነበረ ናይ ሰባት ሃልኪ ጉዕዞን ድኻምን፡ ፍፍታ ረኺቡ ነበረ። ኣብ ኤውሮጳ ኣብ ኣሜሪካ ዋላ ኣብ ኣፍሪቃ ከም በዓል ግብጺ ዝኣመሰላ ከይተረፈ ባቡራት ሃፋ ንሰደድ ተላእካ። ሓደ ራእይ ፍጻመ ረኸበ። ዘይቋረጽን ዘየቋርጽን ነገር ኣብ ዓለም እንተሃልዩ ለውጢ እዩ። ስለዝኾነ ንኻልእ ሓድሽ ለውጢ ማዕጸ ከፈተ።

ጆርጅ ስቲፌንሰን 1771-1833 3.3.5*

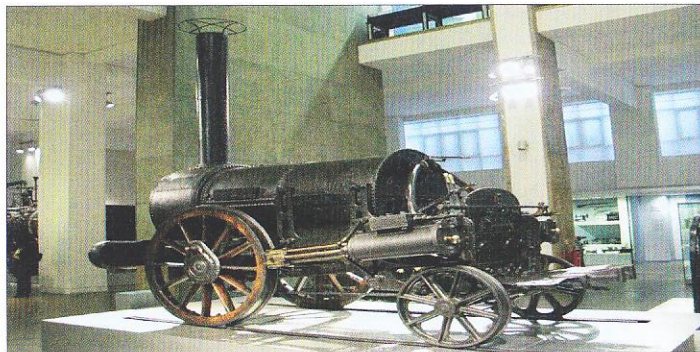
ሀ.

ሀ. ጆርጅ ስቲፌንሰን (አቦ) (1781-1848) 4.2.1*

ለ.

ለ. ሮበርት ስቲፌንሰን (ወዲ) 1803-1859 4.2.2*

ጆርጅ ስቲፌንሰን ካብ ዝሰርሖን ቀዳሞት ባቡራት ሃፋ (The Rocket)
1829 4.2.3*

እዚ ምህዞ እዚ ንመጀመርያ ጊዜ 38 ተሰሓብቲን እኽሊን ከሰልን ዝጸፃና፡ ገሊኡን ናይ ህዝቢ ኮፍ መበሊ ዝተሰርሓለን ተሰሓብቲ፡

ከሰርሖ ምኽኣሉ ንታሪኽ መጓጓዣ ብመሰረቱ ቀየሮ። እብዚ መስመርዚ ሰቶካቶን ዳርሊንግቶን ብኡ ንብኡ ሰለስተ ስርሓት ባቡር ሃፋ ብሰሊዳ መደብ ሰዓት እናሓለዎ ጉዕዞ ጀመራ፡ አፍራስ ድማ ካብቲ መስመር ካኸወሉ ጀመሩ።

ቀጺሉ ካብ ኢንዱስትሪያዊት ከተማ ማንቸስተር ጀሚሩ ናብ ወደብ ሊቨርፑል መስመር ባቡር አበሪኹ ብምጽግሕን ብምምድማድን እስታት 48 ኪ.ሜተር አብ ሰዓት እናገብየየት እትመላለስ ባቡር ሃፋ ብምስራሕ ሓረግ ምዕባሌ መጓጓዣ ክጭብጭብን ከስፋሕፍሕን ኩሉ ዝከኣሎ ገበረ።

ካብ ኢንዱስትሪያዊት ከተማ ማንቸስተር ናብ ወደብ ሊቨርፑል ትገባዝ ዝነበረት ባቡር ሃፋ 1830 4.2.4*

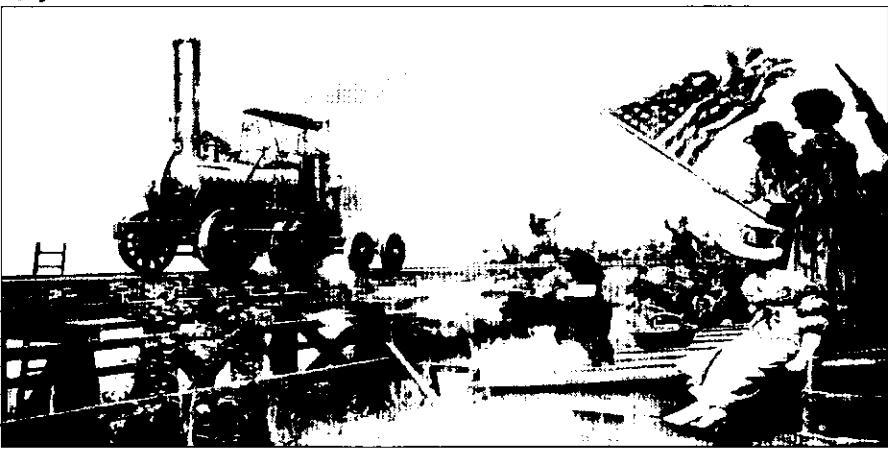
ባና ብስራት፡ ግስጋሴ ባቡር ሃፋ፡ ብኹሉ መኣዝን ተወርወረ። እቦን ወዲን አገናዕ ተባህሉ። ወርቃዊ መዳልያ ተሰለሙ። ጆርጅ ስቲፌንሰን አቦ ናይቲ ምህዞ ኮነ። ዶክቶር ማሽናት ባቡር ሃፋ ተባህለ። ምኽንያቱ አብዚ ክልተ መስመራትዚ ዝተራእየ ምንቅስቃሳት መጓጓዣ ዘሰዓሩ ለውጢ ዳይናሚካዊ ምንባሩ ጥራሕ ዘይኮነ አብ ዝተፈላለየ ምንቅስቃሳት ዝነበረ ናይ ሰባት ሃልኪ ጉዕዞን ድኻምን፡ ፍፍታ ረኽቡ ነበረ። አብ ኤውሮጳ አብ አሜሪካ ዋላ አብ አፍሪቃ ከም በዓል ግብጺ ዝኣመሰላ ከይተረፈ ባቡራት ሃፋ ንሰደድ ተላእካ። ሓደ ራእይ ፍጻመ ረኸበ። ዘይቋረጽን ዘየቋርጽን ነገር አብ ዓለም እንተሃልዩ ለውጢ እዩ። ስለዝኾነ ንኻልእ ሓድሻ ለውጢ ማዕጸ ከፈተ።

አፍራስ እናወሳዱ መንገዲ አፍራስ ብመገዲ ባቡር እናተተክላ ከደ።እዚ ፊላሚ መንግዝያ ናይ ባቡራት ሃፋ ግን ካብ ሓደጋታት ናጻ ስለ ዘይነበረ እቲ ምምሕያሻት ብሙሉእ ምትእምማን ክቐጽል ግድነት ኮነ።

4.3 ምስፍሕፋሕ ባቡርን፡ መንገዲ ባቡርን ኣብ ሰሜን

አሜሪካ፡

ባቡር ሃፋ ኣብ ሃገረ እንግሊዝ ካብ ስቶክቶን ናብ ዳርሊንግቶን ተኸፊቱ ምስ ተመረቐ ኣብ ኩሉ ኩርንዓት ዓለም ድማ እቲ ብስራት ምህዞ ተጋውሐ። ኣብ ካልኦት ሃገራት ኤውሮጳን አሜሪካን እውን ሓድሽ ሽውሃት ምህዞ ከፈተ። ራእይ ናይቶም ንሕብረተሰብ ብተክኒክ ንምቕያር ወግሐ ጸብሐ ኣብ ስራሕ ዝርከቡ ዝነበሩ መሃንዲሳት እናተሓደሰ ከደ። ውህሉል ተሞክሮ ባቡር ሃፋ ናይ እንግሊዛውያን፡ብስኢልን ብጽሑፍን ስለ ዝተመሓላለፈ ብጠለብ አሜሪካውያን ስለሰተ ባቡራት ሃፋ ናብ አሜሪካ ንሰደድ ተላእካ።ተፈተና ድማ።አንፊትቲ ናይ መጻኢ ምዕቡል መንግዝያ ምንባረን ኣብ ሓጺር ጊዜ ተቐባልነት ረኸባ። እታ ኣብ 1829 ቀዳማይ ጉዕዞኣ ኣብ ሕቡራት መንግስታት አሜሪካ ዝጀመረት ብጀርጅ ስተፊንሶን ዝተላእከት ባቡር ሃፋ ስቶውር ብሪጅ ላዮን እትጽዋዕ ኣብ አሜሪካ ወኒ መሃንዲሳት ናይቲ ሃገር ምሕዳስ ጥራሕ ዘይኮነ ናይ ህዝቢ ኣድናቓት ውን ኣትረፈት።

ቀዳመይቲ ባቡር ሃፋ ኣብ አሜሪካ (Stourbridge Lion)(1829)

4.3.1*

ብድሕሪኣ ውን ክልተ ስርሓት ተመሳሰልቲ ሓንቲ ካብኣተን ካብ ሮበርት ስተፊንሶን ዝተላእከት ነበረት። ኩለን ድማ ናብ ኩባንያ ደላወር ሃድሰን ተሸግ።ብብጊዜኡ ድማ ኣብቲ እዋንቲ 114 ባቡራት ሃፋ ናብ

አሜሪካ ተላእካ።ብ 24 ግንቦት 1830 መስመር ባልቲሞርን ኦሃዮን ስርሐ ጀመረ።ካብዚኣተን ኣብ ገለ ቦታታት ከም ኣብ በዓል ደቡብ ካሮላይና ብናይ ባርዕ ቆፎ ሃፋ ሓደጋ ዝተሓምሸሻ ይርከብኣን። ይኹን እምበር አሜሪካ ብብደረጅኡ ኣብ መዋእል ናይ ባቡራት ኢንዱስትሪ እናኣተወት ከደት።

ዘጋጥም ዝነበረ ሓደጋታት ናይ ባቡራት ሃፋ፡ሓደ ክኸወል ዘይክእል ኣሰካፊ ስለዝነበረ፡ ኩነተ-ድሕነት መንግዝያ ቀጻሊ ክሕሰበሉ ዝነበሮ ጉዳይ ነበረ። ይኹንምበር ሓደጋ ንምስጋር፡ ኩሉ ስግር ውሕጅ ጋሻ እናረኣኻ ስለዝነበረ ነቲ ሓደጋታት ዘጉድል፡ ንድሕነት ገያሾ ዘበርኽ ስጉምትታት፡እናተወስደ ዓንቀጽቲ ግስጋስ ዝነበሩ ጸገማት እናጉደሉ ክኸዱ ከኣሉ። ኮይኑ ድማ ብማቲያስ ባልድዊን ዝተባህለ አሜሪካዊ ኣብ 1831 ኣብ ፊላደልፊያ ትካል ባልድዊን ሎኮሞቲቭ ዝብል ኩባንያ ከፈተ። ከምዚ እናበለ እቲ ኩባንያ ኣብ ዓለም ካብቶም ቀዳሞትን ዓበይትን አፍሪይቲ ባቡራት ተባሂሎም ሀቡብነቶም ንልዕሊ 100 ዓመታት ክሳብ 1945 ክጸንሑ ዝኸኣሉ ሓደ ኮነ። ዳሕራይ እሞ ከኣ ምልክት ስርሓት ስለ ዘውሓሱ ብብዝሒ ይኹን ብዓይነት ዝበለጸን ዝወርጸጸን ባቡራት ሃፋ ከፍርዩ ከኣሉ። ንእንግሊዝ ንፈረንሳ ንህንዲ ይኹን ንግብጺ ክሸጡሎም ምብቕያም ብፍላይ ንእንግሊዛውያን ኣስደመዋም። ዝቐጸለ ምዕባለ መንግዝያ ሕ.መ.አ ምስ ንዕዘብ ዕዳጋታት ባቡር ሃፋ ኣብ አሜሪካን ወጻኢን ምእንቲ ክብሕቱ ሓንሳብ ልፍንቲ፣ ሓንሳብ ድማ ናይ ምሕደራታት መውሰዕ እናገበሩ ከም በዓል ALCO (American Locomotive Company) ሊማ LIMA (Locomotive works) ድሕሪኡ ውን ድሕሪ 1950 ባልድዊን ሊማ ሃሚልቶን ኮርፖሬሽን ብተክኒካዊ ስርሓትን ምሕደራን እናተሓጋገዙን እናተዋሃሃዱን ብጽፈት ስርሓቶም እናካዩዱ ዕዳጋታት ክብሕቱ ከኣሉ።ዓርሞሸሻውያን አፍሪይቲ ባቡራት ድማ ኮኑ።

እዘን ኣፍሪይቲ ባቡራት ሃፋ ግን በቲ ኣብ መወዳእታ 19 ክ.ዘመን ዝተኸሰተ ሓድሽ አማራጺ ድፍኢት ሞቶሪታት፡ማለት ከም ጋዝ፡ በንዚን፡ ላምባ፡ ናፍታ፡ አለክትሪክ፡ ነዳዲን አለክትሪክን...ወዘተ ዝሰርሓ ባቡራት ስለዝተተክኣ ህላዌ ናይዘን ውሁዳት ኩባንያታት ወይ ኮንሰርንታት ብድሕሪ 1956 እናሃሰሰን እናደኸመን ከደ።

4.4 ፈለምቲ ምንጻዝያ ባቡር ሃፋ፡ ኣብ ኤውሮጳን ካልኣት ሃገራትን፡

ቁ.	ሃገር	ስርሓት ባቡር ሃፋ ወርሒ / ዓ.ም.ፈ	ካብ	ናብ ርሕቀት ኪ.ሜ	
1.	እንግሊዝ	09.1825	ስቶክሎም	ዳርሊንግቶን	41
2.	ኣውስትራያ	09.1828	ቡድቫይስ	ከርቭባውም	64,5
3.	ፈረንሳ	10.1828	ሳንታ-ኣትየን	ኣንድረስዮ	18
4.	ሕ.መ.ኣ	12.1829	ባልቲሞር	ኣሊኮትሱ-ሚልስ	24
5.	ጀርመን				
	ፕሩስያ	09.1831	ኩፕፈርድረ	ፈልበርት	7,5
6.	ባልጅዩም	05.1835	ብራስልስ	መሸልን	20
7.	ጀርመን				
	ባቫርያ	12.1835	ኑርንበርግ	ፍዩርዝ	6
8.	ክዩባ	1837	ሃቫና	ጓናጃይ	50
9.	ጸራዊት		ሳንታ		
	ሩስያ	04.1837	-ፐተርስበርግ	ጸርኮዩ-ሰሎ	27
10.	ሆላንድ	09.1839	ኣምስተርዳም	ሃርለም	17
11.	ኢጣልያ	10.1839	ናፖሊ	ፖርቲቺ	8
12.	ስዊዘርላንድ	06.1844	ባዘል	ሳንታ-ልዊስ	1,9
13.	ጃማይካ	11.1845	ኪንግስቶን	ሳንታ-ኣንጂል	25
14.	ደንማርክ	06.1847	ኮፕንሃገን	ሮስኪልዶ	32
15.	ስፓኛ	10.1848	ባርሰሎና	ማታሮ	28
16.	ሽወደን	1851	ክሪስቲያን	ስዮኣንደን	12
17.	መክሲኮ	1850	ማራክሩዝ	መደሊን	22
18.	ካናዳ	1850	ሳንታ-ላውረንስ	ኢንዱስትሪ	19
19.	ፐሩ	1851	ሊማ	ካላዎ	13
20.	ቺል	01.1852	ኮፒያፖ	ካልደራ	89
21.	ህንዲ	06.1853	ቦምባይ	ማና	35
22.	ኖርወይ	07.1853	ኦስሎ	ስትሮመን	18
23.	ብራዚል	05.1854	ፖርታ-ደ-ማዋ	ራይሱ-ዳ-ሰራ	18
24.	ኣውስትራልያ	05.1854	ጎልዋ	ወደብ ኦልዮት	10
25.	ፖርቱጋል	1854	ሊስቦን	ካረጋይ	36
26.	ግብጺ	01.1856	ኣለክሳንድርያ	ካይሮ	211
27.	ኣርጀንቲና	08.1857	ቡዎኖስ-ኣይሪስ	ፍሎረስታ	10
28.	ቱርኪ	1857	ስሚርና	ኣይዲን	130

29. ሩማንያ	10.1860	ኮንስታንታ	ሰማሶዳ	66
30. ኣልጀርያ	10.1862	ኣልጅየር	ብሊዳ	51
31. ጸራዊት				
	1862	ሄልሲንኪ	ሄመንሊና	108
32. ፓራጓይ	10.1863	ኣሱንሹዮን	ኢታንጓ	40
33. ኒውዘላንድ	12.1863	ክሪስትቸርች	ሊትለቶን	2
34. ማውሪቲየስ	05.1864	ጆርጅታውን	ማሃይካ	32
35. ቨኔዝወላ	02.1866	ፖርቶ-ካበሎ	ፓልሚቶ	?
36. ቡልጋርያ	11.1866	ሩስቹክ	ዋርና	224
37. ኢንዶኔዥያ	08.1867	ሳማረንግ	ታንግወንግ	79
38. ታሂቲ	1868	ፓናውንያ	ተራፕና-ብይ	4
39. ኡራጓይ	01.1869	ሞንቶቪድዮ	ሎስፐድሮስ	18
40. ግሪክ	02.1869	ኣተን	ወደብ ፒሮውስ	10
41. ኮሎምቢያ	12.1870	ሳባራላ	ባራኪላ	30
42. ሆንዱራስ	09.1871	ካባሎስ	ሳንትያጎ	60
43. ጃፓን	07.1872	ቶክዮ	ዮኮሃማ	29
44. ቱኒዝያ	09.1872	ቱኒስ	ጎለታ	35
45. ኮስታሪካ	1873	ኣላጃዌላ	ካርታጎ	64
46. ቻይና	06.1876	ሻንጋይ	ክያንጉዋን	47
47. ኣኳዶር	1876	ያንቺ-ፑወንተ	ደ ቺምቦ	69
48. ማልታ	02.1883	ቫለታ	ኖታቢለ	10
49. ሰርቢያ	09.1884	ባልግራድ	ኒቭ	244
50.			ኣብድ ኣል	
51. ኢራን	1888	ተሀራን	ኣዚም	?
52. ፊሊፒንስ	1891	ኡማኒላ	ዳጉፓን	195
53. ታይላንድ	03.1897	ባንግኮክ	ኣዩትሃያ	71
54. ኮንጎ	07.1897	ማታዲ	ስታንሊያፑል	399
55. ኮርያ	09.1899	ሶውል	ቸሙልፖ	42
56. ደቡብ				
		ምዕራብ		
		ኣፍሪቃ	ስዋኮፕሙንድ	ካሪቢብ 180
57. ቆጵሮስ	10.1905	ኒኮዝያ	ፋማጉስታ	58

እዚ ኣብ ዝተፈላለዩ ሃገራት ባቡራት ሃፋ ዝጀመሩሉ ሃገር፡ ዓመተ ምህረትን ርሕቀት ካብን ናብን መንገዲ ባቡር ዝሕብር ሰሌዳ እዩ።

4.5 ንውሐት መንገዲ ባቡራት ካብ 1835-1885 ኣብ

ኤውሮጳ፡

ኣብ ጀርመን ክሳብ 1930 ዝነበረ ንውሐት ኣጲናዊ መንገዲ ኣፍራስ 50 ኪ.ሜተር ጥራሕ ይበጽሕ ኔሩ። ብድሕሪ 1835 ክሳብ 1885 ዝነበረ 50 ዓመታት ዝተሰርሐ ንውሐት መንገዲ ባቡራት ኣብ ኤውሮጳ ክንርኢ ከሎና፡

ጀርመን	39140	ኪ.ሜ
ዓባይ ብሪጣንያ	30358	ኪ.ሜ
ፈረንሳ	29607	ኪ.ሜ
ኣውስትሪያ ሃንጋሪ	25607	ኪ.ሜ
ኢጣልያ	9666	ኪ.ሜ
ስጳኛ	8387	ኪ.ሜ
ሽወደን	6600	ኪ.ሜ
በልጂየም	4366	ኪ.ሜ...ወዘተ ካልኦት ሃገራት
ወሲኽካ 1885 ኣብ ሙሉእ ኤውሮጳ ብጠቕላላ	190134	ኪ.ሜ በጺሑ ነበረ።

ኣብ 2003 ዝተገብረ ጸብጽብ ጠቕላላ ርሕቀት ናይ መንገዲ ባቡር ኣብ ሙሉእ ዓለም 1,15 ሚሊዮን ኪ.ሜ በጺሑ ይርከብ ነበረ።

4.6 ዓይነት ድፍኢት ባቡራት፡

4.6.1 ብሃፋ ዝዞራ ባቡራት፡

4.6.1.1 ባቡራት ጥልቁይ ሃፋ፡ ዝበሃል እቲ ዝፈልሕ ማይ ዝፈጥሮ መጠነ ሙቕት ናይ ሃፋ፡ እንተልዓለ 200 ዲግሪ ስንቲግሪይድ ዝበጽሕ ኮይኑ ነተን ቀዳሞት ናይ ሃፋ ባቡራት ኣብ መጀመርያ 19 ክፍለ ዘመን ዘገልግል ዝነበረ ዓይነት ድፍኢት እዩ። ኣብዚ ¼ ክሳብ 1/3 ዝኸውን ጸዓት ሃፋ ክሳራ ብምጅን ብላሽ ይጠፍእ ነበረ።

4.6.1.2 ባቡራት ሽሉቕ ሃፋ፡ ዝበሃል ከኣ ረሲኑ ዘሽሉቕ ቱቦ ተወሳኺ ብምግጣም ሃፋ እንተልዓለ ክሳብ 600 ዲግሪ ስንቲግሪይድ ዝበጽሕ እዩ። ባቡራት ድማ ብላሽ ዝጠፍእ ሃፋ ዳርጋ የብለንን። ስለዝኾነ እወታዊ ጐንን ዝዓበየ ነበረ።

4.6.1.3 ትኪ ዘይብለን ባቡራት፡ እዚኦን ኣብ ዓቢን ሰፊሕን ቆፎ ተዓቕኑ ዝጸንሐ ሃፋ ኔረን ኣብ ዝተወሰነ ርሕቀት ብዘይ ትኪ

ዝጐዛ ናይ ሃፋ ባቡራት እየን። እናተጓዕዞ ማይ ስለዘየፍልሐ ንደገ ዝወጽእ ትኪ የብለንን። ኣየር ብትኪ ዝብክላ ባቡራት ድማ ኣይኮናን።

4.6.1.4 ብተርባይን ዝድፍኦ ባቡራት ሃፋ፡ እቲ ዝፈልሕ ወይ ዝሸሉቕ ሃፋ ብቐጥታ ንተርባይን ብምድፋእ፡ ተርባይን ድማ ምስ ሞቶር ስለዝገጥም መንኮርኮር ባቡር ክደፍእ ይኸእል።

4.6.2. ብኻልእ ዓይነት ጸዓት ዝድፍኦ ባቡራት፡

4.6.2.1 ብበንዚና፡ ብበንዚና ዝኸዳ ባቡራት ኣብ መጀመያ 20 ኪ.ዘመን ዝነበራ ግን ቀልጢፊን እናተኸወላ ዝኸዳን ዝጠፍእን እየን።

4.6.2.2 ብናፍታ ወይ ብናፍታን ኣለክትሪክን፡ ብናፍታን ኣለክትሪክን ዝሰርሐ ባቡራት ክንብል ከሎና፡ ብናፍታ ዝሰርሐ ሞቶር ጸዓት ኣለክትሪክ ከመንጭ ይኸእል እዩ። እታ ጸዓት እተመንጭ ማሽን ጀነራተር ብወገና ኳረንቲ ንኣለክትሪክ ሞቶር ትዕንግል፡ ኣለክትሪክ ሞቶር ድማ ዙረት ናብ መንኮርኮር ከመሓላልፍ ይኸእል።

4.6.2.3 ብጋዝ-ተርባይን ዝድፍኦ ሎኮሞቲቭ፡ ጋስ ተርባይን ሎኮሞቲቭ ድሕሪ 1940 ከበድቲ ጽዕነት ሒዘን ናብ ርሒቕ ቦታ ዘገልግላ ዝነበራ ዓይነት መጓዓዝያ እየን። እወታዊ ጎንን ዘይተኣደነ ጉልበት ዝነበረን ኮይነን ናይ ምስሓብን ናይ ምስካምን ዓቕመን ዓቢ ነበረ። ኣሉታዊ ጐንን ድማ ብዙሕ ነዳዲ (ከም ከሰል ዘይቲ ናፍታ ላምባ...ወዘተ) የህልኻ ስለዝነበራ፡ ድሕሪ 1973 ዝተኸሰተ ናይ ዓለም ናይ ነዳዲ ቅልውላው ብኸብሪ ነዳዲ ዝኣክል ኣገልግሎተን ተጀሪጹ ተረፈ።

4.6.2.4 ብኣለክትሪክ ሞቶር ዝሰርሐ ባቡራት፡

እተን መብዛሕትኦን ናይ ሎሚ ባቡራት ብኣለክትሪክ ሞቶር ዝሰርሐ እየን።

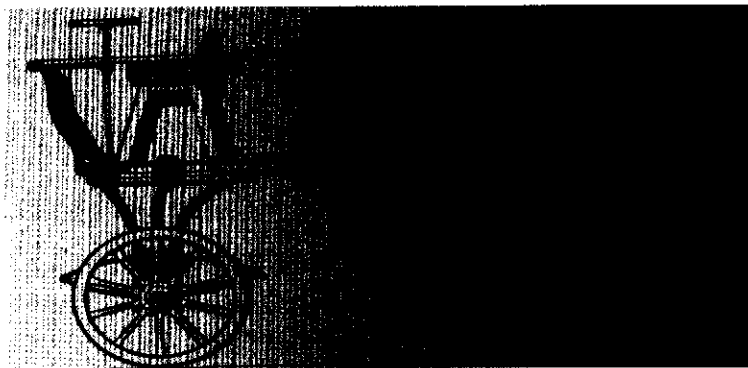
ምዕራፍ 5

ምህዞ ሞቶር ብነዳዲ፡

5.1 ሞቶር ብነዳዲ አየር (ጋዝ)፡

ድሕሪ ምምሃዝ ሞቶር ሃፋ ካብ 1828 ጀሚርካ ይብዝሓ ይውሓዳ እምበር ካብ ሎንዶን ናብ ባዝ ዝተባህለ ቦታ እንግሊዝ፡ እውቶቡሳት ብሃፋ ዝሰርሕ ሞቶር ይንቀሳቐሳ ከምዝነበራ ይንገር እዩ። ኣብ 1829 ዋልታር ሃንሪክ ዝተባህለ እንግሊዛዊ ንብሕታዊ ጥቕሚ ዘገልግላ መካይን ሃፋ ሰራሖ ምንባሩ ውን ሓበሬታታት ኣሎ። ኣብ 1839 ወዲ ስኮትላንድ ቀዳመይቲ ብኣለክትሪክ ሞቶር ትሰርሕ ተሽከርካሪት ከገጣጥም ተባላሒቱ ምንባሩ እውን ይጥቀስ እዩ።

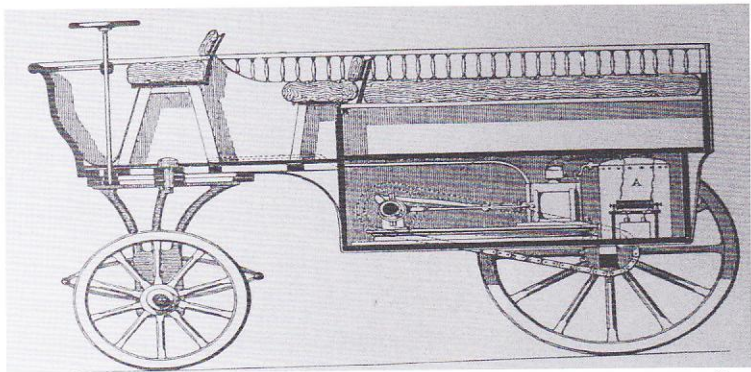
ፍልመ ምህዞ ናይዘን ሓደ ቢሊዮን ሓሊፊን ዘለዋ መካይን ዓለምና ግን ድሕሪ 1860 እዩ ክቀላቐል ዝጀመረ። እተነ ልኡዋር ዝተባህለ ፈረንሳዊ ብኣየር (ጋዝ) ዝሰርሕ ሞቶር ጌሩ ዓቕሊ ዝመልኦ ሰንዓታት ብምክያድ ሓንቲ ሂፖሞቢል ዝተባህለት ተሽከርካሪት ሰራሖ ምንባሩ ሰነድ ተሽከርከርቲ ዓለም ይሕብር።

እተነ ለፎር 1859-1860 ዝገጠማ ብባርዕ ዝተፈላለየ ዓይነት ሕዋሳት ኣየር 3 ኪ.ሜትር ኣብ ሰዓት ክትጉዓዝ ዝጀመረት ፈላሚት መኪና (ሂፖሞቢል) 5.1.1*

ኣብ ዝቐጸለ ዓመታት ክርስትያን ራይዝማን ዝተባህለ ጀርመናዊ ኣርባዕተ ዋንጫታት ዝፈጠሮ ጊዜ ዝሓለወ ቀጸሊ ጸቕጢ ዝሰርሕ ሞቶር ጋዝ ኣብ 1860 ብምስራሕ መሃዝ እኹል ጉልበት ዘለዎ ሞቶር ጋዝ ክኸውን በቐዑ። መወልቲ ስለዘይረኸበ ግን ምህዞ ከምቲ ዝድለ ኣብ ኣገልግሎት ክውዕልን ክሸይጥን ኣይከኣለን። በዚ ድማ

ንቐድሚት ክሰጉም ኣይከኣለን። እቲ ቀንዲ ኣብ ዕዳጋታት ክውዕል ዝኸኣለ ጋዝ ብምቅጻል ዝተሰርሐ ሞቶር ግን ብ1862 ብኒኮላውስ-ኣውጉስት-ኦቶ ዝተባህለ ኣብ ከባቢ ፍራንክፈርት (ጀርመን) ዝተወልደ ድሕሪ ዕስራ ዓመት ኣብ ከተማ ከለን (ጀርመን) ናይ ንግዲ ስራሕ ድሕሪ ምቁራጽ ኣብ መካኒክነት ዝዘንበለ መንእሰይ ነበረ። ኣብ ዶይዝ (Deutz) እትበሃል ኣካል ከተማ ከለን ኮይኑ ድማ ሞቶር ጋዝ ብተኸታታሊ ከፍሪ ጀመረ። ፋብሪካ ሞቶር ጋዝ ዶይዝ እትበሃል ኩባንያ ድማ ክፈተ። ንትሊብ ዳይምለር እውን ናይ ተክኒክ ዳይሬክቶር ኮይኑ ኣብዚ ኩባንያዚ ይሰርሕ ነበረ። እቲ ቀዳማይን ቀንዲን መሃዚ ክርስትያን ራይዝማን ደኣ ይኹንምበር ምስ ኒኮላውስ-ኣውጉስት-ኦቶ ብዋንነት ምህዞ ምኽንያት ኣብ ቤት-ፍርዲ ስለዝተኸራኸሩ፡ኦቶ ንራይዝማን 25000 ጎልድማርክ ዝኣክል ካሕሳ ምስ ሙሉእ ጥሮትኡ ክኸፍሎ ቤት-ፍርዲ ስለዝወሰነ እቲ ክሲ መዕለቢ ረኸበ። መሃዚ ምህዞ ሞቶር ጋዝ ድማ ኒኮላውስ ኣውጉስት ኦቶ ኮይኑ ምስክርነት ክወስድ ምስተሰማምዑ ናይ ምህዞ ዶኩመንት ኣብ 1876 ወሰደ። እቲ ሞቶር ድማ ኦቶሞቶር ተባሂሉ ክጽዋዕ ጀመረ። ኒኮላውስ ኣውጉስት ኦቶ ዝነበሮ ፋይናንሳዊ ጸገማት ካብ ኣይለን ላንገን ዝተባህለ ሃብታም መዋሊን መሃንዲስን ስለዝረኸበ ብዙሕ ኣብ ዝተፈላለየ ዋኒናት ዝውዕል ዓይነት ናይ ጋዝ ሞቶር እናሰርሐ ኩባንያኡ ከምዝዓቢ ገበረ። ኣስታት 5000 ዝኣክል ሞቶራታት ጋዝ ኣብ ዓመት እናሰርሐ ክሸይጥ ምብቕዑ ቅያ ታሪኽ ምህዞ ሞቶር ዝጸሓፈ መሃንዲስ ኮነ። ሞቶር ጋዝ ድማ ንግዳዊ ጎኒ ክሕዝ ዝጀመረሉ መዋእል ኣተኣታተወ። ኣብ ንኣሽቱ ቤት ዕዮታትን ኩባንያታትን ኣገልግሎት እናሃበ ከቢድ ስራሓት ከቃለል ፍርያት ድማ ከበርኽ ወሳኒ ትግባረ ራእይ መካኒካዊ ኢንዱስትሪ ኮነ። እዚ ስርሓት ሞቶር እዚ ሰረተ መትከላቱ ካብቲ ኣብ ላዕሊ ዝተገልጸ ፈረንሳዊ እተነ ልኡዋር ዝተቐድሐ ኮይኑ ብኒኮላውስ-ኣውጉስት-ኦቶ ድማ ቀስ ብቐስ እናተሓደሰ ፈኩስ በንዚና ፍጡን ባርዕ ዝፈጥር ፈሳሲ ምኃኑ ተዳህሲሱ ምስተረጋገጸ ከም ቀዳማይ ኣማራጺ ተወስደ። ምንጪ በንዚና ካብ መሬት ስለዝርከብ ዝሓሰረ ምኃኑን ዝሀቦ ጉልበትን ኣዕጋቢ ውጽኢቱን ተመሪጹ ነዚ ክሳብ ሎሚ ዝሕንበባ ዘለዋ መካይን ደፋኢ ፈሳሲ ሓይሊ ክኸውን በቐዑ። እቲ ቀዳማይ ናይ ጋዝ ሞቶር ምስቲ ናይ ጀምስዋት ዝሰርሖን ዘማዕበሎን ናይ ሃፋ ሞቶር ክወዳደር እንከሎ ዝሓየለን ውጽኢታዊን ብምንባሩ ንብዝሒ ኩባንያታት፡ ምኽዕባት ማእቶት ዝያዳ ዝተዓጸጹ ድራኽ ክኸውን ከኣለ። እዚ ብምንባሩ ከኣ ኒኮላውስ-ኣውጉስት-ኦቶ ምህዞኡ ኣብ ፓሪስ ንምርኢት ምስኣቕረብ ወርቃዊ መዳልያ ተሰለመ። መዋእል ጸላምን ሕሰምን ብበርሃውታን እፎይታን ዝተከኣ እዋን ምኃኑ እናተረጋገጸ ከደ።

እዚ ምዕባለዚ ጽልዋኡ ኣብ ሃገረ ጀርመን ጥራሕ ከይተሓጽረ ኣብ ከባቢ ኤውሮጳ ኣብ ካልኣት ክፍላተ ዓለማት ከም ኣሜሪካ ተራእዩ ዘይፈልጥ ምስፍሕፋሕ ኢንዱስትሪ ምብዛሕ ሰራሕተኛታትን ምቅላል ሰራሕን ጥራሕ ዘይኮነ ርኡይ ዝኾነ ቁጠባዊ ዕብዮት ውን ኣኸተለ።

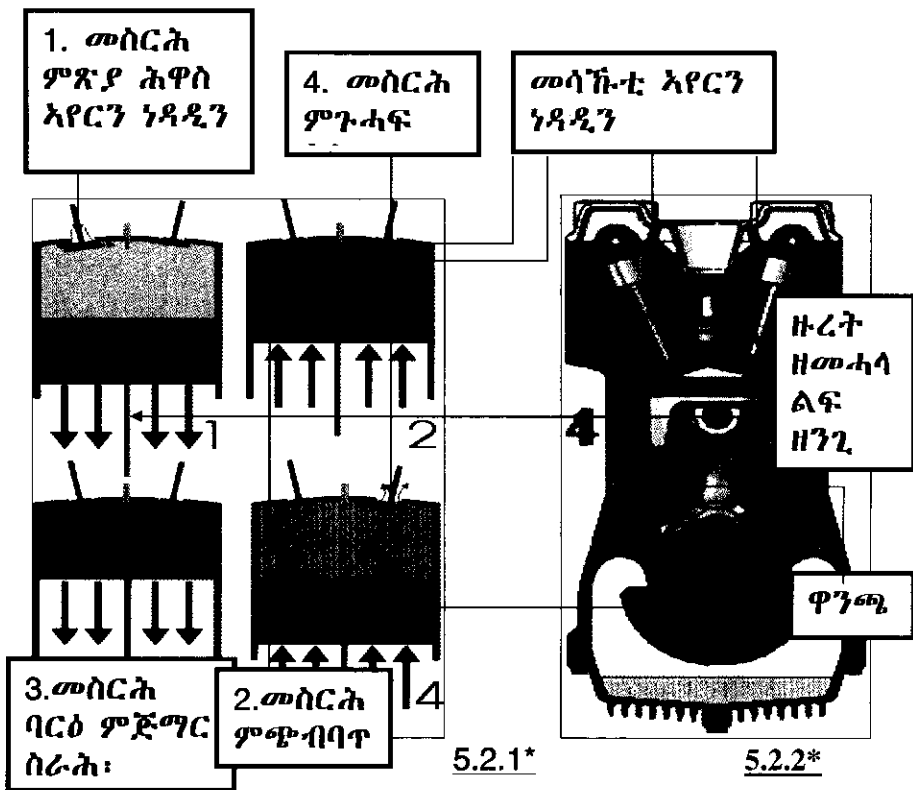
ኣብዚ ክርሳዕ ዘይብሉ እቲ ማእቶት ብዘይ መጠን ይዓቢ ምንባሩ ዝተረጋገጸ ኮይኑ፡ ሰራሕተኛታት ግን ከምቲ ዝግባእ ምስቲ ምዕባለ ተክኒክ ዝፈጠሮ ቁጠባዊ ዕቤት ዝዳረግ እቶት ክረኽቡ ኣይከኣሉን። ስብዕ ርእሰማላውያን ርኡይ ብርኡይ ጥርዚ በጽሖ። ሳዕቤኑ ድማ ዝተፈላለየ ፖለቲካውን ቁጠባውን ለውጢ ዝሓትት ምንቅስቃሳት ይግበር ምንባሩ ሰነድ ታሪኽ ማሕበር ሰራሕተኛታት ዓለም ይሕብር። ምህዞ ሞቶር ግን ብውጽኢት ይኹን ብስፍሓት ኣገልግሎቱን ቁጠባዊ ጽልውኡን መወዳደርቲ ዘይርከቦ ናይ ዓለም ምህዞ ምዃኑ ዘጠራጥር ኣይኮነን። ሞቶር ኣብ መኪና ጥራሕ ኣይኮነን ዘገልግል። ኣብ መርከብ፡ ኣብ ነፋሪት፡ ኣብ ኩባንያታት፡ ኢንዱስትሪ፡ ኣብ ሕርሻ፡ ኣብ ምግፋፍ ዓሳ... ወዘተ እዚ ኢልካ ክትቈጽሮ ዘይከኣል ማሕበራዊ ለውጢ ዘኸተለ ምህዞ ምዃኑ ኩሎም ተንተንቲ ምዕባለ ተክኖሎጂ ኤውሮጳን ዓለምን ይዛረቡ።

5.2 ምንጪ ጉልበት ሞቶር እንታይ እዩ?

ጎማ ብሽግሌታ ክንነፍሕ ከሎና መንፍሒ ብሽግሌታ ንጥቀም። ኣሰራርሓ ናይ መንፍሒ ብሽግሌታ እንተርኢናዮ መእተዊ ኣየር ቱቦ፡ ምስ መንኮርኮር ጎማ ብሽግሌታ ይራኽብ። ብቲ መንፍሒ ጌርና፡ ኣየር ብምስሓብን ብምድፋእን መንኮርኮር ጎማ ንነፍሕ። እቲ ማእከላይ ዘንጊ መንፍሒ ብሽግሌታ፡ ንላዕሊ ምስእንስሕቦ ኣየር ኣብ ውሽጢ መንፍሒ ይኣቱ። ነቲ ኣብ ውሽጢ ዝኣተወ ኣየር ብቲ መትሓዝ ዘንጊ ጌርና ንደፍኦ ወይ ንጎማ ንነፍሕ። እቲ ናይ ምንፋሕ መስርሕ እንተርኢናዮ፡ ዘንጊ ላዕልን ታሕትን እናበለ ነቲ ኣብ ውሽጢ ዝርከብ ኣየር እናጨበጥና ኣየር ደጋጊምና ብምውሳኽ ክሳብ ጎማ ዝተርር ንነፍሕ። ኢድና ኣብ እግሪ ናይቲ መንፍሕ ቱቦ ምስ ነላግብ ሙቕት ይስመዓና። እዚ ሙቕት እዚ ካበይ መጸኡ ኢልና ምስ ንሓትት፡ ኣብ ግምት ዘይኣቱ ናይ ምፍሕፋሕ ረስኒ ንጎኒ ገዲፍና፡ ኣብ ውሽጢ ቱቦ ዝርከቡ ናይ ኣየር ሞለክዩልስ እናተጨበጡ ኣብ ጸቢብ ቅጺ (Volume) ስለዝእከቡ ፍጡን ምንቅስቃስ የርእዩ። ዝያዳ ፍጥነት ምንቅስቃስ ናይ ኣቶም ወይ ሞለክዩልስ ድማ ዝያዳ ሙቕት ማለት ስለዝኾነ፡ ነቲ መንፍሒ ኣብ ታሕቲ ምስ እንጭብጦ ኢድና ሙቕት ይስመዓና።

ብሓጺሩ ረስኒ ብሓዊ ጥራሕ ዘይኮነ ብጸቕጢ እውን ክፍጠር ይኽእል እዩ። ዝያዳ ጸቕጢ ዝያዳ ረስኒ ስለዘስዕብ፡ ጋዝ ወይ ነዳዲ ድማ ኣብ ውሽጢ እናጸበበ ዝኽይድ (ቅጺ) ቦታ ኣትዩ ብጸቕጢ ምስ ዝዕበጥን ዝጭበጥን መጠነ ሙቕቱ እናለዓለ ይኽይድ። ኣብ ዝተወሰነ ብራኽ ሙቕት ድማ ክቃጸል ይኽእል።

ብዙሕ ዓይነት ሞቶር እዩ ዘሎ እቲ ቀንዲን መሰረታዊን ኣብ ውሽጢ ሞቶር ናይ መኪና ዝከናወን መስርሕ ሞቶር ነዳዲ፡ ምስዚ ኣብ ላዕሊ ዝተዋህበ መግለጺ ተመሳሳሊ እዩ። ናይ ሎሚ እዋን ብነዳዲ ዝሰርሕ ሞቶር፡ ጸቕጢ ነዳዲን ሕዋስ ኣየርን ዝፈጥሮ ናይ ዋንጫታት ሓፍን ኮፍን ምባል ንመንኮርኮር ድፍኢት ይህቦ። እቲ ሕቶ ዋንጫ ከመይ ኢሉ ይንቀሳቀስ ዝብል እዩ። ብነዳዲ ዝሰርሕ ሞቶር፡ ሕዋስ ኣየርን ነዳዲን ኣብ ሲሊንደር ይንጸግሞ ከምዝቃጸል ይግበር። እዚ ምቅጸል እዚ ምውሳኽ መጠነ ሙቕት የስዕብ። ልዑል ዝኾነ ጸቕጢ ድማ ይፈጥር። እቶም ኣብ ጸቢብ ሰፈርን ጸቕጥን ዝርከቡ ኣቶምን ሞለክዩልስን ዝያዳ ሙቕት ስለዝውሰኹም ኣብ ምንቅስቃሳቶም ዝያዳ ሓይሊን ብሳዕቤኑ ከኣ ናህሪ ዝተወሰኹ ምንቅስቃስ ይገብሩ። ዝያዳ ሰፈር (ቅጺ) ይደልዩ። በዚ ከኣ ናቶም ሓይሊ ናብ ዋንጫ ይሰግር። ዋንጫ ድፍኢት ይረክብ ናብ ታሕቲ ገጹ ድማ ይወርድ። ሓደ ዋንጫ ናብ ታሕቲ ክወርድ ከሎ እቲ ሓደ ዋንጫ ድማ ምስቲ ቀዳማይ ዝተኣሳሰረ ስለዝኾነ ንላዕሊ ይድይብ። ንሱ ብግዲኡ ኣብቲ ተመጽዩ ዝኣተወ ኣየር ጸቕጢ ይፈጥር። ከምብሓድሽ ሕዋስ ነዳዲን ኣየርን ይንጸግ። ቀንዲል ህሞቱ ሓልዩ ብልጭታ ይውልዕ፡ ባርዕ ነዳዲ ድማ ይፈጥር። እቲ ጸቕጢ ድማ ንዋንጫ ናብ ታሕቲ ገጹ ይደፍኦ። እቲ ዙርያ መስርሕ ብኸምዚ ይቕጽል። እዚ ላዕልን ታሕትን ምንቅስቃስ ናይ ዋንጫታት ብሓደ ምስ መንኮርኮር ዝተኣሰረ ዘንጊ እናዘወረ መኪና ጉዕዞ ትጅምር።

5.2.1*

5.2.2*

ጸቕጢ ዝፈጥሮ ረስኒ ምስ ባርዕ ነዳዲን አየርን ኣብ ውሽጢ ሞቶር ዘርእስኻልኩም

ስኢሊ

ኣብ ውሽጢ ሞቶር መኪና ዘሎ መስርሕ ባርዕ ነዳዲን ፡ዙረት ሞቶርን፡ኣብ ኣርባዕተ ናይ ስራሕ ህርመታት ከፊልና ከነቕርቦ ንኽእል። ነዚ ንምርዳእ መጀመርያ ሞቶር ብደገ መተሰኢ የድልዮ። ብኢድ ወይ ብኣለክትሪክ ሞቶር ይትሰእ።

5.2.1 ምጽያ አየር ወይ ምስሓብ አየር፡

ኣብ ቀዳማይ ህርመት ናይቲ ስራሕ፡ እቲ ተመጽዩን ተጸርዩን ዝኣቱ ንፋስ፡ ከፋቲ ወይ ዓጻዊ መስኮት (ቫልቮ) ደፊኡ ኣብ ሲሊንደር ይኣቱ።

5.2.2 ጽቕጢት አየርን ነዳዲን(ምጭባጥ ምጭብባጥ)፡

ኣብ ካልኣይ ህርመት፡ ናይ ኣቶምን ሞለክዩልን ምጭብባጥ ምእንቲ ክከኣል ከፈትቲን ዓጻውትን ዝኾኑ ክልቲኦም መሳኹቲ

ይዕጸዉ። ህዋሳት ነዳዲን አየርን ኣብ ጸቢብ ቦታ ተጨባቢጦም ይእከቡ። ረስኒ ይፈጥሩ። ኣብ መጠረስታ ናይቲ ጭባጠ ነዳዲ፡ ህዋት ተሓልዮ ብልጭታ ይውሳዕ። እቶም ናይ ነዳዲ ህዋሳት ዝያዳ ረስኒ ስለዝረኽቡ ዝያዳ ቦታን ቅጹን ይደልዩ፡ ጸቕጢ ድማ ይፍጠር። እዚ ጸቕጢ ዝያዳ ኣይሊ ንደገ የስዕብ።

ኣብ ናይ በንዚና ሞቶር ከም ኦቶ-ሞቶር ዝኣመሰሉ ሞቶራት ባርዕ ብቀንዴል ይፍጠር።ናይ ናፍታ ሞቶር ግን ባዕሉ ብኸቱር ጸቕጢን ረስኒን እዩ ዝባራዕ።

ንዝያዳ ሓበሬታ ሕግታት ተርሞዲናሚክ፡ ሕግታት ጋይ ሉዛክ፡ መስርሕ ኣዲያባቲክ...ወዘተ ኣብ መጻሕፍቲ ወይ መርበብ ሓበሬታ ተመልከት።

5.2.3 ምንጪ ጉልበት፡ ዙረት ሞቶር፡

ኣብ ሳልሳይ ህርመት ባርዕ፡ ናይ አየርን ነዳዲን ባርዕ፡ጸቕጢ ብኡ ድማ እቲ እንደልዮ ስራሕ ወይ ዙረት ሞቶር ይጀምር። ሞንጫ ድፍኢት ይረክብ። ምኽንያቱ እቲ ናይ ህዋሳት አየርን ነዳዲን ረስኒ ክሳብ 1900°C ስለዝበጽሕ እምብዛ ኣይሊን ጸቕጢን ይውስኹ።ሞንጫ ንታሕቲ ክድፋእ ይጀምር።ምስ ሞንጫ ተኣሳሲሩ ዘሎ ዘንጊ ንመንኮርኮር ይደፍእ። መንኮርኮር ይዘውር መኪና ድማ ትኸይድ።

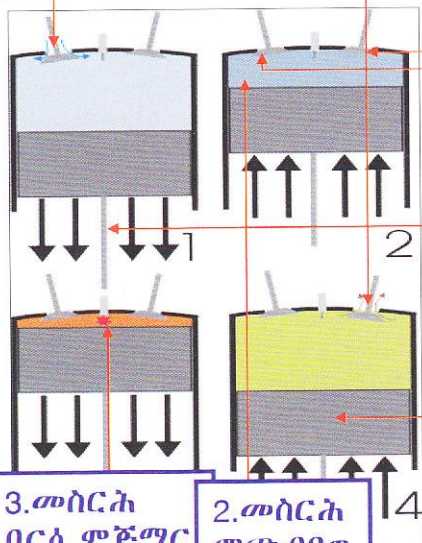
5.2.4 ጉሕፊት ትኪ፡

ኣብ ራብዓይ ህርመት ናይቲ ስራሕ እቲ ሞንጫ ነቲ ዝተቐጸለ ትኪ ደፊኡ ብምውጻእ ብቱቦ መውጽእ ትኪ ኣሕሊፉ ናብ ደገ ይጉሕፍ። ጽሩይ አየር ዝኣትወሉን ትኪ ዝጐሓፈሉን ጊዜ ኣልዩ መስኮት እናኸፈተን እናዓጸወን ዝቐያይር ሓባጥ ጎባጥ ዘንጊ ኣሎ። ሞቶር ኣብ ፈለማ ጊዜ ብኢድ ዘዊርካ እዩ ዝትሰእ ኔሩ።ብናይ ጊዜ ሕደሳታት ኤለክትሪክ፡ኣንሳእ ኣያል ድፍኢት ዝህብ መተሰኢ ብምምሃዝ፡ መኪና ብቐሊል ከምትትሰእ ተገብረ።ኣብ መራኽብ እንተተዓዘብና ፍልይ ዝበለ ኮይኑ መተሰኢ ሞቶር ኣያል ዝኾነ ጸቕጢ ንፋስ ብቐጥታ ኣብ ሲሊንደር ከምዝኣቱ ይግበርሞ ሞንጫታት የበራብር። ሞቶር መርክብ ድማ ይትሰእ።

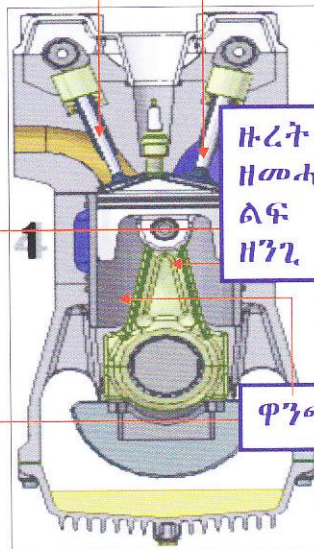
1. መስርሕ
ምጽያ ሕዋስ
አየርን ነዳዲን

4. መስርሕ
ምጉሓፍ

መሳኽቲ አየርን
ነዳዲን

5.2.1*

5.2.2*

3. መስርሕ
ባርዕ ምጅማር
ስራሕ፡

2. መስርሕ
ምጭብባጥ

ጸቕጢ ዝፈጥሮ ረስኒ ምስ ባርዕ ነዳዲን አየርን ኣብ ውሽጢ ሞቶር ዘርኢ
ስኢሊ

5.3 መካይን ሞቶር በንዚና፡ አብ ጽርግያ፡

ካርል ፍሪድሪክ በንዝ ዝተባህለ ጀርመናዊ፡ ቀዳመይቲ አብ ዓለም ስለሰ እግራ መኪና ዝመሃዘ መሃንዲስ እዩ። እዚ ብምምስራሕ ብረት ዝጀመረ መሃንዲስ እዚ፡በዓልቲ ቤቱ በርታ በንዝ ብዝገበረትሉ ምወላ መሰረት፡ፋብሪካ ሞቶር ጋዝ ይኸፈት እምበር ባንክታት ጸገማት ስለዝፈጠራሉ ዝነበሮ ፋብሪካ ሰርሓት ሞቶር ጋስ ሰጊጡ፡ 1883 በንዝን ሲን ዝብል ሓድሽ ኩባንያ ከፊተ።አብ 1886 አብ ጀርመን አብ ማንሃይም እትብሃል ከተማ ካርል በንዝ እታ ቀዳመይቲ ስለሰ እግራ መኪና ናይ ዓለም መሃዘ። ፈላሚት መኪና ክሰርሕ ዝነበሮ ራእይ ግብራዊ ምስ ገበሮ ክርድኦ ዝኸእልን ዝደሊን ሰብ ብዘይምንባሩ ተሸገረ። ጥንቆላታትን ድሑር ዝኾነ ባህላዊ እምነትን ዓዚዘሉ ዝነበረሉ ጊዜ ስለዝነበረ ንቕሓት ተዓዘብቲ ምስቲ ሓድሽ ምዕባለ ኣይተዳረገን።ፈረስ ዘይብላ ዓረብያ ጌርካ ክትዝውር ዘይሕሰብ ስለዝነበረ።ንዓለም ብናይ ሞቶር መጓዓዝያ ብመሰረቱ ዝቐየረ ምህዞ መኪና በንዝ፡ ህዝቢ ጀርመን አብ መጀመርያ ብዙሕ ኣይዓጀቦን።እቶም ክገዝኡ ኢልካ እትጽበዮም ሰባት እውን ነቲ ምህዞ ብዓይኒ ጥርጣረ ይዕዘቡዎ ነበሩ።ዝለመድናዮ መጓዓዝያ ፈረስን ዓረብያን ኮነ ብሽግሊታ ኣይኸለላና፡ እናበሉ መጻኢ መጓዓዝያ መኪና ብጽሑፋት ክሳብ ወጻኢ ሃገራት ይቃላሕ እኳ እንተነበረ ክዕድግ ዝህንጦ ዓሚል ኣይተረኸበን።ከምዚ ስለዝነበረ ድማ ካርል በንዝ ፍረ-ጸምኡ ክረክብ ጊዜ ተመጠጠ። ድሕሪ ራብዓይ ዓመት አብ 1889 አብ ኣህጉራዊ ምርኢት መካይን ፓሪስ (ፈረንሳ) መኪና ሞደል በንዝ ሌላ ምስ ተገብረላ እቲ ናይ ዕድጊ ዝንባለ ክፍልም ጀመረ። እዚ ከኣ በብእዋኑ ንራእይን ሕልሚን ካርል በንዝ ተጨባጢ ገበሮ።

መካይን ሓረግ ብምኃን ከጉላዕልዓ ጀመራ። ናይ መኪና ኢንዱስትሪ እናጨብጨበ ከደ። ሰባት አብ መኪና ዝነበሮም ኣረኣኦያ ብዓይነት ተቐየረ። ነዚ ናይ መካይን ምጥጣዕን ምስፍሕፋሕን ብህይወቱ ዝተዓዘበ ካርል በንዝ በረኽቲ ናይ ህይወቱ ተዘክሮታት ክጽሕፍ ከሎ ከምዚ ይብል።“አብ ዓለም ኣንጻር ድሕረትን ድኽነትን መኪታ ዝተቐለሰት ሓንቲ ሰብ ኣላ። ንሳ ድማ በዓልቲ ቤተይ ዝኾነት በርታ በንዝ ጥራሕ እያ። እዚ ኹሉ ናይታ መርከብ ተስፋ ዝኾነት፡ ለባምን ጽንዕቲን ዝኾነት በዓልቲ ቤተይ ጸማ እዩ” ክብል ንበዓልቲ ቤቱ በቲ አብ ጫፋት ጽቡቕን ሕማቕን ህይወቱ እትገብረሉ ዝነበረት ሞራላዊን ፊናንሳዊን ደገፍ ኣድነቓ።

ተክኒካዊ እንታይነት ናይታ ቀዳመይቲ መኪና ዓለም

ካሮስርያ	ክልተ ሰብ ኮፍ መበሊ
ሞቶር	ኦቶ ሞቶር 0,95 ሊተር ሓደ ሲሊንደር
ሀርመት (stroke)	ኣርባዕተ
ጉልበት	0,67 ኪሎ ዋት
ንውሓት 2,7 ሜተር፡	ጐኒ 1,4 ሜተር፡ ብራሽ 1,45 ሜተር
ክብደት	265 ኪ.ግራም
ዓመተ-ሰርሓት	1885 ዓ.ም.ፈ
ነዳዲ	በንዚና
መንኮርኮር	ሰለስተ
ናይ ሞቶር መጠነ-ዙረት	250 ጊዜ አብ ደቂቕ
መጠነ ፍጥነት	16 ኪ.ሜ/ሰዓት

እዛ መኪና እዚኣ ከም ገረብ ተምሪ ሙሳ ብምኃን ሓደ ቢልዮን ዝሓልፍ ቁጽሪ መካይን ፈርያ ከተስፋሕፍሕ ምኽኣላ ዝተመኮረ ወዲ ኣዳም ምስትብሃልን መጽናዕቲን ቀጻሊ ስራሕን ምምሕያሽን ዝፈጥሮ ራእይ ኣበይ ከምዘብጽሕ ምግማት ኣይጽግሞን።እንታይ ዝተረፈ ዝፍተሽ ነገር ኣሎ ኢሉ ዘተባብዕ ኩነት ስለዝፈጠረሉ ከኣ አብ ኩሉ ኩርንዓት መካኒካዊ ህንድስና ድንፋዕ ኣገልግሎት ሞቶር ተተሓሳዞ። እቲ ከም ኩሉ ሰብ ኢድን እግሪን ኣእምሮን ጥራሕ ዝውንን ካርል በንዝ አብ ካርልስሩህ ዝተባህለ ከተማ ጀርመን ዝተማህረ መሃንዲስ እዩ ነይሩ። ኣቡኡ፡ ባቡር ሃፋ አብ ባደን ባደን ዝበሃል ከተማ ክዝውር ትኪ ባቡር አብ ሰፈር ዘዋራይ ስለዝኣተወ ዓባይ ሰዓል ሓዛቶ ክምዝሞተ ይፍለጥ። ካርል በንዝ ፈላሚት መኪና ዓለም ይሰርሕ አብ ዝነበረሉ እዋን ጎትሊብ ዳይምላር እውን ምስ ክልተ መሳርሕቱ አብ ቬና (ኣውስትሪያ) ካልእ ተመሳሰልቲ መካይን ይሰርሕ ከምዝነበረ ይፍለጥ።እዞም ክልተ ንሓድሕዶም ዘይፋለጡ ዝነበሩ መሃንዲሳት መካይን፡ አብ ዋንነት ምህዞ መስርሕ ባርዕ ብርሱን ቱቦ(Glow tube)አብ ሞቶር ነዳዲ፡ ነፍስ ወከፎም እጀታይ እዩ ብምባል አብ ሕጊ ተባጺሖም ነይሮም እዮም። ቤት-ፍርዲ ድማ እቲ ምህዞ ናይ ዳይምላር ምኃን ብምድናይ መዕለቢ ገበረሉ። ብድሕሪዚ አብ 1897 አብ ማእከላይ ኤውሮጳ ናይ መካይን ምርኢት ዝተገብረሉ ጊዜ ይራሽቡ ደኣምበር ንሓድሕዶም ክዛረቡ ድልየት ኣይነበሮምን።1900 ጎትሊብ-ዳይምላር ብሞት ምስተፈለየ ድሕሪ 26 ዓመታት ክልቲኣን ሰራሕቲ መካይን ኩባንያታት ዳይምላ በንዝ ወይ ዳሕራይ መርቐድስ ተባሂለን ተክኒካዊ ይኹን ፊናንሳዊ ምሕደራኣን

ብምውህሃድ ብተርታ ምዕቡላትን ፍቱዋትን ዝኾና መካይን ዓለም ከፍርያ ጀመራ።

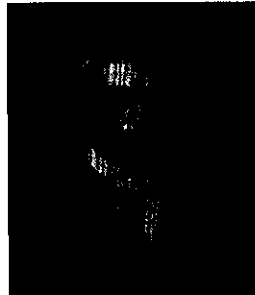
**5.4 በርታ በንዝ፡ ቀዳመይቲ ዘዋሪት መኪና ኣብ ዓለም፡
ቤተ መድሃኒት ጀርመን፡ ፈላሚት መዐደል ነዳዲ
ኣብ ዓለም፡**

እቲ ናይ መጀመርያ ዙሪት መኪና ብ1888 ካብ ማንሃይም ናብ ፎርስሃይም ዝተባህለ ቦታ 104 ኪ.ሜ ዝኣክል ርሕቀት፡ ፈኩስ በንዚን መሊእካ እያ ተሽከርካሪት ክትጓዓዝ ዝጀመረት። ንካርል በንዝ በዓልቲ ቤቱ ዝኾነት በርታ በንዝ፡ዘዋሪት መኪና ብምኃን 15 ኪ.ሜተር ኣብ ሰዓት እናዘወረት ድሕሪ 13 ሰዓት ዝኣክል ኣብ ፎርስሃይም ብምብጻሕ ጉዕዞ መኪና ንመጀመርያ ጊዜ ኣብ ዓለም ፈለመቶ።ኣብ ፍርቂ መንገዲ ግን በንዚና ተቓጺሉ ተወድኦ። በንዚን ትመልኣሉ ቦታ ኣይተሓሰበሉን ስለዝነበረ ሰበይቲ ተሸገረት።ኣብ ጥቓ ከተማ ማንሃይም ቪዝሎኽ ዝተባህለት ቁሽት (ኣብ ጀርመን) ብምኻድ ኣብ ሓደ ቤተ መድሃኒት መጽረይ ኣቐሑ ዝኸውን ፈሳሲ ዓደገትሞ ነቲ ሰፈር ነዳዲ መልኦቶ። መኪና ተንሲኦ ክትጐይ ጀመረት።በዚ ፍጻሜ እዚ፡ በርታ-በንዝ፡ ቀዳመይቲ ዘዋሪት መኪና ናይ ዓለም ተባሂላ ክትጽዋዕ ከላ፡ እታ ቤት መድሃኒት ናይ ቪዝሎኽ ከኣ፡ ቀዳመይቲ መዐደል ነዳዲ ናይ ዓለም ተባሂላ፡ ኣብ ታሪኽ ምዕባለ መጓዓዝያ ዓለም ክትዝከር ትነብር ኣላ። ኩባንያ በንዝ ብ1886 ምስክርነት ፈላሚት ምህዞ መኪና ዝወሰደት ኩባንያ እያ።

ጎትሊብ ዳይምላር እውን ካብ 1883 ጀሚሩ ቀዳማይ በንዚን ዘቃጽል ፍጡን ሞቶር ክሰርሕ ዝፈታትን ዝነበረ መሃንዲስ እዩ። ኣብ 1885 መሃዝነቱ ብወግዒ ተፈልጦ። ኣብ 1886 ቀዳመይቲ ብነዳዲ ትኸይድ ኣርባዕተ እግራ መኪና ክሰርሕ ክኣለ።ዳይምላር ከም ሂንሪ-ፎርድ ኣብ ሕ.መ.አ፡ ናይ ርሑቕ መደቡ ፍጡናትን ሕሱራትን፡ ኣብ ኩሉ ቦታ ማለት ኣብ ምድሪ ኮነ ኣብ ባሕሪ ኣብ ስራሕ ክውዕል ዝኸለል ሞቶሪታት ምስራሕ ዝብል እዩ ኔሩ። ኣብ 1885 ምስ መሳርሕቱን መሓዝኡን ዝኾነ መሃንድስ ማይባኽ ኮይኑ ዝሰርሓ ብነዳዲ ትኸይድ ቀዳመይቲ ናይ ፈተነ ሞቶር፡ ሰራሖ ወድኦ።

ክብደታ	60 ኪሎግራም
ዕብየት (ቅጺ) ሞቶር	264 ኩቢክ ሰንቲመተር
ዙሪት ሞቶር	650 ጊዜ ኣብ ደቂቕ
ጉልበት ፈረስ	ካብ ሓደ ጉልበት ዝንእስ

ካብዚ ብምቕጻል ሓንቲ ሞቶ ከምኡ ውን ሓንቲ ብሞተር በንዚና ትኸይድ ጃልባ ክሰርሕ ክኣሉ ነበረ። ዳሕራይ ነታ ዳይምላር ሞቶር ኩባንያ ኢሉ ዝሰመያ ትካል እናመርሖ ክሳብ 16 ኪ.ሜ ኣብ ሰዓት ዝኸዳ መካይን ብመስርዕ ከፍሪ ጀሚሩ ነበረ።

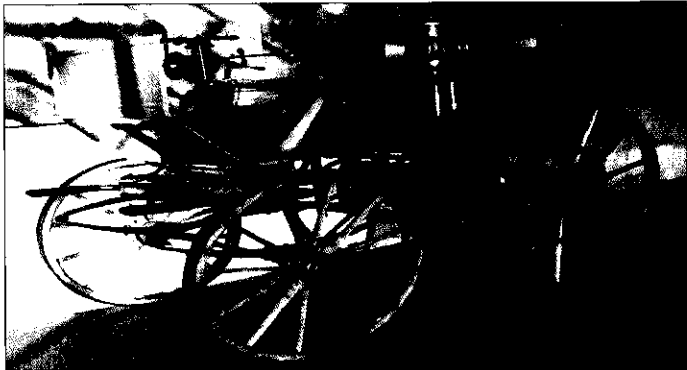

(ካርል ፍሪድሪሽ በንዝ 1844-1929) (ጎትሊብ ዳይምላር1834-1900)

5.3.2*

5.3.3*

ጎትሊብ ዳይምላር ዝሰርሓ ቀዳመይቲ 4 መንኮርኮራ መኪና ነዳዲ ናይ ዓለም 5.4.1*

ዚግፍሪድ ማርቆስ ዝተባህለ ወዲ ኣውስትሪያ፡ ከም መሃዚ መኪና ኣብቲ ሃገር ዝፍለጥ እውን፡ ካብ ዳይምላርን በንዝን ናጻ ብምኃን ኣብ 1888-1889 ኣርባዕተ መንኮርኮሪን መካይን ይሰርሕ ነይሩ እዩ። ካልእ ኣብ ኮፐንሃገን (ደንማርክ) ሓደ መሃንዲስ ተመሳሳሊ ስርሓት የሳሊ ከም ዝነበረ ይፍለጥ እኳ እንተኾነ ምስ ናይ በዓል ዳይምላር ሞቶር ክነጻጸር እንከሎ ብቐዕ ጉልበት ስለዘይነበሮ እቲ ምህዞ ቀምሲሉ እዩ ዝተረፈ። ኩባንያታት ኣውቶሞቢል ብኡ ንብኡ ፍረ ኣገልግሎተን ምስተራእዩ እቲ ሓድሽ ምህዞ ኣብ ኣሜሪካ ይኹን ኣብ ኤውሮጳ ቡር ይሰድድ ነበረ። ጎትሊብ ዳይምላር ኣብ 1891 ኩባንያኡ ከስፍሖ ናብ

(ካርል ቤንድ 1844-1929) (ጎትሊብ ዳይምላር 1834-1900)

5.3.2*

5.3.3*

ጎትሊብ ዳይምላር ዝሰርሐ ቀዳመይቲ 4 መንኮርኮራ መኪና ነዳዲ ናይ
ዓለም

5.4.1*

ዓዲ እንግሊዝ ብምኻድ ሓደ ትካል ብምኽፋት መካይን ብተርታ ከፍሪ ጀመረ። ከምዚ እናበለ ዳይምላር አብ ዓመት ዝሸጠን መካይን እናወሰኻ ከዳ። ካብ 1998 ጀሚሩ ሓደ አሚል ጀሊነክ ዝተባህለ ነጋዳይ ተላለየ። መካይን ናይ ዳይምላር እናሸጠ ክነግድ ስምምዕ ገበሩ። ሓደስቲ መካይን ክሸየግ መጋባእያ ቅድድም መካይን ጽቡቕ አጋጣሚ ስለዝነበረ ጀሊነክ ብዳይምላር ዝተሰርሐት መኪና ሒዙ አብ ቅድድም መካይን ክሳተፍ መደብ ገበረ። ከዝውር እንክሎ ነታ መኪና፡ መርቸደስ ዝብል ስም ጓሉ ከህባ መረጸ። አብ 21.03.1899 ኒዛ አብ ዝበሃል ደቡባዊ ምብራቕ ፈረንሳ እትርከብ ወደብ፡ ቅድድም መካይን ብምስታፍ 35 ኪሎሜተር አብ ሰዓት እናተሓምበበ አብቲ ቅድድም ዕጩ ኮይኑ ወጸ። መኪና መርቸደስ ተዓዊታ ድማ ተባህለ። እታ መኪና ተፈታዊት ኮነት። እዚ ዓወት እዚ አብ ጠለብ ናይዘን መካይን ዳይምላር (መርቸደስ) ዝነበሮ ጽልዋ ምስቲ ዳይምላር ዝተጸበዮ ጸማ ጸዕሪ ዝዳረግ ኮነ። ጀሊነክ ሸያጥ መካይን ብምኻን ካብ ዳይምላር አብቲ ጊዜቲ ፍርቂ ሚልዮን ማርክ ዝዋግኡን 36 መርቸደስ ኢሉ ዝሰመየን መካይን ጠለቡ እናመዓረ ዝኸደሉ መሸግ ከሰላሰል ጀመረ። ቀጹሉ ድሕሪ ቁርብ ሰሙናት እውን 8 ጉልበት ፈረስ ዘለወን 36 መካይን ደጊሙ ምስ ጠለበ ዳይምላር ስም ናይተን መካይን መርቸደስ ተባሂሉ ክጽዋዕ ብወግዒ ፈቐደ። ከምዚ ብምባል መካይን መርቸደስ አብቲ ከባቢን ሃገረ ጀርመንን ጥራሕ ከይተወሰና ብኣህጉራዊ ደረጃ እውን ተፈተውቲ መካይን ብምኻን አብዚ በጺሖንኦ ዘለዋ ደረጃ በጺሖን ይርከባ።

አብ 1892 ሩዶልፍ ዲዝል ዝተባህለ ጀርመናዊ ንሞቶር በንዚና ብምቕያር ብናፍታ ከምዝሰርሕ ገበረ። ሓድሽ ብዋጋ ብቕዓትን ጉልበትን ዝመርሕ ነዳዲ ስለዝኾነ ተገምጊሙ ዝያዳ ተቐባልነት ረኸበ። አብ 1897 ቀዳማይ ብናፍታ ዝሰርሕ ሞቶር ብምስራሕ ምስክርነት ምህዞ ወሰደ።

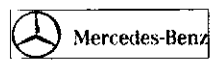
አብ መወዳእታ ናይ 19 ክ.ዘመን ተወዳደርቲ ዝኾና አፍሪይቲ መካይን ኩባንያታት እናበዝሓ ከዳ። ብብዝሒ አብ ኤውሮጳ ይኹን አብ አሜሪካ ዝፈርያ ዝነበራ መካይን ናብ አሸሓት ክድይባ ጀመሩ። አብ አሜሪካ ጥራሕ አብ መጀመርያ 1900 ዝሰርሓ ዝነበራ ቁጽሪ መካይን እንተርኢና እኹል መረዳእታ ክንረክብ ንኽእል። አብቲ እዋንቲ አብ ሕ.መ.አ አብ 75 ዝኾና ኩባንያታት ዝተሰርሓ ብዝሒ መካይን ቁጽሪ ከምዚ ዝሰዕብ ነበረ።

ብሞቶር ሃፋ ዝኸዳ	1688
ብኣለክትሪክ ሞቶር	1575
ብነዳዲ (በንዚና ናፍታ)	929

ብሓጺሩ አብ አሜሪካ አብ 1900ዓ.ም ጠቕላላ 4192 መካይን ጥራሕ ይንቀሳቐሳ ነበሩ። ድሕሪ 10ታት ዓመታት ግን እቲ ናይ ሃፋን ናይ ኣለክትሪክን ሞቶር እናወሓደ አብ ቀጸሊ ውድድራት በቲ ናይ በንዚንን ናፍታን ሞቶር እናተዓብለለ ስለዝኸደ ከሳብ ሎሚ ንቡር ድፍኢት ባርዕ ነዳዲ አብ ሞቶር ዝህብ ኮይኑ ይርከብ። ከምዚ እናበለ ምብራቕ ብቕዓት ሞቶር፡ ስርሓት ልንም፡ ዝናብ ዝከላኸል ቤትሮ፡ ጸራግ ማይ፡ መሸጎር ማዕጽ፡ ናይ ርሑቕን ቀረባን መብራህቲ ምምሕያሻት እናተገብረ ፊደሮ፡ ተለፎን ይኹን ናቪገሽን ዝተዋደደለን መካይን ኮይነን ምምዕባለን ንምቕእነት መንግሥቱ መለለዩ ኮይኑ ይርከብ። ካብ 1918 ንድሕሪት መካይን ኩለንትናኡን ብብረት ከምዝሰርሓ ተገብረ። ካብ 1923 ድማ ቐዳሞት ዓበይቲ መካይን ብናፍታ ክሰርሓ ጀመሩ።

ጊዜኻን ሙሉእ ዓቕሚ ኣእምሮኻን ኣርኒብካ ዝወጠንካዮ ዕላማታት ምስ በጻሕካዮ ካልእ ዘይተጸበኻዮ ሓድሽ ዕላማታት ይውለድ እዩ። ነዚ እውን ካልእ ከም ግስጋሴ መጠን ምስኡ ዝዳረግ ቀጸሊ ብልሓታትን ሕደሳታትን እናተገብረ ሎሚ ቅድሚ ኩሉ ተሰሪዑ ዘሎ ናይ ሰራሕ መደብ፡ ምእንቲ ነዳዲ ኣየር ከይብክል፡ ሃልኪ ነዳዲ ምንካይን ካልእ ካብ ብከላ ናጻ ዝኾነ ኣማራጺታት ስነ ቀመም ንምርካብ ቀጸሊ መጽናዕቲን ምርምርን ይካየድ። ንኣብነት ብራዚል ሞቶር ነፈርቲ ብሕዋስ ኣልኮል ከምዝሰርሕ ክትገብር በቐዓ ኣላ። እዚ ሓድሽ ነዳዲዚ ተፈቲኑ ንብከላ ኣየር ዘሰግእ ከምዘይኮነ ክረጋገጽ ተኻእሉ ኣሎ።

ናይ ዳይምላርን ናይ ካርል በንዝን ናይ ሞቶር ኩባንያታት አብ 1926 ሰሚረን ኩባንያ ዳይምላር በንዝ ወይ መርቸደስ ተባሂለን ኢልና። አብዚ እዋንዚ ካብተን አብ ዓለምና ኣለዋ ዝበሃላ ዓበይቲ ሰራሕቲ መካይን ኮንሰርን ብምኻን ብዝተፈላለየ ዓይነት ነዳዲ እናቃጸላ ዝኸዳ መካይን ከፍርያ ይርከባ ኣለዋ።

አብ መጀመርያ 20 ክ.ዘመን ክንምለስ ብድሕሪ ሞቶር መኪና ምምሃዙ አብ ዝተፈላለየ ኩርንዓት ዓለም ገሊኡን ብሸግሌታ ዝሰርሓ ዝነበራ ከም ፔጅ ገሊኡን ድማ ሰፊይቲ ዝገጣጥማ ዝነበራ ኩባንያታት ምህዞ መካይንን ኩነታት ዕዳጋን፡ ዕቤት መሸግታትን ብሳዕቤኑ ክእከብ ዝኽእል ርእሰማል ሰራሕቲ መካይን ስለዝተፈልጠ፡ ርኡይ ምስፍሕፋሕ ናይ ኩባንያታት መካይን ኣሰዓበ። ስለዝኾነ ከኣ ብዙሓት ኩባንያታት ልሙድ ፍርያተን ወንዚፈን መካይን ክሰርሓ ጀመሩ። ገለ ካብተን ስሉጥ ሰራሕት ዝሰርሓ ኩባንያታት፡ ዳሕራይ ዓብዮንን ኣስፋሕፊሖንን

ከንበርንታት ብምኃን ቁጠባ ዓለም ኣብ ምብሓት ዝደየባ ቀንዲ፡ ፊያት፡ ፔጅ፡ ፎርድ፡ ኦፐል፡ ጀነራል ሞቶርስ፡ ከምኡውን ቢ ኤም ዳብሊው... ወዘተ ይርከብኦን።

5.5 ድሕሪ ምምሃዝ መኪና ዝሰዓባ ቀዳሞት ኩባንያታት ኣፍሪይቲ መካይን፡ኣብ ጀርመን፡

- ኦፐል 1862 ፡
- (ኣውዲ 1909 ዳሕራይ ኣካል ናይ ሾልክስዋን ኮይና ትርክብ) ፡
- ቢ-ኤም-ዳብሊዩ (BMW) 1916
- ዳይምለር በንዝ (መርቸደስ) 1926፡
- ፖርሽ 1931፡
- ሾልክስዋን VW 1937፡
- ኦርተጋ 2007
- ቡጋቲ 1909 ካብ 1998 ክሳብ ሎሚ ግን ኣብ ትሕቲ ሾልክስዋን ኮይና ክትመሓደር ትርክብ... ወዘተ

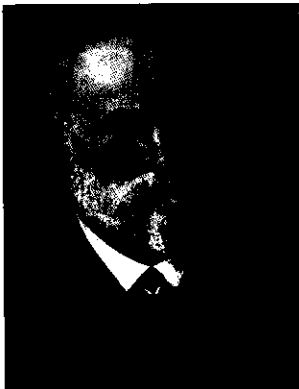
5.5.1 ኦፐል (ናሰልስሃይም 1862)፡

ኣዳም-ኦፐል ዝበሃል ጀርመናዊ ናይ ኣቡኡ ፊሊፕ-ዊልህልም-ኦፐል በኹሪ ውላድ ብምኃን ሓደ ደንበ ጋራጅ (ባትላሚራ) ከፊቱ ሓጺነ-መጺን ብምልሓምን ጋዕ ገልጠም ብምግጣምን ኣንፊት እንጀርኡ ዝገብር ዝነበረ መንእሰይ ነበረ። በብእዋኑ እናተማህረን እናተሞከረን ኣብ 1857 ናብ ገለ ሃገራት ኤውሮጳ ከም በልጂዩም እንግሊዝን ፈረንሳን ብምኻድ ኣብ ዝተፈላለያ ኩባንያታት ይሰርሕ ነበረ። መጀመርያ ኣብ ሓደ ቤት-ግምጃ ሰራሕ ድሕሪ ምጅማር፡ ጸኒሑ ምስ ሓዉ ጆርጅ-ኦፐል ሰፊይቲ ዝሰርሓሉ ፋብሪካ ኮይኑ ከሰርሕ መረጸ። ኣብ 1862 ኣብ ናይ ኣቦኡ ቤት-ዕዮ ተመሊሱ ቀዳመይቲ ሰፋይት መኪና ኦፐል ከሰርሕ ከኣለ። ኣብ 1863 ከብቲ ዝሓድራሉ ዝነበራ ደንበ፡ ቦታ ብምርካብ ናጻ ኮይኑ ሰርሓቱ ጀመረ። ኣብ ፓሪስ ተሪፉ ዝነበረ ሓዉ ጆርጅ ድማ ንሰራሓት ኣዳም-ኦፐል ዘሳልጥ ሓጺነመጺን ቀንጠመንጢ ኮነ ጡጥን መራፍእን እናሰደደ የተባብዖ ነበረ። ናይ ሰፊት መካይኑ ከሰፍሕ ዝነበሮ ዕላማ ግን ፊናንሳዊ ዓቕሚ ይጎድሎ ብምንባሩ ይጽገም ነበረ። ጊዜ ድማ

መሰደሉ። መኻደን ጠራሙስ ነቢት ትሰርሕ ማሽን እናሰርሐ ከኣ ዝነበሮ ፊናንሳዊ ጸገማት ይሸፍን ነበረ። ብዘይካዚ ሰፊይቲ ካብ ፓሪስን ሎንዶንን ኣምጺኡ እናሸጠ ኣታዊኡ የበርኽ ነበረ። ይኹንምበር ሰፊሕ ኩባንያ ምኽፋት ዝነበሮ ምንዮት ዝዳረግ እኹል ማል ከኻዕብት ኣይከኣለን። ሓንቲ ንል ሃብታማት ምስ ተመርዓወ ግን ጸሓይ በረቐሉ። ህያውት መዓረሉ። ፋይናንሳዊ ደገፍ ስለዝረኽበ ኣዳም ኦፐል ከምብሓድሽ ፋብሪካ መካይን ሰፊት ከፈተ። ክሳብ 1880፡ 20000 ዝኾና ሰፊይቲ ክሸይጥ በቕዕ። ኣብ 1882 ስርዓት ፋብሪካኡ እናወገነን እናኣሓደሰን በብቐሩብ ከም ናይ ሲንጀር (ካብ 1850 ኣትሒዛ ኣብ ኣሜሪካ ዕውትቲ ዝነበረት ኣፍሪይት ኩባንያ ሰፊይቲ መካይን) ስርዓት ኣትሒዞ። ኣብ 1885 ጥራሕ 300 ዝኣኹሉ ሰራሕተኛታት ብምቐጻር 18000 ሰፊይቲ ሰራሖ ክሸይጥ ከኣለ። 1895 ጥዕና ይጎድሎ ብምንባሩ ኣዳም ኦፐል መዓልቲ ዕርበቱ ኣኸለ። ካብ ዓለም ድማ ብሞት ተፈልየ።

ኣሕዋቱ ምስ ኣዲኦም ብምኃን እቲ ሰራሕ ቀጸልዎ። ብጠቕላላ እታ ስድራ ካብ 1863-1911 ሓደ ሚሊዮን ዝኣኸላ ሰፊይቲ ከዳን ሰራሓ ክትሸይጥ ከኣለት። ድሕርዚ ኣብ ኩባንያ ኦፐል 1911 ዘይተሓሰበ ሓደጋ ባርዕ ስለዘጓነፈ ሰፊይቲ ናይ ምስራሕ ዕዮ ኣኸተመ። ጀሚሮም ዝነበሩ ናይ ብሽግሌታን ተሽከርከርቲን ናይ ምስራሕ መደብ ቀጸልዎ። ኣብ 1886 ቀዳመይቲ ናይ ኦፐል በራኽ ብሽግሌታ ተሰራሓ ወጸት። ድሕሪ ክልተ ዓመት፡ 1200 ዝኣኹሉ ሰራሕተኛታት 25000 ዝኾና ሰፊይትን 15000 ብሽግሌታታትን እናሰርሐ መኣዝን ዘመናዊ ማእቶት ተተሓሓዙዎ። ኣብቲ እዋንቲ ብበንዚን ዝኸዳ መካይን ተማሂዘን ይዕምብባ ዝነበራሉ ጊዜ እዩ።

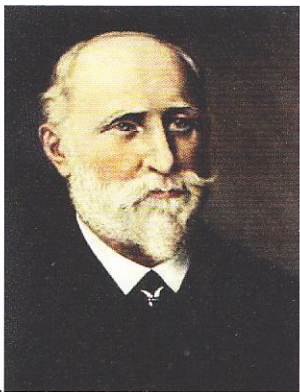

ሀ.

ለ.

- ሀ. ኣዳም ኦፐል 1837-1895 5.5.1.1*
- ለ. ቀዳመይቲ መኪና ኦፐል ኣብ ዓለም 1899-1901 5.5.1.2*

ሀ.

ለ.

ሀ. አዳም ኦፐል 1837-1895 5.5.1.1*

ለ. ቀዳመይቲ መኪና ኦፐል ኣብ ዓለም 1899-1901 5.5.1.2*

በለዝኾነ ናይ ሰራሕ ቀልዖም ናብ ስርሓት መካይን የድህቡ ነበሩ። አዳም ኦፐል መካይን ክሰርሕ ሓሳብ አይነበሮን። ደቁ ግን ካብ 1897 ሓደ ፍሪድሪሽ ሉትስማን ዝተባህለ ኣብ ደሳው ዝብሃል ከተማ ምብራቕ ጀርመን ንእሽቶይ ጋራጅ ከፊቱ ሞቶራት ዝሰርሕ ዝነበረ መሃንዲስ ፋብሪካኡ ብምዕዳግን ንዕኡ ድማ ከም ዳይረክተር ብምቕጻርን ናብ ፋሰልስሃይም (ከባቢ ፍራንክፊርት ጀርመን) ብምግዓዝ ስርሓት ናይቲ ኩባንያ ኣሓየሉ። ጎኒ ጎኑ ብሽግሌታታት እናገጣጠሙ ቀዳመይቲ ስርሓት ኦፐል ዝኾነት (IAA) እተሰምየት መኪና ሰራሕም ኣብ ምርኢት መካይን በርሊን ክቕርቡ ከኣሉ። ፈላሚት መኪና ኦፐል 40 ኪ.ሜ ኣብ ሰዓት ክትጐይ እትኽእል ነበረት። ምስ ናይ ፈረንሳ መካይን ግን ክትወዳደር ስለዘይከኣለት ንጊዜኡ ስራሕ ዝሒሉ ነበረ። ኣብ 1902 ምስ ኣለክሳንደር ዳራክ ዝተባህለ ናይ ፈረንሳ ፈላሚ ሰራሕ መካይን ብምስምማዕ ምዕሩጋት ኦፐል-ዳራክ ዝተባህለ መካይን ክሰርሑ ጀመሩ። ዝሓየለ ኦቶሞቶር (ናይ ጀርመን ሞቶር) ብምግጣም ናይ መካይን ስፖርት ውድድር ኣብ ታውኑስ ዝተባህለ ቦታ ኦፐል ክትዕወት ስለዝኽኣለት ካብ ነገሰታት ጀርመን ናይቲ እዋን ብልጫ ወሰደት። በዚ ድማ ናብቶም ንጉሳውያን ቤተሰብ ዝኾና ዝተፈትዋ መካይን ክትልእኽን ክትሸይጥን ጀመረት። ብዘይካዚ ኣብ 1920 ኦፐል ካብተን ዝዓበያ ኣፋሪይቲ ብሽግሌታ ዓለም ክትከውን በቕዕት። ድሕሪ 16 ዓመት ኣብ 1936 ማእቶት ብሽግሌታ ኦፐል ናብ ካልእ ፋብሪካ ተሸጠ።

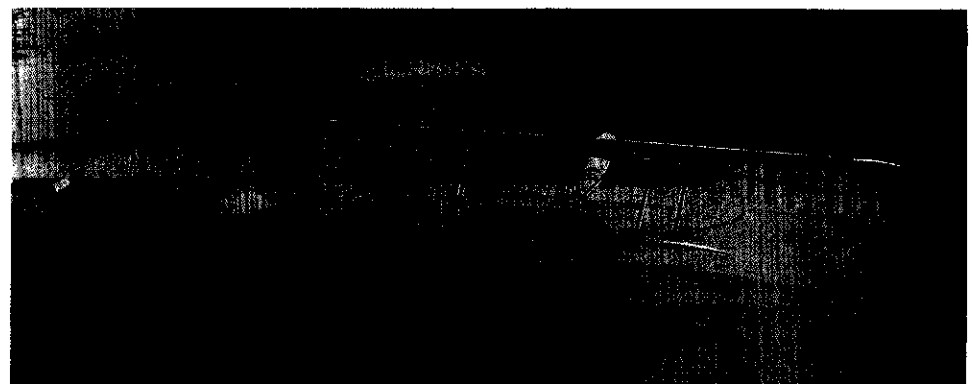
እቲ ናይ መካይን ምስራሕ ምትሕግጋዝ ምስ ፈረንሳውያን ክሳብ 1907 ቀጸለ። ታውኑስ ካብሪየለት ዝብሃል መካይንን፡ ነፈርቲ ውን ከይተረፈ ብምስራሕ እናሰጐሙ ክሳብ 1929 ስርሓቶም ብምቕሉል መንገዲ ይመርሑ ነበሩ። ብድሕሪዚ ቁጠባዊ ቅልውላው ኣብ ዓለም ይኸሰት ስለዝነበረ 80% ንብረት ናይቲ ኩባንያ ናብ ናይ ኣሜሪካ ሰራሒት መካይን ዝኾነት ኮንሰርን ጀነራል ሞቶርስ ተሸጠ።

5.5.2 ቢ-ኤም-ዳብሊው (ሙኒክ 1916):

ኒኮላውስ ኣውጉስት ኦቶ ኣብ ከተማ ክለን ሞቶር ጋዝ ዝመሃዝ ጀርመናዊ ምዃኑ ኣብ ሳዕሊ ርኢና ኔርና። ጉስታቭ ኦቶ ዝተባህለ ድማ ውላዱ ምዃኑ እዩ። ጉስታቭ መሰረታዊ ትምህርቲ ድሕሪ ምውሳድ ኣብ ዩኒቨርሲቲ ሃኖቨር፡ ሙኒክ፡ ካርልስሩህ ዝበሃል ከተማታት ጀርመን ሚዛን ማእከሉ መካኒካዊ መሃንዲስነት ዝኾነ ልዑል ትምህርቲ ወሲዱ ነበረ። ምስቲ ካብ ኣቡኡ ዝወረሶ ብልጫታት ተሞክሮ ስራሓት ሞቶር እናተሓገዝ ዝወርጸጸ ጉልበት ሞቶር ክሰርሕ ከኣለ። ሓያል ጉልበት ዘለዎ

ሞቶር ንነፈርቲ ዝሕተተሉ ዝነበረ ጊዜ ብምንባሩ እቲ ጠለብ የተባብዖ ነበረ። ጉስታቭ ዝሰርሖ ሞቶር ከኣ ንነፈርቲ ከገልግል ከምዝኽእል ገምጋም ምስ ወሰደ ኣብ 1910 ሓንቲ ንእሽቶይ ነፋሪት ባዕሉ ሰራሒ ወድኦ። ናይ ጉስታቭ ፋብሪካ ነፈርቲ ዝብል ኩባንያ ድማ መሰረተ። ኣብ 7 መጋቢት 1916 ባቫርያ ትካል ስርሓት ሞቶር ነፈርቲ ተመስረተት። ድሕሪ ዓመት እቶም መሰረትቲ ካርል-ራፕን ጉስታቭ-ኦቶን ብምዃን ትካል ሞቶር ባቫርያ (BMW Bavarian Motor Works) ክብሉ ስሙ ቀየሩ። ኩሉ ስርሓት ኣብ ሞንኅ ውግኣት ቀዳማይ ውግእ ዓለም ይንበር እምበር ዕጢት ኔሩ ጥራይ ዘይኮነ ርኡይ ቁጠባዊን ፈናንሳዊን ዕብየት ኣኹቲሉ ነበረ። በዚ ምኽንያትዚ ኣብ ጥቓ ናይ ሙኒክ ኣየርፖርት ዝዚፍ ወጻኢ ብምግባር ዓቢ ትካል ሞቶር ወተሃደራዊ ነፈርቲ ከህነጽ ተኻለ። ብዘይካዚ እውን ኣብ በርሊን ሓደ ቤት ዕዮ ብምኽፋት ንኣሽቱ ነፈርቲ ይሰርሕ ነበረ። ክሳብ 700 ዝኣኸሉ ሰራሕተኛታት ብምቕጻር ጉስታቭ ኦቶ ብጠቕላላ 375 ዝኣኸሉ ነፈርቲ መብዛሕትኦን ኣገልግሎተን ንፓይሎት ትምህርቲ ዝህባ ክሰርሕ ከኣለ። ውዕል ቨርሳይል (ፈረንሳ) ግን ጸገም ፈጠረሎም። ድሕሪ ቀዳማይ ውግእ ዓለም ብምኽንያት ውዕል ቨርሳይል ጀርመን ብኹሉምሉ መካይን ይኹን ነፈርቲ ከይትሰርሕ ተኸልኪላ ነበረት።

ሓንቲ ካብተን ቀዳሞት ብጉዝታቭ ወዲ ኒኮላውስ ኣውጉስት ኦቶ ኣብ ጀርመን ዝተሰርሓ ነፈርቲ 1910 5.5.2.1*

ሐንቲ ካብተን ቀዳሞት ብጉዝታሽ ወዲ ኒኮላውስ አውጉስት ኦቶ አብ
ጀርመን ዝተሰርሐ ነፈርቲ 1910 5.5.2.1*

ሀ. 1910 ለ.

ሀ. ጉዝታሽ አቶ 1910 5.5.2.2*

ለ. ዲክሲ (BMW Dixi) ቀዳመይቲ መኪና ቢ-ኤም-ዳብሊዩ 5.5.2.3*

እዚ ከአ ንቢ-ኤም-ዳብሊዩ ስርሓታ ከምዝቋረጽ ገበረ። እዚ ውዕልዚ ነቲ ትካል ናብ ጥፈሻ ዝደፍእ ከምዝኾነ ዘስተውዓሉ መሃንዲሳት ናይቲ ኩባንያ ሓድሽ ስትራተጂ አውጽኡ። ሞቶር ነፈርቲ ምስራሕ ብምቁራጽ ሞቶር ናይ ጀባቡን ናይ ጽዕነት መካይንን ብምስራሕ ነቲ ትካል ትንፋስ መለሰሉ። ኣብ 1920 ናይ ሞቶታት ሞቶር ሰሪሖም ክሸጡ ጀመሩ። 1923 ናቶም ሞቶ R32 ብምስራሕ ናብ ምርኣት በርሊን ኣቐረቡ። ስርሓት ሞቶታት ብምጅማር ቀስ ብቐስ እታ ኩባንያ፡ ውዕል ቨርሳይል ጊዜኡ በሊዑ ስለዘብቐዐ 1924 እንደገና ሞቶር ነፈርቲ ምስራሕ ጀመረት። ኣብ 1928 ቀዳመይቲ ሞደል ዲክሲ እትበሃል ቀዳመይቲ መኪና ተሰርሖት። እዛ መኪና እዚአ ካብ አውሮፕላን ሰባን ትበሃል ናይ እንግሊዝ መኪና ፍቓድ ብምውሳድ ተመሓይሻ ዝተሰርሖት ኮይና ፈላጊት መኪና ቢ-ኤም-ዳብሊዩ ኮነት። እዛ መኪና እዚአ 2200 ራይሽ ማርክ ዋግኣ ኮይና ቁጠባዊ ቅልውላው ይጀማምር ይንበርምበር ፍትውቲ ከም ዝነበረት ይፍለጥ። ቢ ኤም ዳብሊዩ ምዝዋር ምስ ዋጋ መገሻ ባቡር ብምንጽጻር ተመርጸት። ብድሕሪዚ አይ ኤም ዋን ትበሃል መኪና ብመስርዕ ከተፍሪ ጀመረት። ኣብ ሞንጎ 1932-1934 ጥራሕ 7215 መካይን ሰሪሖ ክትሸይጥ በቐዐት። ኣብ ካልኣይ ውግእ ዓለም ናይ ማእቶት ሚላኦ ብምቕያር ሓያላት ናይ ውግእ ነፈርቲ እናሰርሖት ብዝሒ ሰራሕተኛታት ኣብ ዝለዓለ ደረጃ ከተብጽሖ ከኣለት። ድሕሪ 1959 ካልኣት ኩባንያታት ዝሰርሖኦን ዝነበራ ነፈርቲ ጸብለልትነት ስለዝነበረን ን ቢ-ኤም-ዳብሊዩ ፊናንሳዊ ጸቕጢ ክገበረላ ጀመረ። በዚ

ድማ ናይ ማእቶት ስትራተጂ ክትቅይር ግድነት ኮነ። ቁጠባዊ ክሳራታት ንምንካይን ዕብየት ማእቶት ንምውሓስን መካይን ጥራሕ ምፍራይ ከም ኣማራጺ ስለዝተወሰደ ክሳብ ሎሚ በብዓይነተን መካይን ከተፍሪ ትርክብ ኣላ። መካይን ቢ-ኤም-ዳብሊዩ ሎሚ ካብተን ብኣህጉራዊ ደረጃ ብዓማውል ዝተፈትዋ መካይን ጀርመን እየን።

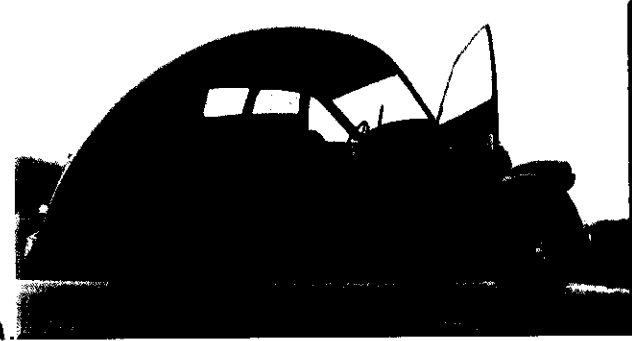

5.5.3 ፖርሽ (ስቱትጋርት 1931):

ፊርዲናንድ ፖርሽ ዝተባህለ ኣብ ረፓብልክ ቸክ ዝተወልደ፡ ኣብ ዝተፈላለዩ እዋናት ናይ አውሰትርያን ናይ ጀርመንን ዜግነት ዝነበሮ፡ ሕሊፍ ውሕልነት ዝውንን ሰናዒ መካኒክን ናይ አለክትሪክ መሃንዲስን ነበረ። ብቐልባዊ ኣብ ናይ ኣቡኡ ትካል አለክትሪክ እናሰርሖ፡ ምሽታዊ ትምህርቲ እናወሰኸ ፍልጠቱን ጽፊት ስርሖን ከምዝውስኽ ገበረ። ኣብ ዩኒቨርሲቲ ቪየና ውን ብዘይ ወግዓዊ ምዝገባ ጽን ኢሉ ይሰምዕ ነይሩ እዩ። ሙሉእ ፍጻሜ ዘብጽሖ ፍሉይ ደረጃ ትምህርቲ ግን ኣይነበሮን። እዋኑ 1893 እዩ ዕድሚኡ 18 ዓመት ኮይኑ፡ ኣብ ዝተፈላለዩ ኩባንያታት ክሰርሖ ድሕሪ ምጽናሕ፡ 1899 ናይ ገዛእ ርእሱ ናይ አለክትሪክ ሞቶር ገጣጢሙ ናይ ምህዞ ምስክርነት ወሰደ። እዚ ጥራሕ ዘይኮነ ብአለክትሪክ እትኸይድ ተሽከርካሪት ምስርሖ ውን ዝያዳ ተጠማቲ ክኢላ ገበሮ። ብድሕሪዚ ኣብ ቪየና አውሰትሮ ዳይምለር ዝበሃል ናይ ዳይምለር ስርሓት ሞቶር ኩባንያ ናይ ማእቶትን ምቁጽጻር ተክኒክን ሓላፊ ብምኃን ይሰርሖ ነበረ። ኣብዚ ናይ ሰባት መንግሥታዊ ኮነ ናይ ስፖርት መካይን ከምኡውን 1908 ናይ ነፈርቲ ሞቶር ክሰርሖ በቐዑ ነበረ። ኣብ ቀዳማይ ውግእ ዓለም ብበንዚንን ብአለክትሪክን ትሰርሖ ተሽከርካሪት ሰሪሖ ከምዝነበረ እውን ይፍለጥ እዩ።

ሀ. 1875-1951 ለ.

ሀ.ፊርዲናንድ ፖርሽ (1875-1951) ለ.ካብተን ቀዳሞት ስርሓት ፖርሽ

5.5.3.1*

Type 12 ኣብ 1932

5.5.3.2*

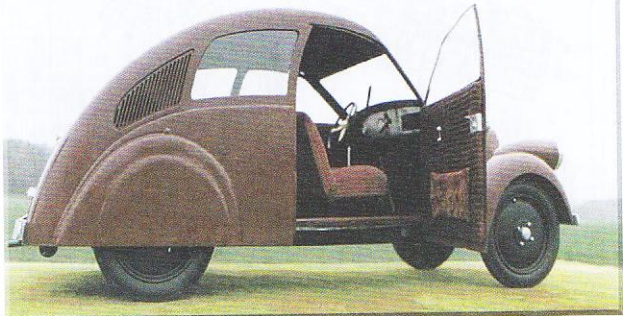
ሀ. ለ.

ሀ. ጉዝታሽ አቶ 1910 5.5.2.2*

ለ. ዲክሲ (BMW Dixi) ቀዳመይቲ መኪና ቢ-ኤም-ዳብሊዩ
5.5.2.3*

እሁ ከኑ ዘዓ ለመደባለፍ ስርዓተ ክመጣቀሰው ዘዓ ለ... እሁ

ሀ.

ለ.

ሀ.ፈ.ርዲናንድ ፖርሽ (1875-1951) ለካብተን ቀዳሞት ስርሐት ፖርሽ

5.5.3.1*

Type 12 ኦብ 1932

5.5.3.2*

አብ 1926 ብሰሪ እቲ ዝጀመረ ዝነበረ ናይ ዓለም ቁጠባዊ ቅልውላው ዝርእ ዝነበረ ዝሕታለ ቁጠባዊ ህይወት፡ናይ ዳይምለር ስርሓት ሞቶርን ናይ ካርል ቦንዝ ኩባንያን ብሰራሕን ብምሕደራን ተወሃሂደን፡ ዳይምለር-ቦንዝ ዝብል ስም ክሕዛ ምስወሰና ናይ ፖርሽ ስልጣን ይደክም ነበረ። ፖርሽ ኣብዚ ውሁድ ኩባንያ ዳይምለር-ቦንዝ መዋእሉ ክሰርሕ መደብ ይንበሮምበር ናይ ፊናንስ ጸገም ኮነ መሸጣ ዓበይቲ መካይን ናይቲ ኩባንያ ከምቲ ዝግባእ ስለዘይሰጎመ ናይ ሰራሕ ውዕሉ ክሕደስ ኣይከኣለን። ካብዚ ቀጺሉ ኣብ ካልእ ኩባንያ ከም ናይ ተክኒክ ዳይሬክተር ኮይኑ እኳ ክሰርሕ ጀሚሩ እንተነበረ ነዚ ብምቁራጽ ኣብ 1930 ናጻ ብምኃን ናይ መሃንዲስ ቤት ጽሕፈት ኣብ ስቱትጋርት (ጀርመን) ከፈተ። ኣብዚ እዋንዚ ካብ ሶቭየት ሕብረት ከይተረፈ ከም መሃንዲስ ገጣም መካይን ብምኃን ናብ ሩስያ ክሰርሕ ዝመጸ መጽዋዕታ ሰራሕ ነጹጉ ኣብ ስቱትጋርት ስርሓት መካይን ቀጸለ። 1931 ኣንቲ ናይ መጀመርያ ዓይነት መኪና ፖርሽ 12 ሰራሕ ወድሐ። በዛ መኪና እዚ ኣግን ብዙሕ ኣይተዓወተን። ኣውቶ ዩኒዮን ሲ ትበሃል ናይ ስፖርት መኪና ግን ኣንቲ ካብተን ንፈርዲናንድ ፖርሽ ከወታኦ ዝኸለላ ቀዳመይቲ ናይ ቅድድም መኪና ኮነት።

ፈርዲናንድ ፖርሽ ድሕሪ 1933፡ ናይ ሂትለር ኣብ ስልጣን ምምጻእ ብመምርሒ ሂትለር ዝተወደበ ስርሓት ንህዝቢ እተገልግል ሕስርቲን ፍጥንቲን መኪና ቮልክስዋግን (VW) ኣብ ምስራሕን ምውዳብን ነጢፉ ክሰርሕ ከምዘለዎ ስለዝተሓዘበ ሰራሓት መኪና ፖርሽ ኣቋራጹ ክሳብ መወዳእታ ካልኣይ ውግእ ዓለም ኣብ ስርሓት ቮልክስዋግን ተጸሚዱ ይሰርሕ ነበረ ።

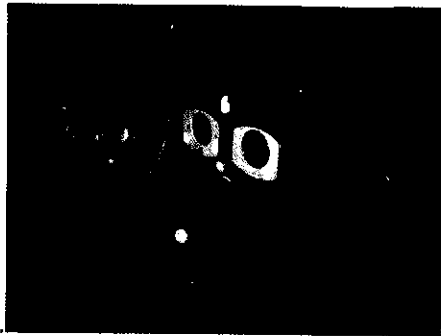
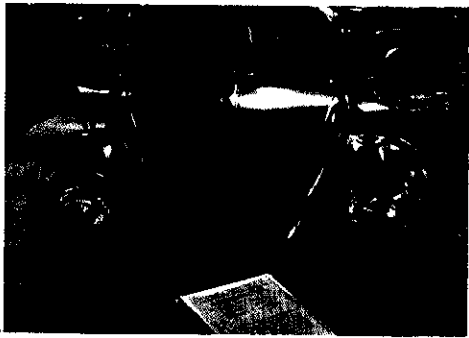
5.5.4 ቮልክስዋግን VW (ምልፍስበርግ 1937):

ሂትለር መኪና ክዝውር ፍቓድ ዘይብሉ መራሒ፡ መኪና ክትሰራሕ ብሃውሪ ዝወጠኖ ፕሮጀክት

ቀዳመይቲ መኪና ናይ ዓለም ኣብ ሃገረ ጀርመን ትመሃዝ እምበር ክሳብ 1929 ዝነበረ ቁጠባዊ ቅልውላው ዓለም፡ ኣብ ጽርግያታት ጀርመን ዝነበራ መካይን ምስ ካልኦት ናይ ኤውሮጳን ኣሜሪካን ሃገራት ከወዳደራ እንከለዋ ኣዘየን ውሑዳት ነበራ። ኣብ ጀርመን ፍርቂ ሚልዮን ዝኾና መካይን ጥራሕ ፈርየን ከምዝነበራ ናይቲ ጊዜ ጸብጻባት ይሕብሩ። ኣብ ፈረንሳን ኣብ እንግሊዝን 1.5 ሚልዮን ዝኣኸላ መካይን ክፈርያ እንከለዋ ኣብ ኣሜሪካ ግን 15 ሚልዮን ዝኣኸላ ፈርየን ይንቀሳቐሳ ምንባረን ፍጥነት ግስጋሴ ናይ መካይን ኢንዱስትሪ ኣብ ኣሜሪካ ክሳብ

ነንደይ ሰጉሙ ከምዝነበረ፡እቲ ብዝሒ ነቲ ዝነበረ ኩነታት የብርህ። ከምዚ ስለዝኾነ መሃዚ መኪና ናይ ዓለም ኣብ ኣሜሪካ ሂንሪ ፎርድ ዝውሰደሉ ጊዜ ኔሩ እዩ።

8 መጋቢት 1934 ኣደ ዓመት ድሕሪ ኣዶልፍ ሂትለር ስልጣን ምጭባጡ ኣብ በርሊን ኣብ ኣህጉራዊ ናይ መካይን ምርኢት ኣብ ዝተገብረሉ እዋን፡ሂትለር ኣብ ቅድሚ ህዝቢ ኣብ መድረሽ ብምውጻእ ከምዚ ዝሰዕብ በለ። “ኣርባዕተ ኮፍ መበሊ ዘሎዎ፡ ብዙሕ ነዳዲ ዘይተህልኹ፡ መኪና ሓፋሽ ህዝቢ፡ ምእንቲ ክትከውን ዋግኣ ትሕቲ 1000 RM ራይሽ ማርክ ክድረት፡ ንሰራሕተኛ ህዝቢ ጀርመን እትበቅዕ ክንሰርሕ መዲብና ኣሎና። ዝኾነ ይኹን መኪና ክገዝእ ዝደሊ ሰብ፡ ኣብ ወርሒ 5 ራይሽ ማርክ ከም ወርሓዊ ክፍሊት ኮይኑ እናተሰልዐ ኣብ ሕሳቡ ብምውህላል ዕዳ መኪናኡ ክኸፍል ተፈቂዱ ኣሎ። ሰፊሕ ጽርግያ ክስራሕ እሞ 100 ኪ.ሜ ኣብ ሰዓት እትጎይ መኪና ክሰርሖ ንክኣላታት ደቂ ዓደይ ኣዚዞሎም ኣሎኹ” ብምባል ሽርተፍተፍ በለ። ፈርዲናንድ ፖርሽ ኣብ መካይን ምስራሕ ነጢፉ ኣብ ስቱትጋርት ዝሰርሕ ዝነበረ ምኡር መሃንዲስ ስለዝነበረ፡ ኣብ ምስራሕ ናይዛ ሕስርቲን ፍጥንቲን መኪና ክውድብን ክሳልጥን ሓላፍነት ተዋህበ። እተን ብምሕደራ ማእቶት መካይን ተዋክሮታት ዝገበራ፡ ኣረጋጊጸን ዝፈልጣ ዝነበራ ኩባንያታት ኣይተሓተታን። ንምትግባሩ ቀሊል ከምዘይኮነ ይግምታ ጥራሕ ዘይኮነ ጠቐላላ ክብደት፡ዋጋን ጊዜን ስርሓት መኪና ካብ ገምጋም ሂትለር ንላዕሊ ከምዝተዓጸጸፍ ይፈልጣ ነበራ። ስለዝኾነ ከኣ እተን ኩባንያታት ሰራሕቲ መካይን ነቲ መደብ ከምውላን ክሕግዛን ቅሩባት ኣይነበራን። ሂትለር ድማ እቲ መደብ ነቶም ዝኣምኖም ኣባላት ሰልፊ ጀርመናዊ ናይ ሰራሕ ግንባር ዝዓበየ ናይ ኣውቶሞቢል ፋብሪካ ክሰርሖ ተማሕጸኖም። ኣብ 1937 ኣብ በርሊን ቤት ጽሕፈት ከፈቶም ሓለይቲ ህዝቢ ክመስሉ ብመደብ ፈርዲናንድ ፖርሽ ዝቐረበት ቀዳመይቲ መኪና ስማ ከይ-ዲ-ኤፍ (KDF፡ Kraft-Durch-Freude = Strength-Through-Joy = ሓይሊ-ብኣጎስ) ክትበሃል ብወግዒ ተኣወጀ።

ሀ. ካብተን ቀዳሞት ናይ ቅድሚ ውግእ ሾልክስዋገን 5.5.4.1*

ለ. ድሕሪ ካልኣይ ውግእ ዓለም ዝማዕበለት ሾልክስዋገን 5.5.4.2*

ብዓይኒ ተንተንቲ ታሪኽ ዝኾኑ ጸረ-ናዚ ሓይልታት ክርእ እንክሎ፡እቲ ኹሉ ዓጀውጀው ናይ ሂትለር ሓያል ሰራዊት ክሃንጽ ዝሓለፍ ምስምስ ምንባሩ ኣብ መግለጺታቶም የስምሩ። እዛ መኪና ምእንቲ ክትሰራሕ ድማ እቲ ወጻኢ ካብቲ ኣብ 1933 ዝተገበተ ንብረት ማሕበር ሰራሕተኛታት ጀርመን ጌርካ ክሸፈን እቲ ውልቀ መላሽ ዝኾነ ሂትለር ወሲኑ ኣጽደቐ። ፈርዲናንድ ፖርሽ ዙረት ኣብ ዘመናዊ ቤት ዕዮ ናይ ፎርድ ኩባንያ ዲትሮይት (ኣሜሪካ) ድሕሪ ምኻዱ፡ ዘመናዊ ስርዓተ ማእቶት ፎርድ ተዓዚቡን ኣጽኒዑን ስለዝመጸ ንስርሓት መካይን ዘድሊ ነገራት ምቕራብን ቤት ዕዮ መካይን ምስራሕን ኣይጸገሞን። ዋና ኣካያዲ ናይቲ ሰራሕ ድማ ኮነ፡ብኸምዚ ኣገባብ ድማ፡ ኣብ ፋለለበን ከምኡ ውን ኣብ ዎልፍስበርግ ዝበሃላ ከተማታት ጀርመን፡ቦታ ብምርካብ 1937 ስርሓት መካይን ሾልክስዋገን ዝብል ወግዓዊ ስም ዝተቀረበ ኩባንያ ተመስረተ። (ብቋንቋ ጀርመን ሾልክስ፡ ህዝቢ ክኸውን ከሎ ዋገን ድማ መኪና ማለት እዩ።ብሓጺሩ ሾልክስዋገን ትርጉሙ መኪና ህዝቢ ይኸውን ኣሎ ማለት እዩ።1939 ዝተገብረ ጸብጸብ፡ ምስተራእየ እታ መኪና ብኸሳራ ከምተሰርሐት ትሕቲ 1000 ራይሽ ማርክ ከኣ ክትሸየጥ ፍጹም ከምዘይትኸእል ተገምገመ።እቲ መኪና ክመርሕ ዘይከእል መራሒ፡ ዝሃበ ግምታት እምበኣር ብትምክሕቲ ዝተሰነየ ተብተብ እምበር ዝተጸንዐ ከምዘይነበረ ተረጋገጸ።ሂትለር ግን ጌግኡ ክኣምን ኣይተሰምዐን። እቲ ወርሒ ወርሒ 300000 ዝኣኸሉ ሰራሕተኛታት ኣብ ነፍስወከፍ ወርሒ 5 RM ዝገበርዎ ቁጣብ ኣይተመልሰሎምን።1939 ስርዓት ናዚ ጀርመን ካልኣይ ውግእ ዓለም ጀመረ። መካይን ሾልክስዋገን ምስተሰርሐ፡ ውግእ ከም ጉልባብ ተጠቂሞም ነቶም ገንዘብ ዘዋህልሉ ዝነበሩ ሰራሕተኛታት ብምትላል፡ መብዛሕትኦም መካይኖም ከምዘይረኽቡ ገበሩ።ዝሰርሐውን

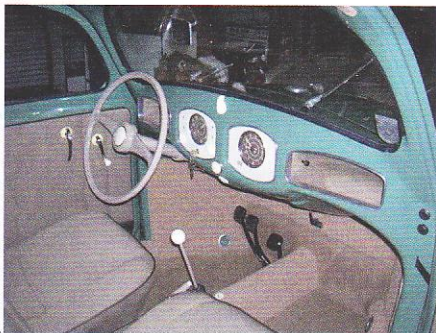
መካይን ናብ ሓለፍቲ ናይቲ ገዛኢ ሰልፊ ናዚ ተቀህባ። እቲ መደብ ምፍራይ ናይ ንኣሽቱ መካይን ብብቐሩብ ብምቁራጽ፡ ንውግእ ዘገልግላ ናይ ጽዕነት መካይን ከምኡውን ታንክታት ምድርን ባሕርን ክሰርሓ ብምእዛዝ መኣዝን ስትራተጂኦም ናብ ዓውደ ውግእ ቀየሩ። ማዕረ ማዕረዚ ጀርመን መነሃርያ ናይ ውግእ ምእንቲ ክትከውን ካብን ናብን በርሊን ከምኡውን ናብ ምዕራብ ጀርመን ዝወስድ መንገዲታትን ድንድላትን ወተሃደራቶም ኣኻኺቦም ምስራሕ ተተሓሓዙዎ።

ኣብዚ ክርሳዕ ዘይብሉ ጉዳይ ናይቶም ኣብ ሾልፍስበርግ፡ መደበር ስርሓት መካይን ሾልክስዋገን፡ ኮነ ኣብ ካልእ ቦታታት ስርሓት ሾልክስዋገን ተገዲዶም ኣብ ኣስቃቂ ኩነታት ዝሰርሑ ዝነበሩ 20000 ግዳያት ሰልፊ ናዚ ዝኾኑ ሰራሕተኛታት ናይ ዝተፈላለያ ሃገራት እዩ። ኣብዚ ፈርዲናንድ ፖርሽ ካብ ሀይንሪሽ ሂምለር ዝተባህለ ትሕቲ ሂትለር ዝነበረ ናይ ናዚ በዓል ስልጣን፡ዝኣዘዙ ቁጽሪ ናይ ግዱዳት ሰራሕተኛታት ከምዝመረጸ ይውሃብ ነበረ።እዚኦቶም ገለ ምሩኻት ውግእ ገለ ውን ይሁዳውያንን ካብ ቤት ማእሰርቲ ናዚ ዝመጹ ነበሩ። እቲ ሰራሕ ኢሰብኣዊ ምንባሩ ጥራሕ ዘይኮነ ነብሶምን ደቆምን እውን ብጥበብ ከምዝሞቱ ይግበር ከምዝነበረ ታሪኽ ናዚ ኣብ ጀርመን የዘንቱ። ካብዚ ዘሰካሕክሕ ጊዜ ዝተረፉ ኣብ ኣፍ ሞት ዝነበሩ 2000 ግዳያት ዝኸውን፡ ድሕሪ ነዊሕ እዋናት ኣብ 2001 ብናይ ሎሚ ፈደራላዊ መንግስቲ ጀርመን ደበሰ ከምእተቀህቦም ይንገር።

ድሕሪ ካልኣይ ውግእ ዓለም 20% ማሽናት ፋብሪካ ሾልክስዋገን ብደብዳብ ናይ ኪዳን ሓይልታት ይተሃረም እምበር 93% ናይቲ ጠቕላላ ፋብሪካ ግን ክሰርሕ ይኸእል ነበረ። ሾልክስዋገን ናብ ምሕደራ እንግሊዝ ብምእታው፡ ስሙ ናይ ዎልፍስበርግ ትካል ሞቶር ተባሂሉ ተቐየረ።ኣብ 1946 ሓንቲ መኪና ሾልክስዋገን ብ5000 ራይሽ ማርክ ብዓማውል ክትሸመት ኣብ ዕዳጋ ቀረበት።እቲ ምሕደራ እናተመሓየሽ ካብ እንግሊዝ ናብ ጀርመን ቀስ ኢሉ ድማ ናብ ወነንቲ ብርኪ ተሰጋገረ።ኣብ 1955 ሾልክስዋገን መበል ሓዲ ሚልዮን መኪና ከተፍሪ ምብቅዓ ሕምባሻ ቆረሰት። ከምዚ እናበለት ሾልክስዋገን ምስ ከም ኣውቶ ዩንዮን መርቐድስ በንዝ ዝኣመሰላ ዝተፈላለያ ኩባንያታት እናተላፈነትን ውህደት እናገበረትን፡ ሓድሽ ተክፍሎጂ እናታኣታተወት፡ ንኣውዲ ኣብ ሱሳታት ብምዕዳግ፡1972፡ 15 ሚልዮን መካይን ብምፍራይ ናይ ዓለም ናይ ኣፍሪይቲ መካይን ኮኸብ ክትከውን ምብቅዓ፡ ንህዝባዊ ቁጠባ ጀርመን ብዝበለጸ ዓንገለቶ።እዚ ኣብ ሃገራዊን ኣህጉራዊን ናይ ቁጠባ ህይወት ዘምጸ ናይ መነባብሮ ለውጢ ኣነኣኢስካ ክርእ

ሀ.

ለ.

ሀ. ካብተን ቀዳሞት ናይ ቅድሚ ውግእ ሾልክስዋገን 5.5.4.1*

ለ. ድሕሪ ካልኣይ ውግእ ዓለም ዝማዕበለት ሾልክስዋገን 5.5.4.2*

አይክለልን። አብ 2005 ድማ ሾልክስዋንን መበል 100 ሚልዮን መኪና ብምፍራያ አብ ኤውሮጳ ቀዳመይቲ አፍራይት መኪና ኮይና ነበረት።

አብዚ እዋንዚ ሾልክስዋንን ብብዙሓት ወነንቲ ብርኪ ትካየድ። ካብዚአተን አብ ኒደርላንድስን ዝርከብ ፈደራላዊ መንግስቲ ጀርመን፡ ፖርቭ፡ ኢጣራት ግሪብ፡ ቀጠርን ካልኦትን ይርከብእን።አብ ትሕቲ ሾልክስዋንን ኮይነን ዝሰርሓ አፍሪይቲ መኪይን ከም እውዲ፡ ኤም አይ ኤን MAN፡ በንትለይ፡ ቡጋቲ፡ ላምቦርጂኒ፡ ሲያት፡ ስኮዳ፡ ሾልክስዋንን (ናይ ጽዕነት ናይ ሕርሻ ወይ ህንጻ) ከምኡ ውን ሰካንያ (ሽወደን) ይርከብእን።

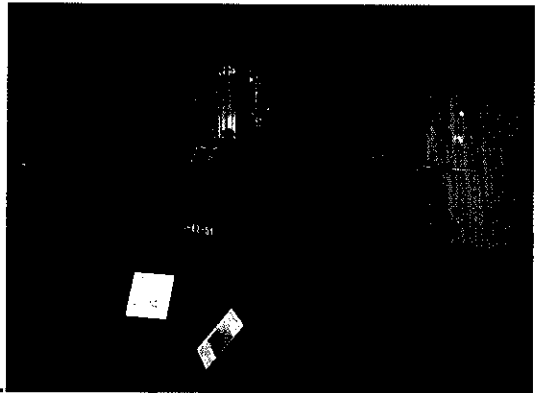
5.6 ቀዳሞት ኩባንያታት መኪይን፡ አብ ፈረንሳ፡

- ፔጆ:1810
- ረኖ:1898
- ዳራክ:1904
- ሲትሮን:1919...ወዘተ

5.6.1 ፔጆ (ፓሪስ 1810)

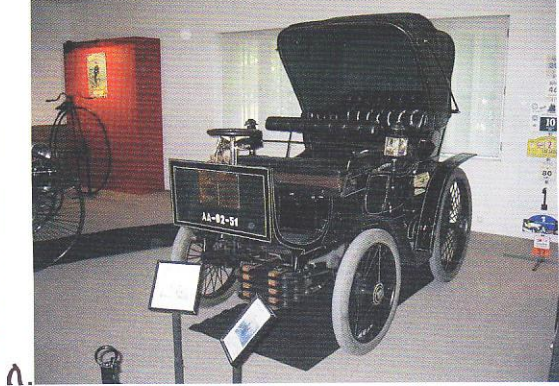
ፔጆ ብ1810 ዓ.ም አብ ፓሪስ፡ ርእሰ ከተማ ፈረንሳ ብክልተ አሕዋት ዝተመሰረተት ኩባንያ እያ። እቲ ሓደ ጅን ፍሬደሪክ ፔጆ፡ እቲ ካልአይ ድማ ጅን ፒየሪ ፔጆ ተባሂሎም ይጽውዑ። መጀመርያ እዞም ክልተ አሕዋት እዚአም፡ ምስቲ ዝነበረ ናይ ፈረንሳ ተለዋዋጢ ቁጠባዊ ኩነታት ዝኸይድ፡ ምምካኽን ምምስራሕን ሓጺነመጺን ዘማእክል ንእሽቶ ኩባንያ ጀመርዎ።

ሀ. **ሀ. አርማንዶ ፔጆ (1849-1915) 5.6.1.1***
 ለ. **ቀዳመይቲ ፔጆ ናይ ዓለም 1899 5.6.1.2***

ብብረት ዝሰራሕ ተሪር ነገራት፡መሳርሒ ገዛውቲ ብምስራሕን ብምሻጥን ድራር ዕለቶም ይገብሩ ነበሩ።ቀጺሎም አብ መፋርቕ 19 ክ.ዘመን ኩባንያ ፔጆ ከም መቐረጽ ሓጺን ዝአመሰለ ከምኡውን ዝተፈላለዩ ናይ ሕርሻ ናይ ቡን ላማን መስታረሪታትን ይሰርሑ ነበሩ። ብዓይነቶምን ጽባቕኦምን አብ ፈረንሳ ዝበለጹ ስለዝነበሩ ድማ አብ ሙሽጢ ኮነ አብ ወጻኢ ክሸየጡ ዝኸእሉ ነበሩ። ድሕሪ 1842 መጥሓን በርበረ ክሰርሑ ስለዝጀመሩ ስራሓት ኩባንያኦም እናሰፍሑ ከደ። ከምዚ እናበሉ ናይ ሕርሻ ናውቲ፡መካኒካዊ መሳርሒ ማሽን፡ካልእን ብምፍራይ ብብዝሒ ክሸጡ ከአሉ።አብ 1858 ኣንበሳ ከም መፈለጥታ ኣርማ ፔጆ ከውሰድ ተመርጸ።አብ ዝሰርሑዎ እቕሓ ወይ መሳርሒ ከአ ስርሓት ፔጆ ምኃኑ ምእንቲ ክፍለጥ ኣርማኦም ለጠፍሉ።ኩባንያ ፔጆ አብ መፋርቕ 1850ታት ጽቡቕ ኣታዊታት ስለዝገበረት ሰራሕተኛታት ሙሉእ መዓልቲ ብዘይዕረፍቲ ይሰርሑ አብ ዝነበርሉ እዋን ሰዓታቶም አብ 10 ሰዓት ብምንካይ ዘገልግሎም ናይ ሕክምና ይኹን ናይ ጥሮታ ገንዘብ ፡ ብምውህላል አብ ማሕበራዊ ሽግራቶም ተዛማዲ ፍታሕ ብምትእትታው ክሳብ ናይ ሰራሕተኛታት ገዛውቲ ብምስራሕ ኣዎንታዊ ተበግሶታት ክትገብር ፍሕትሕት ትብል ነበረት።

ኣርማንዶ ፔጆ ዝተባህለ ወዱ ን ጅን ፔሪ ፔጆ እዩ።ኣርማንዶ ምስ ሰድራ ቤቱ ኮይኑ አብ ዝተፈላለዩ መዳያት ናይቲ ኩባንያ ከምልመል ድሕሪ ምጽናሕ፡ ናብ ዓዲ እንግሊዝ ዙሪት ምስገበረ ብሽግሌታ ኣዝያ ስለዝመሰጠቶ ዓይኑ ኣውደቐላ። አብ ሃገሩ ኣተኣታትዩ ክሰርሓ መደብ ድሕሪ ምግባር፡ ካብ 1881 ንድሕሪት ብሽግሌታታት ሰራሕ ክሸይጥ ጀመረ። በታ ቀዳመይቲ በራኽ ብሽግሌታ ብምጅማር፡ አብ ቀጻሊ ለጠቕ ዝበለት ዓይነት ስርሓት ጌሩ ኣጸበቐ።ግስጋስ ብደቀቕቲን ቀጻሊን ምምሕያሻት እዩ ዝሰላሰል። አብዚ እዋንዚ ከአ ሓድሽ መዋእል ዝገንጸለ ምዕራፍ ምህዞ ሞቶር አብ ጀርመን ጀሚሩ ስለዝነበረ አብ ቤተ-ስራሓቶምን ቤተ-ምርምራቶምን ቅዳሓት ሞቶር ብምግጥጣም ብቐዳምነት ሞቶር አብ ብሽግሌታ ኣእትዮም ከምትኸይድ እናገበሩ ስርሓት መኪይን ኣተኣታተዉ። አብ 1889 መፈለምታ ዝኾነት ናይ ሃፋ ሞቶር ብምእታው ሰለስተ እግራ መኪና ሰርሑ።ዘገም እናበሉ ከአ ሞቶር፡ ካብ ዳይምለር ስርሓት ሞቶር እናዓደጉ አብ 1895፡ 250 ዝኣኸላ መኪይን፡ ብስርሓት ሞቶር ዳይምለር ዝኸዳ ገጢሞም ወድኡ። ነዊሕ ጊዜ ኣይወሰዱን ዕዳጋታት ናይ ከባቢኦም ኮነ ናይ ኤውሮጳን ኣሜሪካን ውድዓዊ ገምጋም ድሕሪ ምግባር፡ አብ ሓጺር ጊዜ ብዙሓት መኪይን ሰራሐም ክሸጡ በቕዑ። ካብ 1890 ክሳብ 1913፡ 9300 ዝኾና መኪይን ከፍርዩ ከአሉ።አብ ቀዳማይ ውኅእ ዓለም (1914-1918) ስርሓት

ሀ.

ለ.

ሀ. አርማንዶ ፔጅ (1849-1915) 5.6.1.1*

ለ. ቀዳመይቲ ፔጅ ናይ ዓለም 1899 5.6.1.2*

ፔጀ አብ ወተሃደራዊ መካይን ክሕጻር ስለዝተኣዘዘት ተክኒካዊ ግስጋስ ከምቲ ዝድለ ክስጉም ኣይክኣለን።ይኹንምበር ሰሎሎ ናይቲ ውግእ ብዘየገድስ ጠቕላላ 63000 ብሽግሌታ 1000 ሞቶታት 6000 ናይ ጽዕነት መካይን 3000 ንኣሸቱ መካይን 1400 ናይ ታንክታት ሞቶር 10000 መቀያየሪ ኣቕሑ ሞቶር ነፈርቲ ክሰርሑ በቂየም ነበሩ።1919 ፔጀ ኣገልግሎት ወተሃደራዊ መካይን ድሕሪ ምግዳፍ፡ አብ ዓመት 500 ንህዝቢ ዘገልግላ መካይን ብምግጥጣም ስርሓት ንኣሸቱ መካይን እንደገና ብተሽታታሊ ጀመርዎ። ድሕሪ ዓስርተ ዓመት ፔጀ አብ ዓመት 31.292 መካይን ከተፍሪ ክኣለት። ብጠቕላላ ስርሓት መካይን ካብ ትጅምር ድማ አብ 1929 ማእቶት መካይን ፔጀ 191845 በጺሑ ስለዝነበረ፡ ምጉልዕላዕ መካይን አብ ፈረንሳ ልዕሊ ትጽቢት ኣመሓደርቲ ኮነ። ንምስፋሕ ምንቅስቓስ ተሽከርከርቲ አብ ፈረንሳ ዝኸውን ዘተኣማምን ባይታ ተጸርገ። አብዚ እዋንዚ ጸብጸባት ፔጀ ናይ 2012 ከምዝሕብርዎ ካብታ 1899 ዝተሰርሐት ፈላጊት መኪና ክሳብ 2008 መበል 50,000,000 መኪና ሰሪሖም ከምእተሰራሰሩ ይፍለጥ።

5.6.2 ሬኖ (ቢላንኮርት 1899):

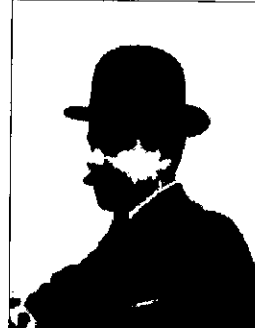
ሬኖ ብሰለስተ ኣሕዋት ሉዊስ ሬኖ፡ ፈርናንዶ ሬኖን ማርሰል ሬኖን፡ዝተባህሉ1899 አብ ቦሎኘ ቢላንኮርት(ፈረንሳ)ብወግዒ ዝመስረተት ኩባንያ እያ።ልደት ምሸት 1898 ሉዊስ ሬኖ ብዕንጻይቲ ዝተሰርሐት ቀዳመይቲ መኪና ሒዙ አብ ፓሪስ ይዝውር ስለዝነበረ እታ ሰዓት እቲኣ መበቆል ሰዓት ኩባንያ ሬኖ ተባሂላ ተጸውዑት።

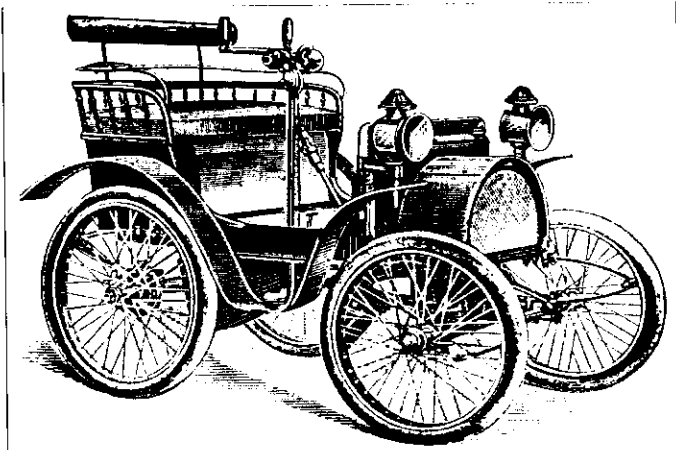
ሉዊስ ሬኖ(1877-1944)ማርሰል ሬኖ(1872-1903)ፈርናንዶ ሬኖ(1865-1909)

5.6.2.2*

5.6.2.3* 1909)

ሓንቲ ካብተን ቀዳሞት መካይን ሬኖ 1900 5.6.2.4*

ልክዕ አብታ ምሸት እቲኣ ከኣ ምስቶም ቀዳሞት ዓማዊሉ 12 መካይን ክሰርሓሎም ውዕል አተው።ሬኖ ሞደል A ትበሃል ቀዳመይቲ መኪና ብምስራሕ ድማ ስርሓት መካይን ሬኖ ፋልማይ መኣዝኑ ኣትሓዞ።አብ 1899 መወዳእታ 71 ዝኾና ናይ መካይን ጠለብ ረኽበ። አብ 1900፡ 179፡1901 ከኣ 347፡ ዓመት ጸኒሑ ድማ 509 ጠለብ ብምርካብ ፍርያት መካይኑ እናወሰኸ ከደ። ሉዊስ ሬኖ ብምህዞ ተዓጻጻፋይ ብምንባሩ ብዘይካ ከም መካኒክ መካይን፡ ተክኒሻን ኮይኑ እውን ይሰርሕ ኔሩ እዩ።ስለዝኾነ ከኣ አብ ዝተፈላለዩ እዋናት ናይ ተክኒክ ሕደሳታት ልዓም መኪና፡ ምምሃዝ ቀንዴል ሞቶር ኮነ ካልእውን ከም መእሰር ተሳፈርቲ ቁልፊ ዝኣመሰሉ ምምሕያሻት ጌሩ፡ግስጋሴ ናይቲ ኩባንያ አብ ወሳኒ ጐድኒታቱ ከምዝሰውድ ዝገበረ መሃንዲስ እዩ። አብ 1902 ካብ ፓሪስ ናብ ቪየና (ኣውስትሪያ) ዝተገብረ ናይ መካይን ቅድድም ሓው ሉዊስ፡ማለት ማርሰል ሬኖ፡ቀዳማይ ደረጃ ብምውጻእ ምዕዋቱ ስም ናይታ ኩባንያ ብደረጃ ኤውሮጳ እናተፈልጠ ክኸይድ እንከሎ፡አብ 1903 ካብ ፓሪስ ናብ ማድሪድ (ስፓኖ) ዝተገብረ ናይ መካይን ቅድድም ግንብሰሪ ናይቲ ዝተፈጥረ ሓደጋ አብ ሰዊት ዝኾነ 31 ዓመት ዕድሚኡ ብሞት ተፈልዩ። ሉዊስ ሬኖ ቀንዲ ኣመሓዳሪ ናይቲ ኩባንያ ብምኃን ክሳብ ዕለተ ሞቱ 1944 አብ ኩባንያኡ ኮይኑ ስርሑ ቀጸለ። ኩባንያ ሬኖ ሓደ ወናኒ ናይ ታክሲ ኩባንያ 250 መካይን ካብ ዝእዝዝ ንድሕሪት ናይ ፈረንሳ ናይ መካይን ኢንዱስትሪ ኮንሰርን ክትከውን በቐዑት። ብድሕሪዚ ናይ ጽዕነት ኮነ አብ ውግእ ዘገልግላ መካይን ክሳብ ናይ ነፈርቲ ሞቶር ክትሰርሕ ትኸእል ነበረት። ካብዚ ሓሊፍካ እውን ካልእ ንውግእ ዝጠቅም ተተኳሲ ጥይት ወይ ቡምባ

ለ.ዊስ ሬኖ(1877-1944)
5.6.2.1*

ማርሰል ሬኖ(1872-1903)
5.6.2.2*

ፈርናንድ ሬኖ(1865-1909)
5.6.2.3*

እናስርሐት ኢዳ አብ ኩሉ ጽላታት ናይ ውግእ ኢንዱስትሪ ተእቱ ምንባራ ይፍለጥ።አብ ቀዳማይ ኩናት ዓለም ንመጀመርያ ጊዜ ድርዕቲ መኪና ከም (Renault-FT-17) እትበሃል ክትሰርሕ ክኣለት። ወተሃደራት ፈረንሳ አብ ግንባር ክበጽሑ ይደናጎዩ ብምንባርም፡ፊኖ ዝሰርሑዎን ታክሲታት ጌሮም ብሰዓቶም አብቲ ግንባር ከምዝርከቡ ብምግባር፡ ከም መነሃርያ ወተሃደራዊ ንጥፈት ፈረንሳ ኮይና ተገልግል ነበረት።አብ ሞንጎቲ ክልተ ውግእት ዓለም 1919-1939 ፊኖ ንጃልባታትን መራኽብን ዝኸውን ሞቶራት ፡ሞቶር ባቡራት፡ትራክተርን ነፈርቲን ብምስራሕ፡ ማእቶት ሞቶራት ከምዝድንፍዕ ገበረት።አብ 1929 አብ ብዙሕ ቦታታት ክሰርሓ ዝኸኣላ ቀዳሞት ብናፍታ ዝኸዳ ናይ ጽዕነት መካይን ሰራሓ ትሸይጥ ከም ዝነበረት እውን ይንገር።አብ 1929 አብ ዝተኸሰተ ናይ ዓለም ቁጠባዊ ቅልውላው ፊኖ ውሑድ ነዳዲ ናብ ዘህልኻ መካይን ኣቕሊባ ትሰርሕ ነበረት። አብቲ እዋንቲ ዝሰርሓታ መኪና ፊኖ 6CV አብ 100 ኪ.ሜ 3,7 ሊተር ጥራሕ ተህልኻ ከምዝነበረት ታሪኽ ምዕባሌ ናይቲ ኮንሰርን ይሕብር።

1929 ቁጠባዊ ቅልውላው ዓለም 3,7 ሊተር አብ 100 ኪ.ሜ ተህልኻ ዝነበረት መኪና ፊኖ 6CV 5.6.2.5*

ሉዊስ ፊኖ ዝምድንኡ ምስ ናቱ ዓንገልቲ መቀያየሪ ኣቕሑ፡ ዘተእማምን ኣይነበረን።ውዕል ዘየኸብሩ ቀረብቲ ብምንባርም ምስሕሓብ ፈጠረሉ። እዚ ስለዝኾነ ክኣ ሉዊስ ፊኖ ናይ ገሃእ ርእሱ ስርሓት ብረት፡ ናይ መካይን ቀንዴል፡ መብልዒ ሰራሕተኛታት ዝኸውን ማንካን ፋርኬታን፡ ካልእ ንዋኒኑ ዝጠቅም መሳርሒታት ኩሉ፡ዓንገልቲ ጸዓት ክይተረፈ ባዕሉ ዝሰርሕ ዝነበረ ወሕሉል መሃንዲስ እዩ።

አብ ካልኣይ ውግእ ዓለም፡ፈረንሳ ብናዚ ጀርመን ተወራራ ነበረት።ሉዊስ ፊኖ ድማ ዓበይቲ መካይን ብምዕራይ፡ ንምንቅስቃስ ሰራዊት ጀርመን ክሕግዝ ተገዲዱ ነበረ።አሜሪካን ዘራያት ኣሜሪካን ንፓሪስ ሓራ ምስ ኣውጽኦ፡ ንሉዊስ ፊኖ ምስ ጸላኢ ተሓባቢርኻ እ.ኤ.አ ብዝብል ክሲ፡ ነሐሰ 1944 አብ ቤት ማእሰርቲ ዳጎንኦ። አብታ ዓመት ጥቅምቲ 1944 ድማ ካብ ዓለም ብሞት ተፈልየ። ኩባንያ ፊኖ ከኣ ብቲ ዝነበረ ሓድሽ ጊዜያዊ መንግስቲ ክመሓደር ጀመረ።

ድሕሪ ካልኣይ ውግእ ዓለም ዕቤት ፍርያት መካይን አብ ፊኖ ኣናበረኽ ከደ።ቀስ ብቐስ ናብ ጀርመን ስፓኛ ሩማንያ ቱርኪ እናስፋሕፍሐ ከደ። እታ አብ ዓለም ዝያዳ ኣድናቓት ዘትረፈት ፊኖ 12 ትበሃል ነበረት። ከምዚላ ኩባንያ ፊኖ ንካልኣት ኩባንያታት እናዓደገትን ምስ ካልኣት እናተላፈነትን አብ ፈረንሳ ጥራሕ ዘይኮነ አብ ኤውሮጳ እውን ካብተን ቀዳሞት ኣፍሪይቲ መካይን ኮነት።ካብ 1961 ክሳብ 1969 ናይ ፊኖ ዓመታዊ ናይ መካይን ፍርያት ካብ 413,000 ናብ ልዕሊ ሓደ ሚልዮን ደየበ።ምስዚ ዝተተሓሳዘ ወፍሪ አብ ዝተፈላለየ ቦታታት ብፍላይ ዘመናዊ መሳርሒታት ማእቶት ከም ሮቦት እናደንፍዕ ከደ። አብ ኣርጀንቲና ፔሩ ከምኡ ውን አብ መክሲኮ ሓደስቲ ቤት ዕዮታት እናኸፈተት፡አብ ዓለም ናይ ምውድዳር ብቕዓታ ከተዕቢ ላዕልን ታሕትን በለት።

አብ መወዳእታ ሰዓታትን መጀመርያ ሰብዓታትን፡ ናይ ተመሃሮ ምንቅስቃስ አብ ፈረንሳ ስለዝነበረ ሰራሕተኛታት ፊኖ ንወርሒ ዝኣክል ስራሕ ጠጠው ኣቢሎም ነበሩ። ብድሕሪዚ ብዝተገብረ ውሽጣዊ ስምምዕ፡ ሰዓታት ስራሕ አብ ሰሙን ናብ 40 ሰዓታት ክንኪ ሰራሕተኛታት ክኣ አብ 60 ዓመቶም ጥሮታ ክወጹ ስምምዓት ተገብረ። እዚ ምርኩስ ብምግባር ድማ እቲ ስራሕ ቀጸሉ። አብ 1983 ኩባንያ ፊኖ ዶጅ ኤውሮጳ እትበሃል ኩባንያ ዓደገት። ብኡን ብኡን ዝተፈትዋ ናይ ጽዕነት መካይን ከም (G260/290) ብመስርዕ ከተፍሪ ክኣለት።አብ መፋርቕ ሰማንያታት ፍርያት መካይን ፊኖ ፈረንሳ እናዛሕተለ ከደ። ብድሕሪዚ ፊኖ-19 ምስተሰርሐት ብብዝሒ ትሸየጥ ስለዝነበረት፡ካብቲ ዝጅምር ዝነበረ ናይ ፍርያት ዝሕታለ ነጥብ መቐይሮ ብምግባር ከተገላግሎም ክኣለት።1999 ፊኖ 44%ምስ ኒሳን ፊናንሳዊን ምምሕዳራዊ ኮነ ናይ ተክኒክ ምትሕግጋዝ ገበረት።ቀጸላ 20% አብ ቮልቮ ብምእታው፡ናይ ሩማንያ ዳቻ እትበሃል ኩባንያ ከምኡውን ብደቡብ ኮርያ እትውነን ኩባንያ፡ ሳምሱን ስርሓት ሞቶር ዓደገት።

አብዚ እዋናት እዚ እውን ሰራሕተኛታት ፊኖ ብኩነታት ስርሒም ኮነ ብጥዕንኦም ኣይቀሰኑን።ኣብ 2006 ሓደ ወዲ 39 ዓመት ናይ

1929 ቁጠባዊ ቅልውላው ዓለም 3,7 ሊተር ኦብ 100 ኪ.ሜ ተህልክ
ዝነበረት መኪና ሬኖ 6CV 5.6.2.5*

መርበብ ሐበሬታ ተክረሻን፡ ምስ ሓላፊኡ ድሕሪ ዝገበሮ ዝርርብ ካብ ሓሙሻይ ደርቢ ህንጻ ጸዲፉ ህይወቱ ስለዘሕለፈ፡ ማሕበር ሰርሕተኛታት ፈረንሳ ብምቐጣፅ ናብቲ ኮንሰርን ጥርዓን አቕረበ። ቤት ፍርዲ ድማ እቲ ዘሕዝን ፍጻሜ አብ ውሽጢ ኩባንያ ሬኖ ተሓታትነት ጥራሕ ተባሂሉ ከይሓልፍ፡ ውሳኔታቱ ከመሓይሽ መነባብሮ ሰርሕተኛታት ክልወጥ ዝያዳ ጥሮታ ክኸፈሎም ከምዝግባእ ብምውሳን ኩነታት ተረጋግኡ።

ከምዚ እናበለት ሬኖ ናይ ምትሕግጋዝ ውዕል ምስ ዳይምላር በንዝ ኮነ ምስ ካልኣት ናይ ወጻኢ ኩባንያታት እናገበረት ዝተፈላለያ ንኣሸቱን ዓበይቲን መካይን ከምኡውን መካይን ስፖርት እናፍረየት፡ ቁጠባዊ ዓቕሚ ከተበርኽ ትርክብ።አብ 2012፡ 2,25 ሚሊዮን መካይን ብምስራሕ ሬኖ ሓንቲ ካብተን ዓበይቲ አፍሪይቲ መካይን ዓለም ክትከውን ክኢላ ትርክብ።

5.6.3 ሲትሮን (ፓሪስ 1919):

በታ አብ ከተማ ፓሪስ (ፈረንሳ) ትርክብ ንመዘከርታ ናይ 100 ዓመት ናይ ፈረንሳ ሰውራ ተባሂላ ዝተሰርሐት ብብራኽኣ ዝተፈልጠት ሓጺኖዊ ሰርሓት አይፈል ታወር ካብ ቐልዕነቱ አትሒዙ ዝግረም ዝነበረ አንድረ ሲትሮን፡ ዝተባህለ ፈረንሳዊ አብ ዓውዲ ስራሕ መካኒክነት ሕሉፍ ዝኾነ ዝንባሌ ሰንዓ መካኒክ ነበሮ። መላግቦታት አስናን፡ ዘወርቲ ዘንግታት ማሸን፡ብኩርናዕ ገጢሙ ዝዘውር ብዙሕ ድማ ዘይበላላዕ፡ ብምስራሕ ናይ መሃዝነት ምስክርነት ወሲዱ ነበረ።ፈታው ለሚን ዝነበረ አቦሓጎኡ አብ ሆላንድ አብ መሸጣ አሕምልቲን ፍረምረን ነጋዳይ ኮይኑ፡ ናብርኡ ይመርሕ ስለዝነበረ ንወዱ ሲትሮን ወይ ለሚን ኢሉ ሰመዮ።ሲትሮን ብቋንቋ ሆላንድ ወይ ጀርመን ለሚን ማለት እዩ። አቦ ሲትሮን ትካል መሸጣ ወርቂ አብ አምስተርዳም (ሆላንድ) ከምኡውን አብታ አንድረ ሲትሮን ዝተወልደላ ርእሰ ከተማ ፈረንሳ ዝኾነት ፓሪስ ከፊቱ ነበረ።ደሓን ዝኾነ ናይ ንግዲ ህይወት ሃኒጹ ይነብር ድሕሪ ምጽናሕ አብ ንግዲ ዝገበሮ ክጻወሮ ዘይከላለ ጭንቀት ምኽንያት ህይወቱ ከምዘሕለፈ ይንገር።እዚ ኩነትዚ አንድረ ሲትሮን ገና ህጻን ወዲ ሽዱሽተ ዓመት እንከሎ ብምንባሩ አብ ህይወቱ ዘይወጽእ ስምብራት ገዲፍሎ ነበረ።

አንድረ ሲትሮን ድሕሪ መርዕኡ ቀዳማይ ውግእ ዓለም አርከበ።አብ ግንባር ውግእ ድማ ክስለፍ ተገደደ።አብኡ ድማ ናይ ማእቶት ናይ ብረት መሳርሒታት ዘይተጸበዮ ሕጽረት ዓዚዞ ከምዝነበረ

ስለዝተገንዘበ ዜግነታዊ ሓላፍነቱ አየደቀሶን። አብ ዳይረክተር ከበድ ብረት ከይዱ ብዘቕረቦ እማመ መሰረት፡ጠያይትን ቦምባታትን ክሰርሕ ነቲ ዝነበረ ሃንፋት ዕጥቂን ናይ ውግእ አጽዋርን ክምልእ ተፈቐደሉ። አብ ሓጺር ጊዜ ድማ ብዝሒ ቦምባን ጠያይትን ከም ዝበዝሕን ዝተዓጸጸፍን ገበረ።

ብጠቕላላ አብ ቀዳማይ ውግእ ዓለም አንድረ ሲትሮን፡ 23 ሚሊዮን ቦንባ ጥይትን ካልእ ናውቲ ውግእን በዚ መሰረትዚ ሰራሖ ከምዝነበረ ታሪኽ ህይወቱ ይሕብር። አብዚ ጊዜ እዚ ድማ ርእሰማል ከገብር ክኢሉ ስለዝነበረ ድሕሪ ውግእ 1919 ነታ አፍራይት መካይን ዝኾነት ኩባንያ ሲትሮን ክኸፍት ከኣለ።አብ ኩባንያ ሲትሮን ንመጀመርያ ጊዜ 10 ጉልበት ፈረስ ዝግቕማ ሲትሮን ኢሉ ዝሰመያ ቀዳመይቲ ዓይነት መኪናኡ ሰራሖ ወድኡ።

ሀ. ቀዳመይቲ መኪና ሲትሮን 1919 ጉልበት 10 ጉፊ 5.6.3.1*
ለ. አንድረ ሲትሮን (1878-1935) 5.6.3.2*

እዛ መኪና እዚአ ብተክኒክ ዝማዕበለት፡ብመልኳም አለክትሪክ እትትሰእ፡መብራህቲ አለክትሪክ ኮነ መተካእታ ጎማ ስለዝነበራ፡አብ ዕዳጋ ንዓማዊል ክትሰሕብ ከኣለት።ብዘይካዚ ኩባንያ ሲትሮን ንመጀመርያ ጊዜ መካይን እናካረየት፡ከምኡውን ድኻን መቀያየሪ አቕሑ እናኸፈተት፡ ሰሌዳታት መርሓ-ጎደና አናሰርሐት፡ሰራሓታ ተሰፋሕፍሕ ብምንባራ ቁጽሪ ሰራሕተኛታት እውን እናበረኸ ይኸይድ ነበረ።1920-1940 ጠቕላላ አብ ኤውሮጳ ካብ ዝተሸጣ መካይን 40% ብኩባንያ ሲትሮን ዝተሰርሐ ነበራ።ካልኣይ ውግእ ዓለም ምስተጀመረ፡ ናይ ውግእ ናውቲ ምስራሕን፡ ንበንዚና መተካእታ ዝኸውን ነዳዲ ከም ጋዝን ኣልኮልን ጐስጓስ አብ ምክያድን አድሂባ ትሰርሕ ነበረት።ድሕሪ ውግእ ሲትሮን ዝተፈላለያ

ሀ.

ለ.

ሀ. ቀዳመይቲ መኪና ሲትሮን 1919 ጉልበት 10 ጉፈ

5.6.3.1*

ለ. አንድረ ሲትሮን (1878-1935) 5.6.3.2*

መካይን ክትሰርሕ ድሕሪ ምጽናሕ ሲትሮን 2CV ምስተሰርሐት ኣብ ዕዳጋ ትወዳደራ ዓይነት መኪና ተሳእነት። ልፍንቲን ውህደትን ምስ ዝተፈላለያ ኩባንያታት ንሲትሮን ብተክኒክ ክትምዕብል ኣዝዩ ሓገዛ። 1971 ሲትሮን GS ምስተሰርሐት ናይቲ ዓመት ተፈታዊት መኪና ኮይና ጸብለልትነታ ኣመስከረት። ሲትሮን ድሕሪ 1975 ኣብ ፔጃ ምሻጣ እውን ካልኣት ዓይነት መኪይን እናሰርሐት ምስ ዓንገልቲ ነዳዲ ጋዝ ብምትሕግጋዝ ብነዳዲ ኣየር፡ ወይ ጋዝ ዝኽዳ መኪይን እናሰርሐት ርእሰማል ከተሞህልል ከኢላ ነበረት።

5.7 ቀዳሞት ኩባንያታት መኪይን፡ ኣብ ኢጣልያ፡

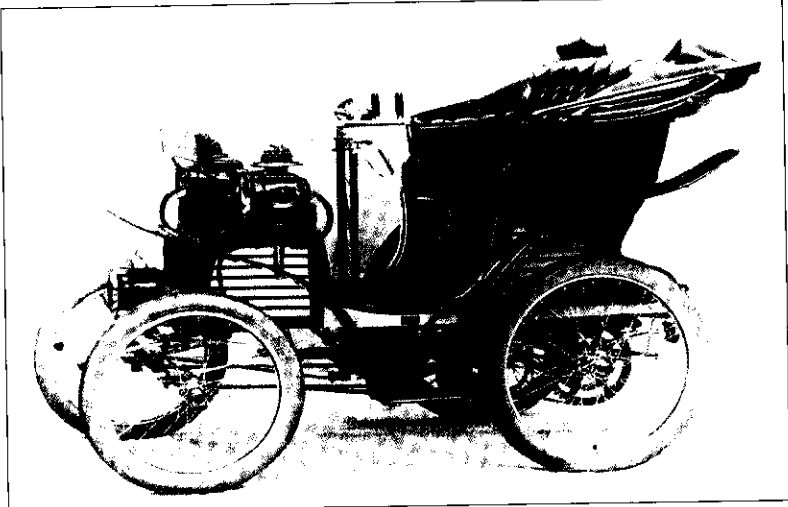
5.7.1 ፊያት(ቱሪን1899)FIAT:Fabbrica-Italiana-di-Automobili-Torino

ኣሕጽሮት፡ ኣብ ኢጣልያ፡ ቱሪን እትባላ ከተማ እትርከብ ናይ መኪይን ፋብሪካ፡

ፊያት ብ11 ሓምለ 1899 ኣብ ቱሪን እትባላ ከተማ ኢጣልያ ተመስረተት። ኣኃሊ ጂዮቫኒ ዝተባህለ ክኢላ ጣልያን፡ ሸውዓተ መሃንዲሳት ብምውዳብ፡ ኩሎም ድሕሪ እኹል ናይ ጊዜን ናውቲ-ማእቶትን ምቅርራብ ኣብ ቶሪኖ ዝተባህለት ከተማ ሃገረ ኢጣልያ ቀዳመይቲ 3,5 ጉልበት ፈረስ ዝነበራ ፈላጊት መኪና ብሓባር ክሰርሖ ከኢሉ። ብምቕጻል 1900 ተመሳሰልቲ 20 ዝኾና መኪይን ሰሪሖም ወድኡ። ብብቑርቲ ሕደሳታት እናተኣታተዉ ኣብ መጀመርያ 1900 6/8 ጉልበት ፈረስ ኣብ 1901 ድማ ኣብ ስርሓቶም ከይሰልከዩ 8 ጉልበት ፈረስ ዝፃቕማ መኪና ክሰርሖ ምኽኣሎም ሓድሽ ነብስ ምትእምማን ፈጠረሎም።

ጸጋም፡ ጃኒ ኣኃሊ ወዲ ወዱ ንየማን ዘሎ ጆቫኒ ኣኃሊ ሰኒዮር፡ (ሓደ ካብቶም ንፊያት ዝመስረቱ ሸሞንተ ኣባላት) 5.7.1.1*

ቀዳመይቲ መኪና ፊያት ኣብ 1899-1900 3,5 ጉልበት ፈረስ 5.7.1.2*

1903፡ 12 ጉ.ፈ. ዘለዋ መኪና ኣብ ዕዳጋ ኣቕረቡ። ኣብዚ ዓመትዚ እታ ኩባንያ ንሰደድ ክሳብ እንግሊዝ ፈረንሳን ኣሜሪካን ክትሸይጥ ጀመረት። ዚያዳ ፍናን ስለዝገበረት ኣስታት 134 መኪይን ኣብ ዓመት ብምስራሕ መኪይን እናሰወታ ከምዝኽዳ ገበረት። ብድሕሪዚ ምስ ብረሽቲ እትባላ ኩባንያ ልፍንቲ ስራሕ ብምግባር ኣገደስቲ ስምምዓት ኣተወት። 1912 ብረሽቲ እትባላ ዓይነት መኪና 3 ሊተር ዝዕብዩቱ 20ጉ.ፈ ሞቶር ተሰርሐትሞ ከምዚኣ ድማ 1600 መኪይን ሰሪሓ ብምሻጥ ኢደምልከት ኣብ ስርሓት መኪይን ጺንዱስትሪ ኢጣልያ ኣጥረየት።

5.7.2 አልፋ ሮመዮ (ሚላኖ 1910):

ሀ.

ሀ. ቀዳመይቲ መኪና ጥልያን አልፋ 24 ጉልበት ፈረስ 5.7.2.1*

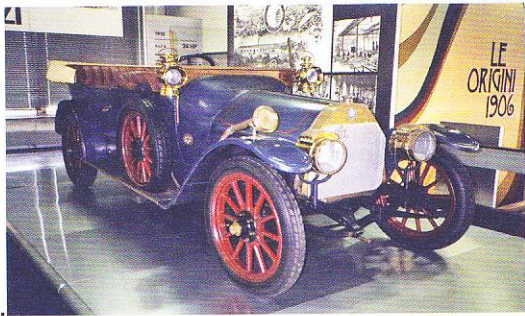
ለ. ኒኮላ ሮመዮ 1876-1938 1910-1920 5.7.2.2*

እዛ ኩባንያ እዚአ ከም ተወሳኺት ኩባንያ ናይቲ ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሰ አለክሳንደር ዳራክ ዝተባህለ ካብቶም ቀዳሞት ናይ ፈረንሳ ሰራሕቲ መኪና ዝኾነ መሃንዲስ ኣብ ከባቢ ሚላኖ 1906 ዝተመሰረተት እያ። አለክሳንደር ዳራክ ቀንዲ ሰራሕት ማእቶት መኪና ኣብ ፈረንሳ ኮይኑ ብማዕዶ እዩ ዘካይዶ ዝነበረ። በዚ ምኽንያት እዚ፡ ዝተጸበዩ ፍራስራሕ ክረክብ ኣይከኣለን። ኣብ 1909 ኣብ ኢጣልያ ዝነበሩ ብርክኛታት ስለዝግብሉ ኣብ ውሽጢ ኢጣልያ ኣብ ሎምባርዲያ ዝበሃል ሰሚናዊ ዞባ ኢጣልያ፡ናጻ ብምኃን መኪና ከፍርዩ ወሰኑ። ኣብ 1910 ድማ ናይ ኢጣልያ ብብርኪ ዝቐመ ማሕበር አፍሪይቲ መኪና ደቀባት ሎምባርዲያ (societa Anonima Lombarda Fabbrica Automobili ALFA) ክብሉ ነቲ ኩባንያ ሓድሽ ስም ሃብዎ። እዚ ዓመትዚ፡ እታ ኩባንያ ዝተመሰረተትሉ ዓመት ኮይኑ ፈላሚት 24 ጉልበት ፈረስ ዘለዋ ሞደል መኪና ብምፍራይ ንመጀመርያ ጊዜ ኣብ ዕዳጋ አቕረቡ። እዛ ሞደል እዚአ ድማ አልፋ በሉዋ። 1911 ሓንቲ መኪና ቅድድም ክሰርሑ ስለዝኸኣሉ፡ ተወዳደርነቶም እናዓበዩ ከደ። ሕማቕ ጊዜ ኮይኑ ቀዳማይ ውግእ ዓለም ስለዘርከበ እታ ኩባንያ ፍርያታ ድሕሪ ውግእ እናዛሕተለ ከደ። ኣብ ምጥፋሽ ገጸ ድማ ክትከይድ ጀመረት። አለክሳንደር ዳራክ ዝነበራ ተረፍ ብርኪታት፡ ኣብ ናይ ኢጣልያ ባንክ ብምሻጥ ንብረቲ ሰሓቡ። ውጥይ ደም ኣብቲ ኩባንያ ምእታው፡ ልሙጽ ምስግጋር ስለዝተደልዩ ኒኮላ ሮመዮ ዝተባህለ ጣልያን መሃንዲስ አመሓዳሪ ናይቲ ኩባንያ ብምኃን ተረከቦ። ከምዚ እናበለ እቲ አልፋ ዝብል ዝነበረ ስም አልፋ ሮመዮ ተባሂሉ ናይ ውግእ ንብረት ይኹን ሞቶር ናይ ነፈርቲ እናሰርሐት ኩባንያ እናፈርዘነት ከደት። ኣብ ጊዜ ቀዳማይ ውግእ ዓለም ብዝሓ

እዋኑ ኣብ አሜሪካ ናይ ስፖርት መኪናን ማዕቢሉ ዝወዓዋዓሉ ዝነበረ ጊዜ እዩ ኔሩ። ስለዝኾነ ብፊያት S 74 ዝፍለጣ፡ 14 ሊተር ዕብዮት ሞቶር፡ 190 ዝአክል ጉልበት ፈረስ ዝውንና ናይ ስፖርት መኪናን እናሰርሐት ኣብ ውድድራት ናይ ስፖርት መኪናን ዓብላሊት ኮነት። ዋላ እተን ብድሕሪዚ ዝተሰርሓ መኪና ኣብ 1925 ክሳብ 1976 ብተክኒክ ርኡይ ጸብለልትነት ነበረን። ከምዚ እናበለት ፊያት ብሉጻት መኪናን ብምስራሕ ኣብ አህጉራዊ ዕዳጋ ተጠማቲት ብምኃን ክሳብ መወዳእታ 60ታት በዚ ኢልካ በቲ ክብከል ዘይክእል ህቡብነት አጥረየት። ኣብ 70ታት ግን ሾልክስዋን ዕዳጋታት ናይ ፊያት ክትብሕት ስለዝጀመረት ክትወዳደራ ኣይከኣለትን። እዚ ድማ ዓቢ ፊናንሳዊ ጸቕጢ ገበረላ። ኣብ ሰማንያታት ኣብ ምሕደራ ፊያት ዝተገብረ ናይ ሞደል ግጉይ ውሳኔ፡ ፊያት ትሕቲ ናይቲ እዋን ዝነበረ መዕቀኒታት ወሪዳ ብምንባራ ዓማዊል ክትምስጥ እትኽእል ዓይነት መኪና ኣይነበረታን። እዚ ከኣ ነቲ ኮንሰርን ኣብ ክወጽ ዘይክእል ናይ ቅልውላው ዓዘቕቲ ሸመሞ። ምስ ኮንሰርን ፎርድ ትራክተር ብምስራሕ ክግበር ዝተወጠነ ውሳኔታት ከምብሓድሽ ብምቕያር ዝወጸ መደባት እንደገና ኣብ 90ታት ናይ ፍርያት ዝሕታሌ አኸተለ።

ኡምበርቶ አኻሊ ዝተባህለ አመሓዳሪ ነቲ ኮንሰርን ካብቲ ኣቲያቶ ዝነበረት ኩነተ-ጥፈሻን እዋን ቅብጻትን ከድሕን ብምባል ብዙሕ ሚልዮናት ገንዘብ ድሕሪ ምውፋር፡ ሓንቲ ሻን ኣይድያ እትበሃል ንእሽተይ ተፈታዊት መኪና ሰራሖ ነቲ ቁጠባዊ ምንቁልቋል ካብ ምድሪ ምዝባጥ አድሓኖ። ኣብ 2000 ምስ ጀነራል ሞቶርስ ዝአተወቶ ቃል-ኪዳን ኣብ 2005 ተቋረጸ። ፊያት ሙሉእ ብሙሉእ ኣብ ምምሕዳር መንግስቲ ኢጣልያ አተወት። ብሓባር ምስ ፎርድ፡ ፔጀ፡ ታታ-ሞቶር እናሰርሐት ድሕሪ ነዊሕ ዓመታት ነጥብ-መቐይሮ ኣብ ቁጠባዊ ዝሕታሌ ገበረት። ቀስ ብቐስ ምልክት ፊናንሳዊ ብራኽ ድማ አርአየት። ፊያት 500 ምስ ተሰርሐት እዋ ንመጀመርያ ጊዜ እታ ኮንሰርን ናይ ፊናንስ ክብረወሰን ከምትሰብር ገበረት። እቲ ጠለብ መኪናን እናዓበዩ ፍርያት ድማ ብቐጸሊ ከምዝውሰኽ ኮነ። እዚ ንወፍሪ ኣብ ብዙሓትን ዝተፈላለያን ኩባንያታት ምኽንያት ኮነ።

ሎሚ ፊያት ሰርሓታ ኣብ መኪናን ጥራሕ ኣይሓጸረቶን። ሞቶር መራኽብ፡ ባቡርን ነፈርቲን እናሰርሐት ተክኖሎጂ ኣብ ጽላት መንግስቲ ብዓይነት ከተበርኽ ሰፍ ዘይብል ጻዕርታት ከተካይድ ትርከብ። ብዘይካዚ ንማያዊን ኮከሌራዊን ጸዓት ኢጣልያ ዘድሊ ናውቲ እናሰርሐት ኣብ ባንክን መድሕንን ንግዲ ብሓፈሻ እውን ስለእትዋሳእ ኣብ ናይ ኢጣልያ ሃገራዊ ቁጠባ ዓቢ ተራ ክትጸወት ትርከብ።

ሀ.

ለ.

ሀ. ቀዳመይቲ መኪና ጥልያን አልፋ 24 ጉልበት ፈረሰ 5.7.2.1*

ለ. ኒኮላ ሮመዮ 1876-1938 1910-1920 5.7.2.2*

ሰራሕተኞቻቸው ካብ 200 ናብ 4000 ደይቡ ነበረ። ድሕሪ ውግእ ግን ሓድሽን ከቢድን ናይ ሰራሕ ቅርጽታት ብምቕያር ናይ ህዝቢን ስፖርትን መካይን ኣብ ምስራሕ ኣተወት። 1925 ኣብ ዓለም ንመጀመርያ ጊዜ ናይ ዓለም ቅድድም መካይን ተኻየደ። መኪና ኣልፋ ሮመዮ ድማ ቀዳመይቲ መኪና ስለዝወጸት ዝና ናይቲ ኩባንያ ንብዙሓት ተዓዘብቲ መካይን ስፖርት ክስሕብ ክኣል። ድሕሪ 1926 ፊናንሳዊ ጸገማት ስለ ዘጋጠመ ጽግዕተኛ ናይ ሃገራዊ ባንክ ኢጣልያ ኮነት። ኣብዚ ባንክዚ ክኣ ስኒቶ ሙሶሊኒ ኢድ ነበሮ። በዚ ምኽንያትዚ ድማ ኒኮላ ሮመዮን ካልኦት መሃንዲሳትን ቀስ ብቀስ ኣብ 1928 ኣእዳዎም እናሰሓቡ ካብቲ ኩባንያ ተገላገሉ። ኣብ ሰላሳታት ግስጋሴ ኣልፋ-ሮመዮ ብዙሕ ኣይተተንከፈን። ካልኣይ ውግእ ዓለም፡ እቲ ቀንዲ ኣብ ፖርቱጎ ዝበሃል ቦታ ዝነበረ ኩባንያ፡ ብናይ ኪዳን ሓይልታት 3/5 ተሃሪሙ ከምዘይሰርሕ ኮነ። ብድሕሪ ውግእ ክኣ ካብ ውግእ ዝተመልሱ ወተሃደራት ዝነበሩ ሰራሕተኞታት ከዐርይዎ ጀመሩ። ኣብ 1946 ቀዳሞት መካይን ኣልፋ ሮመዮ ንመጀመርያ ጊዜ ኣብ ዕዳጋ ተራእያ። ከምዚ እናበለት ዕዳጋ እናገምገመት ኣብ ካልኦት ሃገራት ከም ብራዚል ሰርሓት መካይን እናኸፈተት ሕሱራት ንኣሽቱ መካይን እናሰርሐት፡ ኣልፋ ሮመዮ በሪኽን ዓሚቕን እዋናት ትሓልፍ ነበረት። ቀስ ብቐስ ምስ ላንቻ ምሕዝነት ብምግባር ካብ 1986 ንነጀው ድማ ኣብ ትሕቲ ፊያት ኮይና ትመሓደር ትርከብ።

5.8 ቀዳሞት ኩባንያታት መካይን፡ ኣብ ኣሜሪካ፡

5.8.1 ፎርድ (ዲትሮይት 1899)፡

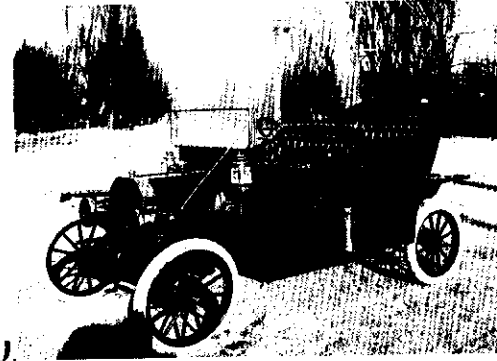
ወዲ ሃብታም ሓረስታይ ዝነበረ ሂንሪ ፎርድ ዝተባህለ ኣሜሪካዊ፡ ብጊሓቱ ወዲ 12 ዓመት ከሎ ንእሽተይ ቤት ዕዮ ብምውናን፡ ሰንዓታት ኢደጥቡብ ብምጅማር እዩ ሱር-በተኻዊ ለውጢ ኣብ ቁጠባ ሕ.መ. ኣሜሪካ ከበርክት ዝኸኣለ። ወዲ 15 ዓመት ምስ ኮነ ማሸን ሃፋ ክሰርሕ ምኽኣሉ፡ ኣብቲ ከባቢ ፍሉይ ክኢላ ከምዝኸውን ገበሮ። ብድሕሪዚ ኣብ ገለ ፋብሪካታት ክሰርሕ ድሕሪ ምጽናሕ ኣብ ዲትሮይት ኣብ ናይ ቶማስ ኦዲሰን ኩባንያ ከም መሃንዲስ ኮይኑ ይሰርሕ ነበረ። ድሕሪ 1893 ናይ ነዳዲ ሞቶር ናይ ምግጥጣም ዝንባሌ ስለዝገበረ ዘድልዮ ጊዜን ገንዘብን መደበ። መካይን ናይ ምስራሕ ሕልሚ ካብ ቅድሚያ ዓይኑ ምኽዋል ኣብዩዎ ነበረ። ኣብ 1896 ቀዳመይቲ ኩዋድራ-ሳይክል ተባሂላ እትጽዋዕ ፋልመይቲ መኪና ሰሪሑ ፈጸመ።

1899 ዝመስረታ ዲትሮይት ኣውቶሞቢል ኩባንያ ክትዕወት ኣይከኣለትን። 1901 እውን ሂንሪ ፎርድ ትበሃል ኩባንያ ብምምስራት ኣመሓይሹ ከምትሰርሕ ክገብር ይፈትን እምበር ኣብ ምሕደራ ዘይምስምማዕ ንኸይትስጉም ዕንቅፋት ኮይኑዎ ነበረ። ዕላምኡ ሓፋሽ ህዝቢ እተገልግል መኪና ምስራሕ ነበረ። ሃብታማት መወልቲ ግን ብዓይነትን ዝበለጸ፡ ፋሽን፡ ክቡራት፡ ንውልቁም ዝኾና መጋየጺ መካይን ይደልዩ ብምንባሮም ፎርድ ነቲ ኩባንያ ኩቦ ደርብዮሉ ወጸ። ካልእ ኣሜሪካዊ ድማ ነታ ኩባንያ ስማ ቀይሩ ካዲላክ ክብል ጠመቓ። ካዲላክ ዝብል ቃል ካብ ሓደ ንከተማ ዲትሮይት (ሚቺጋን ሕ.መ.ኣ) ኣብ 1701 ዝመስረተ ስደተኛ ፈረንሳዊ ንምዝካር ዝወጸ ስም እዩ።

1896 ፎርድ ንመጀመርያ ጊዜ ዝሰርሓ ቀዳመይቲ መኪና ኩዋድራሳይክል 5.8.1.1*

ኣብ 1903 ሂንሪ ፎርድ ምስ ካልኦት ዓሰርተ ሓደ መወልቲ ብምትሕግጋዝ \$28000 ወጻኢ ብምግባር ፎርድ ሞቶር ኩባንያ ኣብ ዲትሮይት ሚቺጋን ሕ.መ.ኣ ከፈተ።

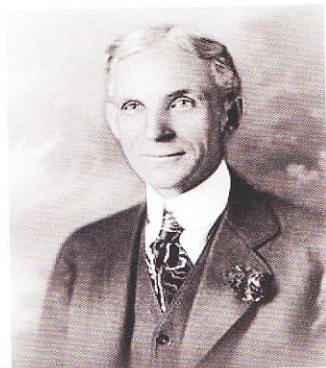

ሀ. ቀዳመይቲ መኪና (ፎርድ ሞቢል፡ ሞደል A 1903) 5.8.1.2*
ለ. ሂንሪ-ፎርድ (1863-1947) *5.8.1.3*

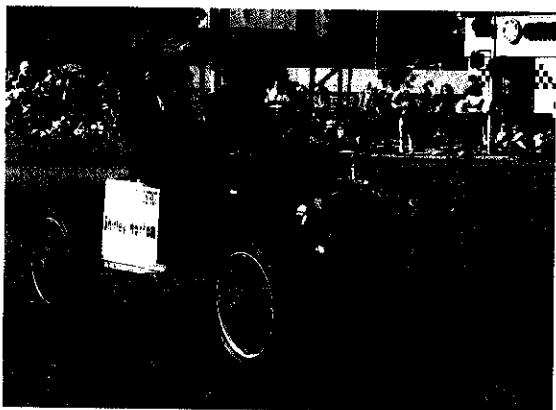
1896 ፎርድ ንመጀመርያ ጊዜ ዝሰርሓ ቀዳመይቲ መኪና
ኩዋድሪሳይክል 5.8.1.1*

ኣብ 1903 ሂንሪ ፎርድ ምስ ካልኦት ዓሰርተ ሓደ መወልቲ ብምትሕግጋዝ \$28000 ወጻኢ ብምግባር ፎርድ ሞቶር ኩባንያ ኣብ ዲትሮይት ሚቺጋን ሕ.መ.አ ከፈተ።

- ሀ. ቀዳመይቲ መኪና (ፎርድ ሞቢል፡ ሞደል A 1903) 5.8.1.2*
ለ. ሂንሪ-ፎርድ (1863-1947) 5.8.1.3*

አብዚ ከአ ምስ ክልተ ክሳብ ሰልስተ ሰራሕተኛታት ተሓጋጊዙ ስርሓቱ ብምፍላም ውሑዳት መካይን ከፍሪ ጀመረ። አብ ዝቐጸለ ክልተ ዓመታት ኣስታት 1700 መካይን ዝኣኸላ ሞደል ኣይ፡ ሞደል ሲ፡ ሞደል ኣይሲ ዝበሃላ ዓይነት ከፍሪ ብምኽኣል ብተርታ ኣብ ዕዳጋ ክሸይጥ ጀመረ። 1908 ፎርድ ሞደል T ትበሃል መኪና ብምስራሕ ብዙሓት ዓማውል ምስሰሓበት ድሕሪ ዓሰርተ ዓመት ሕልው ተጨባጢ ገበሮ።

አብ 1909 ፎርድ ሞደል T መካይን ብብዝሒ ክፈርያሉ ዝጀመራሉ ጊዜ 5.8.1.4

ከምዚ እናበለ ስርዓተ ማእቶቱ ብቀጻሊ ብምምሕያሽ ወገንን ወደበን። ብሓድሽ ዘመናዊ ኣገባብ ዝሰርሕ ናይ መኪና ኢንዱስትሪ ኣተኣታተወ። ዓቢን ነዊሕን መስመር ምግጥጣም ማእቶት ብምውዳድን ብምውዳብን ነፍስወከፍ ሰራሕተኛ ሓደ ዓይነት ስራሕ፡ጥራሕ ከምዝሰርሕ ብምግባርን ደሞዝ ብምውሳኽን ስራሓት ማእቶት ኣመቓርሑ። ድሕሪ 1913 ናይ መካይን ኢንዱስትሪ ሕመኣ ብመሰረቱ ተቐየረ። መካይን ፎርድ ኣብ ዕዳጋ ብዋጋ ኮነ ብደረጃ ተክኒክን ድሕነት ዓማዊልን እናሰሓባ ከዳ። ብብዝሒ መካይን ከፍሪ ንኻልኣት ኣፍሪይቲ መካይን ዓለም፡ ብማእቶታዊ ኣሰራርሓ ኣብነት ዝኾነ፡ባብ ተኸእሎታት ስርሓት መካይን ኢንዱስትሪ ናይቲ መዋእል ዝቐየሰ መሃንዲስ ኮነ። 1926 ፎርድ 15 ሚሊዮን መካይን ከተፍሪ ምኽኣላ፡ ተወዳደርቲ ዘይብላ ኩባንያ ክትከውን በቕዑት። እዚ ቁጽሪዚ ነተን ኣብ ጀርመን ተማሂዘን ክብቅዓ ድሕሪ 30 ዓመት ኣብ ሙሉእ ኤውሮጳ ተሰሪሖን ዝነበራ ክልተ ሚሊዮን ዘይመልኣ መካይን ከተነጻጽሮ እንክለኻ ኩባንያ ፎርድ ብ 7.5 ዓጸፋታት ኣፍሪይት ምንባራ ናይ ኣፍሪይቲ መካይን መራሒት ከምእትኸውን ገበረት። ኣብ 1940 ፎርድ ናይ ውግእ ነፈርቲ ክትሰርሕ እትኽእል

ብምንባራ ህቡብነታ እናወሰኸ ከደ። ሊበረይተር ዝበሃላ ናይ ውግእ ነፈርቲ ጥራሕ ዘይኮነ ኣብ ጥቓ ሚቺጋን ልዕሊ 8600 ዝኣኸል ሞቶር ነፈርቲ ክትሰርሕ ዝኽኣለት ኩባንያ ነበረት። ኣብ ቀጻሊ ዓበይቲ መካይን ናብ ኤውሮጳን ካልእ ዝተፈላለዩ ኣህጉራትን እናሰደደት ስርሓታ እናሰፍሖ ካብ ዝኸዳ ዝነበራ ዓበይቲ ኩባንያታት ዓለም ሓንቲ ኮነት። ድሕሪ 1927 ፎርድ ሞደል T ሰራሓ ናብ ካልእ ምስ ጊዜ ትዳረግ ሓዳስ ሞደል ከተማዕብላ ዝግበኣ ክነሳ፡ ስለዝደንጉዮት ሸብሮለት እትበሃል ኩባንያ (ሎሚ ብጀነራል ሞቶርስ እትውነን ዘላ) ኣብቲ እዋንቲ ንሞደል T እትወዳደር ካልእ ሞደል መኪና ብምስራሕ፡ ብብዝሒ ፍርያት መካይን ንፎርድ ሓሊፋ ቀዳመይቲ ክትከውን በቐዓ ከምዝነበረት ይጥቀስ እዩ። ዝኾነ ኾይኑ እዚ እቲ በሪኽን ዓሚቕን ታሪኽ ናይ ኩባንያ ፎርድ ኮይኑ ጸብጻባት 2010 ከምዝሕብርዎ ፎርድ ድሕሪ ቶቶታ ጀነራል ሞቶርስ ቮልክስዋገንን ህዩንዳይን ወሪዳ ሓሙሽይቲ ኣፍሪይት መኪና ናይ ዓለም ትኹን እምበር ብጠቕላላ ኣብ ሙሉእ 109 ዕድሚኣ 31 ነሓሰ 2012 በታ ፎርድ ፎካስ እትበሃል ኣብ ታይላንድ ዝሰርሓታ መኪና፡ መበል 350 ሚሊዮን ዝተፈላለያ ዓይነት መካይን ከምዝሰርሐት ጸብጻባት ናይታ ኩባንያ ይሕብር።

5.9 ቀዳሞት ኩባንያታት መካይን፡ ኣብ ጃፓን፡

5.9.1 ቶቶታ (ኮሮሞ 1937) ቅድም ኮሮሞ እትበሃል ዝነበረት ከተማ ሎሚ ቶቶታ ትበሃል ኣላ፡ ስለምንታይ?

ሓንቲ ኩባንያ ክትጥፍሽ እንክላ መጠፈሺኣ ምኽንያታት ርእያ ነብሳ ትገንኦ መንገዲ ቀይራ ብሓድሽ መንገዲ ክትኸይድ ትግደድ፡ ዝተዓወተት ኩባንያ ከኣ በቲ ዘወጥሶ ውሳኔታትን ዝኸደቶም ስጉምትታትን ገምጊማ ትኹርዕ፡ በቲ ዝጸሓፈቶ ታሪኽ ዓወት ድማ ንኻልኣት ትምህርቲ ትህብ። ካልኣት ከኣ ካብዚ ተማሂሮም ቁጠባዊ መጻኢኦም ውሑስ ንምግባር ላዕልን ታሕትን ምባል ሕላገት ኣሰራርሓ ምዕቡላት ሃገራት እዩ።

ስድራ ቤት ቶቶታ ብስርሓት ማእለማ ዝተበገሰት ሓንቲ ድኻ ስድራ እያ ነይራ። ስድራ ቤት ቶቶታ ኣብ ውሽጢ 75 ዓመት፡ 1937-2012፡ 200 ሚሊዮን መካይን ብምፍራይ፡ ልዕሊ እተን ኣፍሪይቲ ዝነበራ ኩባንያታት ዓለም ኮኸብ ክትከውን ምብቅዓ፡ እንታይ ክንመሃር ንኽእል? ቶቶታ ንዓወታ ከመይ ጌራ ኣብ መንገዳ ክትርእዩ ክኢላ? ናይ መካይን ኢንዱስትሪ ጃፓን ንኸይዓቢ ናይ ምንጻል ፖሊሲ ኣሚሪካ ኣብ ልዕሊ ጃፓን ብኸመይ ተሰጊሩ? -ናይ ጥራኒ-ገራት ዋሕዲኽ? ድሕሪ ካልኣይ

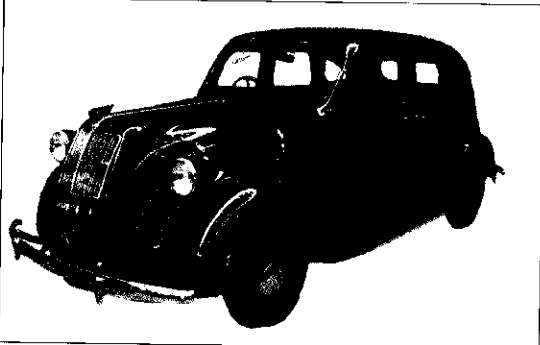

ኣብ 1909 ፎርድ ሞዴል ፐ መካይን ብብዝሒ ክፈርያሉ ዝጀመራሉ ጊዜ

5.8.1.4

ውግእ ዓለም ጃፓን አብ ውግእ ምስተሳዕረት እውን እንተኾነ ናይ ወጸኢ ሓገዝ ተሓሪምዋ ስለዝነበረ ኣየናይ ውሳኔታት ቀይሳ በዲሃቶ? ኣየናይ ራእይ ነይሩዋ? ኣየናይ መንገዲ ተኸቲላ? ቁጠባዊ ድኽነት ዘስዓበ ሰንፈላልን ጫቂጫቕን ብኸመይ ፈቲሓ ዝግ...ኢልና ንመልከት!

እዛ ኩባንያ እዚኣ ካብተን አብ ሳዕሊ ተጠቐሰንን ዘለዋ ኩባንያታት መካይን ጃፓን፡ ደንጉያ ዝተመስረተት ትኹንምበር ከም ተሞክሮ ግን ዚያዳ ወኒ ጸዕረኛታት ዘጐሃህር፡ ኣገዳሲ መልእኽቲ እትሰድድ ኩባንያ እያ። ጃፓን ከም ኤርትራ ብዙሕ ጸር ውግኣትን ሳዕቤትን ዝሰገረት ክነሳ ካብ ሰዓት ባዶ ተበጊሳ ኣሰራርሕኣ ብምውጋንን ብምውዳብን አብ ጽላት ተክኖሎጂ ብሓፈሻ አብ ናይ መካይን ኢንዱስትሪ ድማ ብፍላይ ንኹለን ተወዳደርቲ ዝኾና ናይ ዓለም ኣፍሪይቲ መካይን ብምቕዳም፡ ዓለም ዘገረመ ዓበይቲ ዝላታት አብ ሃገራዊን ኣህጉራዊን ቁጠባ ዘመዝገበት ንእሽቶ ሃገር እያ። ብፍላይ አብ ካልኣይ ኩናት ዓለም ጃፓን መርዛም ንህሪ ረጊጻ ዝሓለፈት ሃገር ምኃና ማንም ዝፈልጦ ሓቂ እዩ። ኩባንያ ቶቶታ እውን ከምኡ ብተመሳሳሊ ዕንወት ተለኽያ ዝሓለፈት እያ። ይኹንምበር ቶቶታ ነዚ ኣዝዩ ከቢድ ዝኾነ ፖለቲካዊን ቁጠባዊን ህይወት ሰጊራ ሎሚ ቀዳመይቲ ኣፍራይት መካይን ዓለም ኮይና ትርከብ ኣላ። እቲ ምስጢር እንታይ እዩ?

ሀ. ቀዳመይቲ መኪና ቶቶታ አይ-አይ 1936 5.9.1*
 ለ. ኪሺሮ ቶቶታ (1894-1952) 5.9.2*

ቶቶታ ከም ኩባንያ ማለት ቶቶታ ምትሕግጋዝ ስርሓት ሞቶር ተባሂላ 1937 ምስ ተመስረተት ጃፓን ውግእ ምስ ቻይና ጀሚራ ኔራ። ብድሕሪዚ ካልኣይ ውግእ ዓለም 1939 ተጀመረ። ቶቶታ አብ ናይ ምንባር ፈተና ብምእታው ትሰሓግ ትንበር እምበር ዝነበራ ራእይ ኣየህሰሰትን።

ቶቶታ ዝብል ስም፡ ሳኪሺ ቶቶታ ዝተባህለ አብ ከባቢ ኮሳይ ትበሃል ዓዲ፡ አብ ጃፓን ብ 1867 ዝተወልደ ወዲ ሓደ ድኻ እዩ። ኢኪሺ ቶቶታ፡ አቡኡ ንሳኪሺ ቶቶታ፡ አብ ጽርበት ዕንጾይቲን ጣወሉን ዝሰርሕ ዝነበረ አቦ እዩ። ሳኪሺ ቶቶታ፡ ከም ንጉስ ናይ ምህዞታት ጃፓን ዝፍለጥ፡ ኢደ ጥበብ ብኣጋኡ ካብ ኣቡኡ ዝወረሰ መሃንዲስ እዩ። አብዚ ብምምርኳስ ቅድም ብዕንጾይቲ፡ ዳሕራይ ድማ አብ 1894 ካብተን ትድሚኡ ዝነበራ ብኢድ ዝሰርሓ ማእለማታት ዝበለጸጉ ዝሓሰራን ማሽን ማእለማ፡ክሰርሕ ዝኸኣለ ትርመ-ስመ-ስ ዘይፈቱ ጸዕረኛ መንእሰይ ነበረ። አብቲ ቤተ ሰቡ፡ ኣዝማዱን ኣዕሩኽቲን ዝሰርሑሉ ዝነበሩ ከቢድ ቁጠባዊ ኩነታት ጃፓን፡ ኣረጊት ካልኣይ ኢድ ሞቶር ሃፋ ብምግዛእ ነቲ ብዙሕ ጉልበት ዘባኸን ዝነበረ ኢደ-ስራሕ ናይ ማሽን መተካእታ ክገብር ዘንቀዶ ፈተነታት ብመሉእ ጽፈት ተግበሮ።በዚ ዝረኸቦ ዝነበረ ኣሳልጦ ድማ ነብሰ-እምነት ወሰኸሉ። አብዚ እዋንዚ ኪሾሮ ቶቶታ ዝተባህለ ወዱ አብ ዩኒቨርሲቲ ቶክዮ(ዋና ከተማ ጃፓን)ስሕበት-ማእከሉ መካኒካዊ ህንድስና ዝኾነ መጽናዕቲ ወዲኡ ነበረ።1924 ምስ ኣቡኡ ብምኃን ነቲ ብኢድ ዝሰርሕ ዝነበረ ዋኒን ብኣውቶማቲክ ከምዝሰርሕ ገበሮ።ኣውቶማቲክ ዋኒን ዕዮ ማእለማ ቶቶታ ክብል ድማ ሰመዮ። አብዚ ንመጀመርታ ጊዜ ውጽኢታዊ ምኃን ዳሕራይ ዝተኣምነሉን ዝተሰርሓሉን ሓድሽ ስርዓተ ማእቶት ኣተኣታትዮ ነበረ። እዚ ሰራሕተኛታት ከም ምንጪ ናይ ሓይሊ ማእቶትን ኣሳልጦን ወሲድካ፡ ንዕኡም እናመሃርካ ካብኡም እናተማሃርካን ወጸኢታትካ በብደረጃ ከምዝውሕድ ምግባር፡ ዝብል ሓድሽ ፍልስፍና ስርዓተ ማእቶትን ጽባቕን፡ ዝኾነ መብዛሕትኣን ናይ ኢንዱስትሪ ሃገራት ዓለም በብጊዜኡ ከምዝኸተልኦ ኮና። ኣሜሪካ ክሳብ 1973 ዝተኸሰተ ናይ ዘይቲ ቅልውላው ተቆናጽቦ ነበረት።ብድሕሪኡ ግን ኣሜሪካ ንባዕላ እውን አብ ብዙሕ ቁጠባዊ ጽላታት፡ከም መርሓ ምዕቡል ማእቶታዊ ሚላ ወሲዳ ክትሰርሓሉ ትርከብ።

ኪሾሮ ቶቶታ አብቲ ፈለማ እዋን ዝሰርሓ ኣውቶማቲክ፡ ማእለማ ዓቢ እወታዊ ጎኒ ነበራ። ፈትሊ ክብተኽ እንከሎ ማሽን ባዕላ ደው ትብል ነበረት።ክሳብ ትዕረ ከኣ ሰራሕተኛ ምስታ ማሽን ደው ምባል ኣየድልዮን፡ እንታይ ደኣ አብ ካልእ ማሽናት ከይዱ ክሰርሕ ወይ ክቆጸጸር ይኸእል ነበረ። በዚ ድማ እቲ ብላሽ ዝሃልኸ ዝነበረ ጊዜ አብ ጉቡእ መዓላኡ ምውዓልን ምቁጽጸሩን ተኻእለ።

ሳኪሺ ቶቶታ ብምስፋሕ ናይ መካይን ዕዳጋ አብ ጃፓን ኮነ አብ ዓለም፡ እናተሃነነ ምስ ከደ ንወዱ ኪሾሮ ቶቶታ 1929 ነቲ ዝተዓወቱሉ ምህዞ ኣውቶማቲክ ማእለማ ናብ ኣሕዋት ፕላት ኩባንያ (አብ እንግሊዝ ብዓለም ደረጃ ዓለባ ሰራሓ ትሽይጥ ዝነበረት ዕውትቲ

ሀ.

ለ.

ሀ. ቀዳመይቲ መኪና ቶቶታ አይ-አይ 1936 5.9.1.*

ለ. ኪሺሮ ቶቶዳ (1894-1952) 5.9.2*

ኩባንያ) ብምስዳድ፡ ብ100.000 ፓውንድ ከምዝሸየጥ ገበረ፡በቲ ዝተረኸበ ኣታዊ ከኣ ስርሓት መካይን ኣብ ሃገሮም ክጅምሩ ጠቐሞም። 1934 ቀዳመይቲ ስርሓት ሞቶር ብምጅማር 1935 ቀዳመይቲ ኣውቶሞቢል ቶቶታ A1 ሰርሐ። 1936 ድማ ቶቶታ AA ትበሃል መኪና ክሰርሐ ብምኽኣሎም ብቐዓት መሃንዲሳት ምንባሮም ኣረጋገጹ። ኣብ 28 ነሐሴ 1937 ድማ ቶቶታ ናይ ሞቶር ማሕበር መስረቱ። ቃል ብቻሉ ቶቶታ ማለት ብቋንቋ ጃፓን ልሙዕ ዘራእቲ ናዝ ማለት እዩ። ካልእ እውን ቶቶታ ኣብቲ ሃገር ብሸሞንተ ምልክት ፊደላት ጃፓን እያ ትጽሓፍ። ሸሞንተ ከኣ ብባህሊ ናይቲ ሃገር ከም ዕድል ትኸሰት ቁጽሪ ትፍለጥ ስለዝነበረት ተወሳኺ እቲ ቶቶዳ ዝብል ስም ኣብ ኣደማምጻ ምእንቲ ክቐልል፡ ውልቃዊን ሞያውን ስም ምእንቲ ክፍለ ቶቶዳ ዝብል ስም ተቐይሩ ቶቶታ ክበሃል ተመርጸ።

ኣብ ካልኣይ ኩናት ዓለም ቶቶታ ክሳብ እቲ ኩባንያ ብነፈርቲ ዝህረም ወተሃደራዊ መካይን እናሰርሐት ውግእ ካልኣይ ዓለም ኣብ ምዕንጋል ነጢፋ ትሰርሕ ነበረት።

ታሪኽ ኣመዓባብላ ናይቲ ኩባንያ ካብ ካልኣት ፍሉይ ዝገብሮ ከምቲ ኣብ ላዕሊ ዝተገልጸ፡ ዓማዊል ቀንዲ ህይወት ናይቲ ኩባንያ ስለዝኾነ፡ ብዓማዊል ዝምእዘን ናይ ቶቶታ ስርዓተ ማእቶት ምኽታሉ እዩ። እዚ ነግፈረግ ዘየፍቐድ ናይ ሙሉእ ጽባቕን ዓይነታዊ ጽፈትን ዝሕመረቱ ፍልስፍና ማእቶት፡ኣብ ብዙሓት ሃገራት ዓለም ዝሰርሕ ዘሎ መዐቀኒታት ስራሕ ኮይኑ ይርከብ ኣሎ። ሕመረቱ ከኣ ብሕጽር ዝበለ ከምዚ ኣብ ታሕቲ ተሰኒዱ ዘሎ ጌርካ ክጽሞኹ ይከኣል።

- ብደቂቕ ስጉምትታት ኣብ ኩሉ ቦታታት ስራሕ ኩባንያ ምምሕያሻት ምግባር፡
- ጉድለት ብዝከኣለካ መጠን ምውሓድ፡ ዝተበላሸወ ብህጽጽ ኣብ ቦትኡ እንከሎ ምዕራይ ወይ ምቕያር።ጊዜ ማለት ወርቂ ብምጃኑ ጊዜ ዘይምብላዕ፡
- ኣሰራርሓኻ ምዕቡልን ልሙድን ምግባር ኣብ ኩሉ ድማ ሓደ ዓይነት ናይ ኣሰራርሓ መዐቀኒታት ምዝውታር፡
- ሓላፍ ዘላፍ ዘየፍቐድ ናይ ማእቶት ዋጋን ክሳራታትን ምውሓድን ምቁጽጻርን፡
- ንሰራሕተኛታት ብጉቡእ ምስማዕ ምምእካልን ምምልማልን፡
- ብዓይነት ዝበለጸን ቀልጢፉ ዘይኣርግን ፍርያት ኣብ ዝጥለበሉ ቦታ ምልእኽ፡
- ክትልእኮ ከለኻ ከኣ ልክዕ ኣብ እዋኑ ከምዝበጽሕ ምግባር፡

ንዓማዊል ከም ብሊን ዓይኒ ምርኣይ።ከምዝምለሱኻ ደኣ እምበር ከምዝርሕቁኻ ዘይምግባር፡ መቀያየሪ ኣቕሑ ሕሱርን ኣብ ኩሉን ከምዝርከብ ምግባር፡ ናይ ዓለም ቋንቋ፡ሃይማኖትን ባህሊን ብጉቡእ ምጽናዕ፡ ልብኻ ከፊትካ ዘተ ምክያድ፡ ኣብ ፍትሓዊ ንግዲ ድማ ምስምማዕ፡

ጃፓን ኣብ ካልኣይ ውግእ ዓለም፡ ከምቲ ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሰ ኣብ ሂሮሺማን ናጋሳኪን ዝበሃላ ክልተ ዝተፈላለያ ከተማታት ብሰሪ ናይ ኣሜሪካ ደብዳብ ኣቶም ቦምብ፡ ኣብ ሓዊን ሓሙኽሽቲን ተቐይራ ኔራ እያ። መቐጸሪ ዘይብሉ ህይወት ነበርቲ ናይተን ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሳ ከተማታት ናብ ሃፋ ተቐይሩ በኒኑ ጠፊኡ እዩ። ሬሳ ዝበሃል እውን ኣይተረኸበን። ኣግራብ ኣብ ፈቐድኡ ናይቲ ከተማታት ክቃጽል ይርኣ ነበረ።እዚ መስገደል እዚ ሰጊራ እያ ቶቶታ ዘይከኣል ከምዝከኣል ዝገበረት።ድሕሪ ውግእ 1945 ሓድሽ ስትራተጂ፡ ሓድሽ ምስቲ እዋን ዝቃዶ ናይ ምቐጣብ መንፈስን ናይ ስራሕ ወኒን፡ ብምቕያስ ህ ብምባል ስርሓት መካይን ጀመረት።ካልእ ዘይተጸበየቶ ቅልውላው ንስኒት ኩባንያ ዘዳኽም ዝቐባበ ኣብ 1950 ኣብቲ ሃገር ተኣታትዮ ኔሩ እዩ። ኣስራሕቲን ሰራሕተኛታትን ቶቶታ ግን ስራሕ ከየቋረጹ ብምዝታይን ናይ ሓባር መረዳእታ ብምውሳድን ነቲ መዋጥር ናይቲ ጽንኩር እዋን በድህሞ።

ጃፓን ድሕሪ ደጊም ንኣሜሪካ ኣብ ማእቶት መካይን ብርዱእ ምኽንያት ክትወዳደራ ኣይደለየትን። በዚ ድማ እቲ ኩባንያ ትንፋሰ መለሰ፡ምልክት ዕብየት እውን ኣርኣየ።ከም ናይ ኣሜሪካ ዓበይቲን ኣህለኽቲ ነዳዲን ዘይኮና፡ ኣብ ንኣሸቱ መካይን ግን ብዓይነት ዝተመርጸ ተተኩር ነበረት።እቲ ዝተኸተለቶ ናይ ውሽጣውን ግዳማውን ጽባቕ ፍልስፍና፡ትሑት ናይ መካይን ዋጋ፡ይኹን ሃልኪ ነዳዲ ምስ ናይቲ እዋንቲ ተወዳደርቲ ናይ ምዕራባውያን ሃገራት መካይን ኣነጻጸርካ ጸብለልትነት ኣኸተለ።1952 መካይን ቶቶታ ዝጸፃነት ቀዳመይቲ መርከብ ናብ ደቡብ ኣሜሪካ ክትብገስ ተራእየት።ኣብዛ ዓመትዚኣ ድማ ኪሾሮ ቶቶዳ ብሞት ተፈልየ።1957 ቀዳመይቲ መካይን ቶቶታ ዝጸፃነት መርከብ ናብ ሕ.መ.ኣ ተበገሰት። ሰራሕተኛታት ናይቲ ኮሮሞ ዝበሃል ከተማ እናበዘሐ ከዱ። ቁጠባዊ ጸብለልትነት ቶቶታ ኣብቲ መደበር ቶቶታ ዝኾነ ኮሮሞ ዝበሃል ከተማ እናጉላዕልዐ ከደ። ቶቶታ እታ ዝዓበየት ወሃቢት ስራሕ ናይቲ ከተማ ኮነት።ስም ኩባንያ ቶቶታ ጥርዚ በጽሐ። ኮሮሞ ዝብል ስም ናይቲ ከተማ ከኣ ንኸብረት ናይቲ ሰድራን ኩባንያን ኣብ መጀመርያ 1959 ቶቶታ ክበሃል ተወሰነ።ክሳብ ሎሚ ድማ እቲ ከተማ ቶቶታ ተባሂሉ ይጽዋዕ ኣሎ።1962 ቶቶታ ሓደ ሚልዮን

መካይን ክትሰርሕ በቕዕተሞ፡ባይታ ዕቤት ማእቶት ናይ መካይን ኢንዱስትሪ ክትምድምድ ከኣለት።ኣብ 80ታት ብዙሓት ኣፍሪይቲ መካይን ናይ ኣሜሪካን ኤውሮጳን ካብ ቶሮታን ካልኣት ናይ ጃፓን ኣፍሪይቲ መካይንን፡ ስርዓተ ማእቶት ቶሮታ ብሓፈሻ ብልሓት ኣሰራርሓን ተክኒክን ብዝከኣለን ክቐድሓ ጀመራ። በዚ ከኣ ነቲ መካይን ጃፓን ዝነበረን ክብራ፡ ዓይነትን ጽባቕን፡ ማዕረ ቶሮታ ኣይኹና እምበር ከዳረግኦ ከምዝኸኣላ ገበራ።1989 ቶሮታ ንናይ ኤውሮጳን ኣሜሪካን ዕዳጋ እትኸውን ለክሱስ እትበሃል ብዓይነት ፍልይ ዝበለት ክብሪን ጽባቕን ትውንን መኪና ሰራሓ ሃብታማት ከተወናውን ከኣለት።እታ ብብዝሒ ዝተሸጠት መኪና ድማ ኮነት። ኣብ 2007 ቶሮታ 2,62 ሚልዮን መካይን ኣብ ኣሜሪካ ብምሻጥ ካብ ፎርድ ኮነ ካብ ጀነራልሞቶርስ ሕ.መ.ኣ ጸብለል በለት። ከምዚ እናበለት ቶሮታ ካብተን ቀዳሞት ኣፍሪይቲ መካይን ዓለም ኮይና ነዊሕ ጸንሐት። ኣብ 2008 8,75 ሚልዮን መካይን ብምፍራይ ጀነራል ሞቶርስ ከምዝሓለፈታ ይዝከር።2011 ዝወረደ መዓት ሱናሚ፡ ምስቲ ሓደ ሓደ ጉድለታት ኣብ መካይን ዘስዓቦ ሽግራት፡መካይን ቶሮታ ካብ ዓማውል ምስዝተሳሕባ ዝነበረ ክሳራታት ተደሚሩ፡ቀዳመይቲ ደረጃ ካብ ምዃን ተሓረመት። ብጠቕላላ ካብ ትምሰረት ክሳብ 2012 ከኣ 200 ሚልዮን መካይን ብምስርሓ ኣኸለል ዓወት ደፊኦ ተሰራሰረት።ኣብ ዓመት 2013 እውን 9,98 ሚልዮን መካይን ክትሸይጥ ብምብቅዓ እንደገና ኮኸብ ኣፍራይት መካይን ዓለም ክትከውን በቕዕት።

ኣብ ዓለም ብዙሓት ዝተፈልጡ ዓይነት ስርዓተ ማእቶታት ኣለዉ።ሓደ ካብኣቶም ስርዓተ ማእቶት ቶሮታ ይኹን እምበር ንሱ ጥራሕ ግን ኣይኮነን። ስርዓተ ማእቶት ቶሮታ ሓደ ካብቶም ዕዉታት ዓይነት ምዃኑ ዝካታዕ ወገን የለን። እዚ ብስድራ ቶሮታ ዝተኣታተወ ብታይቺ ኦኖ ዝተባህለ ቻይናዊ፡ ሰነፍልጠታዊ መንገዲ ዝሓዘን ዝማዕበለን እዩ።ታይቺ ኦኖ ኣብ ጥቓ ጃፓን ትርክብ መሬት ቻይና፡ ዝተወልደ ኣብ ቶክዮ ዩኒቨርሲቲ (ጃፓን) ዝተመልመለ ኣቡኡ ምስ እንዳ ቶሮዳ ጽቡቕ ዝምድና ስለዝነበሮ ምስ ቶሮዳ ክሰርሕ ስምምዕ ድሕሪ ምእታው ሓላፊ ምሕደራ ማእቶት ጽፈትን ጽባቕን ኮይኑ ክሰርሕ ጸንሐ። ብተሞክሮ ቶሮታ ዝተሰረተ ናይ ቁጣባ ሜላ ኣብ ማእቶት ብምብጋስ ኣብ ፎርድ ደትሮይት ሚቺጋን ሕ.መ.ኣ ብምኻድ ዝምስጥ ሓድሽ ኣገባብ ማእቶት ፎርድ ተዓዚቡን ተማሂሩን መጸ። ብድሕሪዚ ራእይ ስርዓተ ማእቶት ቶሮታ ኣብ ውሽጢን ወጻኢን ብዝሰፍሐን ብዝማዕበለን ኣገባብ፡ ግስጋሴ ክድርኽ ዝኸኣለ ኣብ ዓለም ናይ ጽባቕ ፍልስፍና ኮነ። እዚ ፍሉይ ብልሓት ቶሮታ (Toyota way) ዝሕብር

ስርዓተ ማእቶት ብመጻሕፍቲ ኣብ መላእ ዓለም ተዘርግሐ። እዚ ኣልካ ከትቆጽሮም ዘይትኸእል መጻሕፍቲ ከኣ ክሸየጡ ክኢሎም ነበሩ።

ብዘይካዚ ኣብ ዓለም ካልኣት ዝተፈላለዩ ኣስማት ዘለዎም ምሕደራ ስርዓተ ማእቶታት ኣለዉ። ሲክስ ሲግማ ዝበሃል (DMAIC= Define, Measure, Analyse, Improve, Control)ግለጽ፡ዓቕን፡ተንትን፡ ኣማሓይሽ፡ ተቐጻጸር ዝብል ዓይነትን ጽባቕን ቀጻሊ ምምሕያሻትን ዘተኣታቱ ኣብ መራኽብ ጃፓን ክስርሓሉ ዝጀመረ ኣብ ናይ ተክኒክ ምምሕያሻት በዓል ጀነራል ኣልክትሪክ ኮነ ሞቶሮላ ዝበሃላ ኮንሰርንታት ሕ.መ.ኣ ዓቢ ተክኒካዊ ምምሕያሻት ዓይነትን ዕብየት ፍርያትን ዘመዝገበ ዓይነት ምሕደራ እዩ።ቅርጡው ምሕደራ ዝበሃል እውን ተመሳሳሊ ከም ሲክስ ሲግማ ዝመሳሰል ተመክሮ ሂቡ ይርከብ።

5.10 ቀዳሞት ኩባንያታት መካይን፡ ኣብ እንግሊዝ፡

ላንቸስተር 1895፡ ለይላንድ-ሞቶርስ ብሃፋ 1896 ኦቶ-ሞቶር 1905፡ ሮቨር ካብ 1896 ብሽግሊታ ብምስራሕ ዝተመሰረተት ድሕሪ 1904 መኪና ምስራሕ ዝጀመረት፡ሪለይ 1898፡ መክላረን 1889፡ ስታንዳርድ 1903፡ ሮልስ-ሮይስ 1904፡ ኣውስቲን 1905፡ ላንንዳ 1906፡ ኣስቶን-ማርቲን 1913፡ ፋን-ደ-ፕላስ 1913፡ ሞሪስ 1913፡ በንትለይ 1919፡ ዳውላን 1919፡ ጃንዋር 1922፡ (ላንድሮቨር 1948 ከም ኩባንያ ዝተመሰረተሉ ግን 1978)፡ ሎቱስ-ካርስ 1952፡ (ኤም-ጂ-ካርስ፡ ብቻይናያን ትውነን ኣብ ቢርሚንግሃም ትበሃል ከተማ እንግሊዝ መካይን ትሰርሕ ኩባንያ) ሚኒ(Mini) 1959 ብናይ እንግሊዝ ናይ ሞቶር ማሕበር ትውነን ነይራ፡ ሕጂ ግን ሚኒ (MINI) ብ ቢ ኤም ዳብሊው ትውነን መኪና እንግሊዝ ኮይና ኣላ ወዘተ...

5.11 ቀዳሞት ኩባንያታት መካይን፡ኣብ ሕብረት-ሶቭየት-ነበር፡

- ጋዝ GAZ 1932
- ኣውቶቫስ (AvtoWAZ) 1966
- ላዳ LADA KAMAZ 1969

ኣብ ሩስያ ኣለክሳንድሮቪች ፍረስ ዝተባህለ ካሮሳታት ዝሰርሕ ዝነበረ መካኒክ ምስ ካልኣዩ ብምዃን ካብ 1896 ጀሚሩ መካይን ክሰርሕ ይፍትን ነበረ። ኣብ 1902 ኣብ ኩባንያኡ ፍረስ ዝበሃላ መካይን ክሳብ 1904 ይሰርሕ ነበረ። ዓበይቲ መካይን ውን ክሳብ 1914 ይሰርሓ ነበራ።

ብድሕሪዚ ግን እታ ንእሽተይ ቤት-ዕዮ ኣብ ምስራሕ ካሮሰርያ ተወሲና ዝተረፈት ኩባንያ ኮነት።

5.11.1 ጋዝ (ኅርኪ 1932) GAZ ትካል መካይን ኅርኪ:

ሶቭየት-ሕብረት-ነበር ኣብ ጊዜ ስታሊን ናይ መኪና ኢንዱስትሪ ንምምዕባል ዝበል ናይ ሓሙሽተ ዓመት መደብ እውጽኡ። እዋኑ ድሕሪ ስታሊን ስልጣን ምጭባጡ 1928 ጀሚሩ ክሳብ 1932 ዝቐጸለ መደብ እዩ ነይሩ። እቲ ክሳብ ኣብቲ ጊዜቲ ዝነበረ ጸዕርታት ስርሓት መካይን ብዙሕ ስለዘይሰገመ፡ሰብ መዚ ሕብረት-ሶቭየት 1929 ምስ ናይ ሕ.መ.አ ሰራሕቲ መካይን ኩባንያ ፎርድ ስምምዕ ብዝገበርዎ መሰረት፡ 13 ሚልዮን ዶላር ዝውድእ መቀያየሪ ኣቕሑን፡ መካይን ኣብ ምስራሕ ዝጠቐማ ዓበይቲ ማሽናትን ጠለቡ። ቀጺሎም መካይን ንምፍራይ ፍቓድ ተዋህቡ። ኣንድረ ሊፕሪርድ ዝተባህለ ውርጽጽ ክኢላ ሶቭየት-ሕብረት-ነበር ዝለዓለ ደረጃ ትምህርቲ ኣብ ሩስያ ድሕሪ ምውሳድ፡ ናብ ኣሜሪካ ንናይ ኢንዱስትሪ ስርሓት ፎርድ ክጽንዕ ተላእከ። በቲ ኣብ ስርዓተ ማእቶት ፎርድ ዘዋህለሎ ተሞክሮ ተመርኩሱ ድማ ኣብ 1933 ኣብ ሕብረት-ሶቭየት-ነበር ጋዝ (GAZ)፡ ወይ ትካል መካይን ኅርኪ ኣብ እትበሃል ኩባንያ ሓላፍነት ብምውሳድ ብተክኒካዊ ብቕዓቱ መካይን ክሰርሕ ዝከኣሎ ገበረ። ብምምራሕን ምእላይን ሕሩይ መሃንድስ ብምንባሩ ነቲ ኩባንያ ኣዚዩ ከምዝምዕብል ገበሮ። ኩባንያ ጋዝ ዝዓበየት ኣፍራይት መካይን ኣብ ሕብረት-ሶቭየት-ነበር ብምግባር ክሳብ 1951 ብመሪሕ ደርጃ ኣገልገለ። እቲ ኩባንያ ኣብ 1930 ክስራሕ ተጀሚሩ ኣብ 1932 ድማ ዓበይቲ ናይ 1.5 ቶን መካይን ክፍሪ ጀመረ። ጋዝ ኣይ ኣይ (GAZ AA) እትበሃል ዓባይ መኪና ካብተን ቀዳሞት ፍርያት ሕብረት-ሶቪት ዝነበረት እያ።

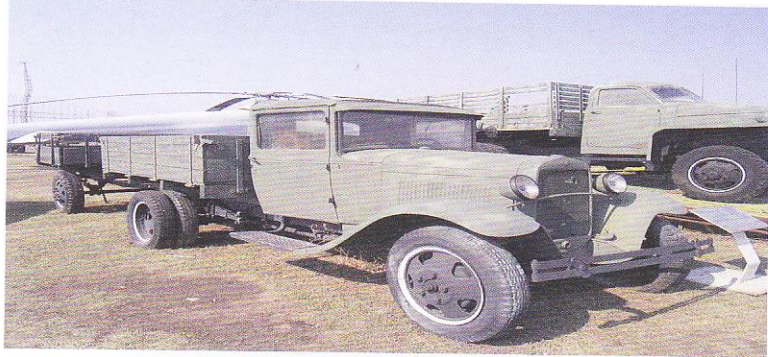
1932 1.5 ቶን ዝጸናና ቀዳሞት ፍርያት መካይን ሕብረት-ሶቭየት፡ ጋዝ ኣይ ኣይ (GAZ AA) 5.11.1*

ብድሕሪዚ ኣብ 1936 እታ ኩባንያ GAZ A ወይ M1 ዝበሃል ንኣሽቱ መካይን ከተፍሪ ክኣለት። ክሳብ እዚ እዋንዚ ምትሕግጋዝ ምስ ፎርድ ሕ.መ.አ ጽቡቕ ይኸይድ ነበረ። ብዙሓት መካይን ድማ ከተፍሪ ክኢላ ነበረት። ኣብ ካልኣይ ውግእ ዓለም ጋዝ ናይ ውግእ ኢንዱስትሪ ዘገልግል ዓበይቲ መካይን ጥራሕ ተፍሪ ነበረት። በዚ ምክንያት እዚ ድማ ኣብ ሕብረት-ሶቭየት ሽልማት ተሰለመት። ድሕሪ ካልኣይ ውግእ ዓለም ጋዝ-20 (ፖፕዳ) እትበሃል ናይ ገዛእ ርእሳ መኪና ከተፍሪ ክኣለት። 1954 ምድራማያዊት መኪና ክትሰርሕ ጀመረት። ብብዝሒ ዝተሸጠት ናይ ኩባንያ ጋዝ መኪና ጋዝ ሰለ እትበሃል ነበረት። ብዙሕ በንዚን ተህልኽ ስለዝነበረት ግን ብናፍታ ከምትሰርሕ ጌሮም ኣማሓየሹዋ። ጋዝ ብዘይካ ሞቶር መካይን፡ መቀያየሪ ኣቕሑ፡ ብሽግሌታታት፡ ሓጺነመጺን መሳርሒ ማሽናት እውን ትሰርሕ ነይራ እያ። ብድሕሪኡ ኣብቲ ኩባንያ ናይ ዕዳጋ ቅልውላው ስለዝነበረ 2010 መኪና ምስራሕ ብምግዳፍ ንዝተወሰነ እዋን ዝተረፉ ናይ ሳይበር መካይን ጥራሕ ኣብ ምሻጥ ተወሲና ነበረት። ናይ ማእቶት ኣሰራርሓ ምእንቲ ዘመናዊ መልክዕ ክሕዝ ድማ በብጊዜኡ ውዕላት ምስ ዝተፈላለያ ናይ ኤውሮጳ ኮንሰርንታት ትፍርም ነበረት። ኣብ 2010 ጋዝ ምስ መርቐድስ ከምኡ ውን ምስ ቮልክስዋን ኮይና ንኣሽቱ መንዓዝያ መካይን ኣብ ሩስያ ክትሰርሕ ስምምዕ ከምዝነበራ ይፍለጥ። በቲ ስምምዕ መሰረት ኣብ ዓመት 25000 ዝኾና መካይን ኣብ መፋርቕ 2013 ክትሰርሕ መደብ ከምዝነበራ መግለጺ እውጺኣ ነበረት። ከምኡ ውን ጀነራል ሞቶርስ ምስ ጋዝ ኣብ 2011፡30000 መካይን ሽብርለት ኣብ ሩስያ ንምስራሕ መደባ ከምዝተግበረት ይፍለጥ። ካልእውን ምስ ቮልክስዋን ብዝገበረቶ ስምምዕ ስኮዳ ኦክታቭያን ጀታን ዝበሃል መካይን ቮልክስዋን፡ 110,000 ዝኣኸላ መካይን ኣብ ዓመት ክትሰርሕ ኣብ መጠረስታ 2012 ፍርያት ጀሚራ ከምዝነበረት ይግለጽ።

5.11.2 ኣውቶቫዝ (ቶልያቲ 1966) AvtoWas

ትካል ኣውቶሞቢል ቮልጋ: LADA

1966-1969 ፊያት ኣብ ሕብረት-ሶቪት-ነበር፡ ኣብ ቮልጋ ዝበሃል ቦታ ብዓይነትን ክብሪን ምስቲ ሃገር ትሰማማዕ ትካል ስርሓት መኪና ፊያት ክትከፍት መደበት። ነዚ መደብዚ ክትግብር ብዚያዳ ዝሓገዘ፡ ሓደ ኣብ 1964 ዝሞተ ኣቦወንበር ናይ ዴሳዊ ሰልፊ ኢጣልያ ዝነበረ ፓልሚሮ ቶልያቲ ዝተባህለ ጣልያን እዩ። በዚ ምክንያትዚ ድማ እታ ፊያት ክትሰራሕ ዝጀመረትላ ከቲማ፡ ስማ ብምቕያር ንኸብረት ናይቲ ገባር-ሰናይ ክብሉ ቶልያቲ ኢሎም ጸውዑዋ። ፊያት ኣብ 1967

1932 1,5 ቶን ዝጸዓና ቀዳሞት ፍርያት መካይን ሕብረት-ሶቭየት፡ ጋዝ
አይ አይ (GAZ AA) 5.11.1*

ናይቲ ዓመት ፍትውቲ መኪና ተባሂላ ተሰምያ ነበረት።ኣብ 1971 ፊያት 124 ብፍልይ ዝበለ ሞደል ክሰርሖዎ ጀመሩ።ይኹንምበር ካሮሰርያ መካይን ፊያት ኣብ ናብያ ብዙሕ ከየገልገለ ይምርት ብምንባሩ ምእንቲ ብሕጊ ክንቀሳቐሳ፡ ድሕሪ ውሱን ዓመታት ክልሓማን ክሕደላን ነበረን ። ከምዚ ኢሎም ንፊያት ስም ቀይሮም ሽጉሊ ዝብል ስም ሃቡዎ። እዛ መኪና እዚኣ ኣብ መብዛሕትኣን ምብራቓውያን ሃገራት ትሸየጥ ነበረት። ድሕሪ 1974 ንሰደድ ዝቐርባ መካይን፡ ላዳ (ፍትውቲ ወይ ጥዕምቲ) ዝብል ስም ሂሮም ይሸጡወን ነበሩ። ከምዚ ኢሎም ላዳ ኖቫ፡ ላዳ ኒቫ፡ ላዳ ሪቫ፡ ላዳ ሊሞዚኒ፡ ዝበሃላ ናብ ምዕራባውያን ሃገራት ከይተረፈ መካይኖም ክሸጡ ክኣሉ። ካብ 1984-2005 ላዳ ሳማራ እትበሃል እናሰርሖ ብዝሒ ዓማዊሎም ከምዝውሰኽ ገበሩ።1992-1995 ሞስኮቪች 2141፡ኣብ ጀርመን ላዳ-ኣለኮ ብዝብል ስም እትፍለጥ፡ኣብ ገለ እዋን እውን ካብኣ ዝነኣሰት መኪና ኦካ ተባሂላ ዝተሰምየት ኣብ ዕዳጋ ትርክብ ነበረት። ድሕሪ ሳማራን ኒቫን ዝተሰርሖ ሓደስቲ ሞደል ንኣሽቱ መካይን ካሊና 2005 ትበሃልን ፕሪዮራ ክኣ 2007 ምስ ጀነራልሞቶርስ ሓቢሮም ዝሰርሖዎ ዓይነት መኪና እያ። ድሕሪ 2003 ሸቭሮለት ኒቫ (ላዳ 2123) ዝኾነት ፍትውቲ መኪና ኣብ ዕዳጋ ትርክብ ኣላ። ድሕሪ 2005 ኮንሰርን እውቶቫስ ብብርኪታት ናይ መንግስቲ፡ ብውልቀ-ትካላት፡ ናይ ምወላ ባንክን ከምኡ ውን ብናይ ናውቲ ውግእ ኣፍሪይቲ ኢንዱስትሪ ኣናተዓብለለ ይኸይድ ነበረ።ይኹን እምበር ኣብ 2008 ሬኖ ኣብ ኣዉቶቫስ 25% ብርኪ ከምዝኣተወት እቲ ናይ ስራሕ ምትሕግጋዝ ድማ እናዛየደ ይኸይድ ከምዝነበረ ጽሑፋት ናይዚ ኩባንያ የብርሁ።

5.12 ቀዳሞት ኩባንያታት መካይን፡ ኣብ ደቡብ ኮርያ፡

5.12.1 ኪያ (ሶውል 1944)፡

ኪያ ወይ ኪ(KI) ኣ(A) ዝብል ስም ብደቂ ደቡብ ኮርያ ዝተዋህበ ኮይኑ ኪ ማለት ዝበቐለት ማለት ከኸውን ከሎ ኣ ማለት ድማ እስያ ማለት እዩ። ብሓጺሩ ካብ እስያ ዝተበገሰት ወይ ዝበቐለት መኪና ማለት እዩ።ክዮንግሶንግ ውርጽጽ ኢንዱስትሪ ብዝብል ስም ዘንፈሓኹት ኩባንያ ደቂ ደቡብ ኮርያ፡ ብኢድ ዝሰራሕ ሓጺናዊ ቱቦታትን መቀያየሪ ኣቕሑት ብሸግሌታን ከይተረፈ እናሰርሖት ኣብ 1944 ተመስረተት። 1952 ኪያ-ኢንዱስትሪ-ኩባንያ ብዝብል ስም ብሸግሌታ ከተፍሪ ጀመረት።ኣብ 1961 ሞቶታት ከም C-100 ከምኡውን ሰለስተ እግረን ብሞቶር ዝኸዳ ተሸከርከርቲን K-360 (1962) ክትሰርሖ ብምኽኣል ናይ ደቡብ ኮርያ ቀዳማይ ናይ መኪና ኢንዱስትሪ ፈለመት። ድሕሪ 10

ዓመት ኣቢሉ ይኸውን ድማ ህብብቲ ዝነበረት ቀዳመይቲ ኣርባዕተ እግራ ኪያ ቲታን ትበሃል ናይ ጽዕነት መኪና ክትሰርሖ በቕዕት። ኪያ ብምቕጽል 1973 ንናይ ኮርያ ኦቶሞቶር ብምዕዳግ ኪያ ብሪላ እትበሃል ብበንዚን እትኸይድ ንእሽተይ መኪና ሰራሓ ንተዓዘብቲ ኣቕረበት። 1975 ፒክኣፕ ቪያ ብሪዛ፡ እታ ቀዳመይቲ ንወጸኢ ንሰደድ ዝተላእከት መኪና ኮነት።ኣብ 1976 ንስርሓት ሞቶር እስያ ብምዕዳግ፡ ድሕሪ ክልተ ዓመት ቀዳማይ ናይ ናፍታ ሞቶር ክትሰርሖ በቕዕት።ከምዚ እናበለት ብተክኒክ ምስ ፔጀን ፊያትን ብምትሕግጋዝ ኣብ ዕዳጋ ኮርያ ክትሰርሖ ስምምዕ ስለዝኣተወት ብተርታ ምዕቡላት መካይን ከተፍሪ ክኣለት። 1987 ካብ ማዝዳን ፎርድን ዝተቐድሐት ፕራይድ እትበሃል መኪና ምስሰርሖት ክልተ ሚልዮን መካይን ክትሸይጥ ብምብቕዓ ሽግ ዓወት ኣንበልበለት። ብድሕሪዚ ኣብ ደቡብ ኮርያ ጥራሕ ከይተሓጽረት 1992 ኣብ ኣሜሪካ ፡1995 ድማ ኣብ ኤውሮጳ፡ መደበራት መፍረይ መካይን ኪያ ክትከፍት ጀመረት። 1998 ኣብ እስያ ሃንደበት ብዝተኸሰተ ናይ ፊናንስ ቅልውላው ከይተጥፍሽ ሰግኣት ኣሕዲራ ነበረት። በዚ ምኽንያትዚ ድማ ምስ ህዩንዳይ ምምሕዳራዊ ውህደት ክትገብር ተገደደት፡ተፈራረመት ድማ።ይኹንምበር 1999 እውን እቲ ዝሕታለ ይቕጽል ስለዝነበረ ቫን ኪያ ካርኒቫል እትበሃል ሓዳስ መኪና ኣብ ናይ ጀርመን ዕዳጋ ኣቕረበት።2003 ኪያ እቲ ኩነታት ፊናንስ ነጥብ መቐይሮ ስለዝገበረ ቀስ ብቐስ ኣቃሊልካ ክርኣ ዘይክእል ዕብየት ከተርኢ ጀመረት። ዝተፈላለያን ዝተማሓየሻን ሞደላት መካይን እናቕረበት ነቲ ኣብ ዕዳጋ ዝግበር ዝነበረ ውድድራት ትብድህ ነበረት። ከም ኦፒሩስ እትበሃል ሊሞሲን ብምስራሕ ድማ ዕውትቲ ኩባንያ ከምእትኸውን ገበረት። 2005 ኪያ፡ ዕብየት ፍርያታ እምብዛ ልዒሉ ነበረ።ከም ፒካንቶ ሴራቶ ዝበሃላ ንኣሽቱ መካይን ብምስራሕ ሰብ ኣወናወነት። ቀጺላ መዐቀኒታት ኤውሮጳ ኣብ ግምት ብምእታው፡ንኤውሮጳ ብዋጋን ብጽባቕን እትሳነ መኪና ኪያ ሲድ Kia Cee'd (Kia Created in Europe and European Design) እትበሃል መኪና ኣብ ዕዳጋ ኤውሮጳ ኣቕረበት።ኣብ 2006 ፐተር ሽሪየር ዝተባህለ ናይ ቮልክስዋግን ዳይረክተር ተክኒክ፡ ስራሕ ቮልክስዋግን ብምርሕራሕ ናብ ኪያ ቀየረ። ዝተማህረን ዝተሞከረን መሃንዲስ ብምንባሩ ድማ ዓቢ ናይ ዕብየት ቀጸልነት ዘውሕስ ኩነታት ከምጽእ ትጽቢት ተገብረሉ።ነዊሕ ከይጸንሐት ኪያ 2007 ኣርባዕተ ሚልዮን መካይን ሰራሓ ክትሸይጥ ክኣለት።2009 ስፖርታዊት ሊሞዚኒ ካደንሳ ዝተባህለት ሓዳስ ሞደል ከምኡውን 2010 ኪያ ሶረቶን ካልኣትን ኣብ ዕዳጋ ብምቕራብ መለክዒታት ተክኒክ ኤውሮጳ ክትሓልፍ ህርድግ ትብል ነበረት። ገለ ሓደስቲ መካይን ኪያ

ክሳብ 79መት ውሕስነት፡7 ዓመት አገልግሎት፡ ምስ ጊዜ በብእዋኑ ዝሕደስ ናቪገሽን (ሓባሪ ቦታታት ኣብ መኪና) ክትህብ ስለእትርከብ ዝተፈትወት ኣፍራይት መካይን ኮይና ትርከብ።2012 ኪያ ፍጡን ዕብየት ፍርያት መካይን ብምግባር 7,12ሚልዮን መካይን ብምሻጥ ካብ ዓለም ሓሙሽይቲ ኣፍራይት መካይን ክትከውን በቛዓ ነይራ።

5.13 ቀዳሞት ኩባንያታት መካይን፡ ኣብ ቻይና፡

- ቀዳማይ ናይ ቻይና ናይ መኪና ትካል፡ ኤፍ ኦይ ዳብልዩ (FAW) 1953
- ቻንጋን 1862
- ካልኦይ ናይ ቻይና ናይ መኪና ትካል፡ዶንግፊንግ ሞቶር 1969 (SAW)
- ገሊ 1986
- ብሪሊያንስ ኣውቶ 1992
- ሊፋን 1992
- ቸሪ 1997
- ሃውታይ 2000
- ቢ ዋይ ዲ (BYD) 2003
- ጎኖቭ 2003 ወዘተ...

ኣብ ዴሳዊ ስርዓት ህዝባዊት ረገዝታዊ ቻይና ብሓገዝ ሕብረት-ሶቪት-ነበር ዝድገፍ ፋይናንሳዊ፡ ኢንዱስትሪያዊን ተክኒካዊን ንጥፈታት እንተዘይኮይኑ ቅድሚ 1949 ኣብ ቻይና ዝኾነ ይኹን ዓይነት መኪና ወይ ናይ መኪና ኢንዱስትሪ ኣይነበረን። ምስ ሩስያ ብምስምማዕ መንግስቲ ቻይና ኣብ 1956 ኣብ ቻንኩን ትበሃል ከተማ ቻይና ንመጀመርያ ጊዜ ጀፋንግ (ሓርነት) ዝተባህለት ናይ ጽዕነት መኪና ክሰርሕ ከኣለ።እቲ መንግስታዊ ኩባንያ ናይ ቻይና ቀዳማይ-ትካል-መካይን ዝብል ስም ብምልባስ ፋልማይ ስርሓት መካይን ብምጥጃን ተመስረተ። ከምዚ እናበለ እቲ ኩባንያ ድሕሪ ክልተ ዓመት ሆንቺ (ቀይሕ ኣርማ) ዝበሃላ ንኣሻቱ መካይን ክሰርሕ ጀመረ። እዚኣን ሆንቺ ዝበሃላ ናይ መጀመርያ መካይን ብቀዳምነት ላዕለዎት ሓለፍቲ ሰልፊ ከምዝጥቀሙለን ተገብረ።1958 ሻንጋይ-ትካል-ስርሓት-መካይን ፎኒክስ እትበሃል መኪና ብምስራሕ ህዝቢ ኣበሰረ።1969 ኣብቲ ሎሚ ዶንግፊንግ-ናይ-ሞቶር-ማሕበር ተባሂሉ ዝጽዋዕ ዘሎ ኩባንያ ካልኦይ-ትካል-መካይን ናይ ጽዕነት መካይን ቻይና፡ ክሰርሕ ብምጀማር ሃገራዊ ቁጠባ ኣብ ጽላት ናይ መኪና ኢንዱስትሪ ብራሽ እናገበረ ብምሻዱ ዘተባብዕ ኩነት ተፈጥረ።

ድሕሪ 1979 ናይ ቻይና ናይ መካይን ኢንዱስትሪ፡ እወታዊ ጽልውኡ ኣብ ቁጠባዊ ዕብየት ብኹሉ ወገን እናተነጸረ ከደ። ነዚ ብምግንዛብ ዴሳዊ ሰልፊ ቻይና ኣብ ገለ ጽላታት ዝነበረ ቁጠባዊ ፖሊሲኡ ዳግመግምት ብምግባር፡ናይ ወጻኢ ኣውፊርቲ ዝተባብሰሉ ኣፍሪይቲ መካይን ዓለም ውን ኣብ ውሽጢ ቻይና ኣትዮም ክሰርሑ ዝኽእሉሉ ማዕጸ ብምኽፋት ሕጋዊ ቅድመኩነት ፈጠረ። ውጽኢቱ ድማ ብዙሓት ዝተፈላለያ ናይ ወጻኢ ኣፍሪይቲ መካይን፡ ብመስርዕ ከፍርያ ምስ ሰብ መዚ ቻይና ስምምዕ ብምፍርራም ጀመርኦ። ኣብ ዝተፈላለየ ዞባታት ቻይና ድማ ኩባንያታት ወጻኢ፡ መካይን ኣብ ውሽጢ ቻይና ከፍርያ ጀመራ።ብድሕሪዚ በቲ ኣብ ኩሉ ዞባታት ቻይና ብምክትታል ዘሰዓበ ዕቤት ናይ መካይን ኢንዱስትሪ፡ ምስፍሕፋሕ ተክኖሎጂ፡ ዝነበረ ብዝሒን ጽባቕን መካይን ነቲ ዝተገብረ ምላ ኩሉ ውጽኢታዊ ገበሮ። ዓበይቲ ኮንሰርንታት ናይ ወጻኢ ናይ ምትሕግጋዝ ኩባንያታት ምስ ቻይናውያን ብምፍጣር ብሕጊ ክሰርሑ እናተለምደ ከደ። ምዕራባውያን ናይ መካይን ኣፍሪይቲ ምጥርጣራቶም እናወገዱ ምትእምማን እናሕደሩ ብዝኽዱ፡ እቲ ምድግጋፍ ድማ ንናይ ቻይና ቁጠባ ጉልበት ከምዝውስኽ ገበሮ። ሓደ ዕዉት ኣብነት እቲ ቀዳማይ ናይ ቻይና ስርሓት መካይን FAW ምስ ናይ ጀርመን ኮንሰርን ቮልክስዋገን ዝተገብረ ስምምዕ ክጥቀስ ይከኣል። ኣብ 2010 ናይ ቻይና ዕዳጋ መካይን 17% ናይ ጠለብ ዕብየት ገይሩ ነበረ። እዚ ናይ መካይን መሸጣ ዘሰዓበ ቁጠባዊ ዝፍጣጠ ንኹለን ኣፍሪይቲ መካይን ዓለም ካብቲ ሕምባሻ ቁጠባዊ ዕብየት ምእንቲ ከምቀላ፡ናብ ቻይና ብቐጽሪ እናወሰኻ ከምዝኣትዋ ገይሩወን ምህላዉ ንቻይና ብቐሊሉ ዝዳረጋ ቁጠባዊ ሓይሊ ከምዘየለ ዝሕብር ፍጻሜ ኮይኑ ኣሎ።

5.14 ካልኣት ሃገራት፡

-ስፓኛ፡ SEAT(Sociedad Española de Automóviles de Turismo) 1950
 ሞደላት ስያት፡ ኣልሃምብራ፡ ኣልተያ፡ ኣሮዛ፡ ካርዶባ፡
 ኣክሰዮ፡ ፋራ፡ኢቢዛ፡ ኢንካ፡ ሌዮን፡ ማላጋ፡ ማርበላ፡ ምኢ፡
 ፓንዳ፡ ሮንዳ፡ ተራ፡ቶለዶ... ወዘተ።

- ምብራቕ ጀርመን ነበር፡ ትራባንት፡1957
- ሽወደን፡ (ስካንዲናቪያ)ሞቶር 1900 ናይ ጽዕነት መካይን፡
 ኣውቶቡላትን መራኽብን)ቮልቮ 1927 ፡ ሞደላት ቮልቮ
 ብድሕሪ መኪና ዝሉ ጥብቓታት ከም 240... 965 ይፍለግ።

ካልኦውን C30 C60 C70 ፖላር S40....S90 V40...V90
XC60...XC90 ዝኣመሰላ ሞደላት ይርከብኦን።
ሳብ (Saab)1947 ሎሚ ኣብ ትሕቲ ጀነራል ሞቶርስ
ትመሓደር ኩባንያ እያ። ሞደላት ሳብ፡ ብድሕሪኦን ሞብቆታት

90 900 9000 9-3 9-5 96 9-7X 99 ዘለዎን እየን።

- ኒውዘላንድ፡ ልማክ 1984
- ኣውስትራልያ፡ ሆልደን፡1856፡ ኣልፋ ስፖርትስ 1960
- ሩማኒያ፡ ዳቻ 1966፡ ሞደላት ዳቻ፡ በርሊና፡ ብረይክ፡
ዶክር፡ዳብል ካፕ፡ ድሮፕሳይድ፡ ዳስተር፡ ሎድጊ፡
ሎጋን፡ ኖቫ፡ ፒክአፕ፡ ሳንደሎ፡ ሶለንዛ፡ ስተፕወይ
ወዘተ. . . ይርከብኦን።
- ህንዲ፡ ሂንዱስታንሞቶርስ1942፡ማሂንድራ1945፡ታታ1945፡ማሩቲ
1981፡
- ማላይዝያ፡ ፕሮቶን 1983፡
- እስራኤል፡ AIL(Automobil Industry Israel)1966፡ንውግእ ዘገልግል
መካይን
- ደቡብ ኣፍሪቃ፡ ቢርኪን 1982፡
- ምስሪ፡ ናስር ካር (መኪና ናስር) 1960-2009 ... ወዘተ
- ቸቸን ረፓብሊክ፡ ስኮዳ 1895 ላውሪን፡ ክለመንት ተባሂላ
ትጽዋዕ ዝነበረት ድሕሪ ውግእ ቀዳማይ ዓለም ኣብ 1925 ሓንቲ
ሰራሒት ማሽናት ዝኾነት ኮንሰርን ስኮዳ ኢላ ብምጽዋዕ ክትዕድጋ
ክኣለት። ድሕሪ1991፡ፖልክስዋገን መጀመርያ ብብዝሒ ብርኪታት
ብምዕዳግ ቀጺላ100% ብርኪታት ብምውናን ተረክበታ።ሞደላት
ስኮዳ፡105፡120፡130፡ 135፡ሲቲጎ፡ፋብያ፡ ፋሾሪት፡ፈሊሽያ፡ፎርማን፡
ኦክታቭያ፡ፒክ-ኣፕ፡ፕራክቲክ፡ራፒድ፡ሮምስተር፡ሱፐርብ፡የቲ. . .
ወዘተ ይበሃላ። ሎሚ ስኮዳ ብፖልክስዋገን እትውነን ኩባንያ እያ።
- ሆላንድ፡ ስርሓት ዓበይቲ መካይን ሆላንድ (DAF=Doomee's
Automobiel Fabriek)
1928፡ ስፓይክር ካርስ Spyker Cars 1999፡

ሎሚ መካይን ኣብ ዓለም ዝተፈላለዩ ዓይነት ጸዓት ተጠቂመን
ዝንቀሳቐሳ ኮይነን ይርከባ። ብበንዚን፡ ብናፍታ፡ ብኤለክትሪክ፡ ብጋዝ
(ኣውቶጋዝ ፡ጋዝ መሬት)፡ ሕውስዋስ (hybrid) ድማ (ብኤለክትሪክን
በንዚንን፡ ብኤለክትሪክን ናፍታን)፡ ብኣልኮል፡ ብሃይድሮጅን ከም ደፋኢ
ኣይሊ ተጠቂመን ዝጓዓዝ መካይን ኮይነን ኣለዎ።